Axel Lundegård

Prometheus. En konstnärs saga I

Stockholm. Albert Bonniers förlag. 1893.

– Läs mer om verket här

Det avbildade exemplaret tillhör Uppsala universitetsbibliotek.

Detta verk är fritt från kända upphovsrättsliga restriktioner. Vid användning ber vi att du hänvisar till Uppsala universitetsbibliotek och Litteraturbanken.se.

Ytterligare information om upphovsrätt för detta verk finns hos Litteraturbanken:
https://lb.se/författare/LundegårdA/titlar/Prometheus1/faksimil?om-boken

Permanent länk (URN):
https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lb-lb1624462-faksimil

Upsala Univ. Bibliotek

Sv. avd.
Lit. sv.
Nordner

AXEL LUNDEGÅRD

PROMETHEUS

En Konstnärs Saga

45 b.

AXEL LUNDEGÅRD

PROMETHEUS

En Konstnärs Saga

Stockholm. Albert Bonniers förlag.

Tvenne delar. Pris 4: 75.

PROMETHEUS

AF

AXEL LUNDEGÅRD.

PROMETHEUS

EN KONSTNÄRS SAGA

AF

AXEL LUNDEGÅRD.

En tout art, il faut s'arrêter longtemps sur le vrai, pour arriver au beau.

H. Taine.

I.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1893.

TILL

DIG

Du känner landet där uppe vid jordklotets hjässa: en halfö lik den klumpiga silhuetten af ett djur, som med hufvudet och de främre extremiteterna längtansfullt sträcker sig mot söderns varmare näjder, medan dess bakre extremiteter ännu sitta fast i polcirkelns is och snö.

Skönare läge än det landets hufvudstad, har måhända ingen hufvudstad i världen. Ursprungligen byggd på holmarne i en ström, som faller ut i Österhafvet, breder den sig nu också ut öfver stränderna mot norr och mot söder. Broar af sten och järn förbinda de olika stadsdelarne, hvilkas medelpunkt är den största holmen, där konungaborgen står: ett slott af granit, hvars mäktiga fasad vetter mot norr. Där bakom gyttra sig en mängd hus tillsammans vid trånga gator, och här är affärslifvets medelpunkt; men den norra stadsdelen är sällskapslifvets.

Vid strömmens södra strand stupa bergen nästan lodrätt ner i vattnet, och här på denna väldiga sockel af granit och på dess afsatser, klängde sig fordom armodets boningar. Denna del af staden var den skönaste af dem alla; naturen hade utrustat den med de härligaste förmåner, men de rike tycktes icke vilja begagna sig af dem, ty det allhärskande modet hade slagit upp sina bopålar på norr. På söder bodde länge endast fattigt folk; husen voro små och obetydliga; det var som om ingen sett, att denna stadsdel, med byggnadskonstens hjälp, skulle kunna omskapas till en af de skönaste platser i världen.

Dock, en man, som på många andra områden gripit med mäktig hand in i sitt fosterlands odling, upptäckte slutligen också den skatt af försummad, inkomstbringande skönhet, som låg där så öppet i dagen. Han köpte tomter och han började bygga. Han sprängde uppfartsvägar i zigzag uppåt, kantade dem med stilrena byggnader och, högst uppe på krönet, med palats, från hvilkas fönster man hade en hänförande utsikt: norrut öfver strömmen, öfver staden med dess smäckra kyrkspiror och hopgyttrade tak, öfver den norra stadsdelen, som sträcker sig, kransad af skog, så långt ögat kan nå; västerut öfver en insjövik med

löfskogsbevuxna holmar; österut öfver segelleden mot hafvet med dess tusen tallbevuxna skär och dess tusen sund; och söderut öfver ett leende landskap med sjöar och skogar.

Den mannens namn var Mårten Schell. Hans ovänner kallade honom Mårten Skälm, men också de, som dömde honom hårdast, erkände dock hans kommersiella geni, tack vare hvilket han, på ett par tiotal år, svingat sig upp till sitt lands rikaste och mäktigaste enskilda person.

Onekligen var han väl också en äkta son af den hednagud, som sades vara handelsmäns och tjufvars specielle beskyddare. Utrustad med en oböjlig energi och med en djärfhet, som ingen fruktan kände, kom Mårten Schell till hufvudstaden som en sjutton års yngling, vandrande på sina bara fötter och med några kopparslantar skramlande i byxfickan.

Efter tio år ägde han redan millioner; och från den stunden blef han sitt lands främste man på alla affärslifvets områden. Han ägde gårdar och grund, han stod i spetsen för ett stort bryggerietablissement, som nästan bokstafligen kunde kallas landets hjärta, ty därifrån utgingo de oerhörda strömmar af punsch och öl, som bildade den största procenten af nationens blod; han hade skapat

det stora handelsbolaget för import af kolonialvaror, hvilket nu ensamt bestämde marknadens priser och hvarmed den privata företagsamheten icke kunde konkurrera; han exporterade själf timmer och granit, och tack vare hans handelsmannageni hade sjöfarten nått en ditt ills aldrig anad blomstring.

Men också till andra områden än de rent kommersiella sträckte sig Mårten Schells vidtfamnande genius. Kulturen och de sköna konsterna ägde i honom en frikostig gynnare. Hans namn stod alltid främst bland dem, som lämnat bidrag, vare sig det gällde att understödja en framstående forskare, eller, som oftare var fallet, att utrusta en vetenskaplig expedition. De vetenskapliga upptäcktsfärderna hade Mårten Schell särskildt tagit under sina vingars skugga; och ingen reslysten yngling, som af äregirighet drefs att tillbringa ett par vintrar i polcirkelns is, gick ohulpen från Mårten Schells dörr. Ingen kunde i frikostighet mäta sig med honom, och därför ansåg man det icke vara mödan värdt att täfla. Så blef herr Mårten slutligen ensam också på detta fält; och mot honom riktades alla ögon och mot honom sträcktes allas händer.

Han njöt däraf. Han njöt af att se ett stort, tomt rum rundtomkring sig och att ensam trona

i dess midt. Han fördubblade sin frikostighet. Han lät leda sig af sin instinkt och af sitt goda hufvud; och det hände icke ofta, att han bortkastade sina penningar utan nytta. Af de vetenskapsmän, han understödt, hade många ristat sitt namn — och Mårten Schells — i vetenskapens häfder; och af de konstnärer, han uppmuntrat, hörde många till dem, hvilkas namn hade klang, icke blott i det egna landet utan också i hela den civiliserade världen.

Ursprungligen hade Mårten Schell ingen bildning. I sin ungdom hade han ingenting fått lära, och den kunskap han sedermera kunnat inhämta var naturligtvis icke alltför grundlig. Därför fanns det icke heller i hans hjärta — om man får använda ett sådant uttryck i förbindelse med Mårten Schell — någon egentlig kärlek till eller något verkligt förstående af de vetenskaper och de konster, han understödde; men hvar och en af de vetenskapsmän och de konstnärer, med hvilka han kommit i beröring, hade dock bibringat honom något af sin blick på tingen, och på så vis hade Mårten Schell, tack vare sitt goda hufvud och sina goda tillgångar, förvärfvat sig en viss ytlig bildning, som dock icke var en alltför tunn fernissa, och som, i förening med hans naturliga instinkt, gjorde

honom framstående äfven som mecenat. — Litteratur förstod han icke; han hade aldrig haft tid att syssla därmed. Målarekonsten uppmuntrade han nog, men i sina omdömen om dess alster var han ett alltför troget eko af de konstnärer, som för tillfället ägde hans förtroende. Arkitekturen intresserade honom egentligen blott som bakgrund för skulpturen; men denna konst, bildhuggarekonsten, trodde han sig förstå — som man alltid tror sig förstå hvad man älskar. Och Mårten Schell älskade skulpturen; därför hade han gjort den konstgrenen till sin specialitet.

Också beskyddade han framför allt den konstens utöfvare. I sitt intresse för alla framstående skulpturverk var Mårten Schell måhända något af en snobb; men snobberiet var jämförelsevis oskyldigt och absolut välgörande, ty konsten frodades i dess hägn.

Herr Mårten skulle ha ansett det nära nog som ett ingrepp i sina rättigheter, om det inom landets gränser uppstått en enda framstående bildhuggare, som icke hade honom att tacka för sin existens. Också underhöll han en hel stab af denna konstarts utöfvare; deras arbeten utplanterades öfverallt på offentliga platser och i offentliga anläggningar samt smyckade dessutom de palats,

som Mårten Schell alltid höll på att uppföra och af hvilka i allmänhet ett nytt invigdes hvart femte år. Då församlade herr Mårten in- och utländska notabiliteter på alla områden till ett stort gästabud; och vinet strömmade och Mårten Schell uppträdde som välgörare och vältalare, vanligen med en karakteristik af den bildhuggare, som för tillfället åtnjöt störst anseende och som, i följd däraf, framför andra fått bidraga till att smycka det nya palatset med sina arbeten.

Denne man blef därigenom ett slags konung för en dag inom konstens värld. —

År efter år växte antalet af Mårten Schells modellerande och mäjslande skyddslingar; och patronus måste slutligen bestämma sig för, att åt deras arbeten uppföra en särskild byggnad, ett glyptotek. Han valde till plats för det nya palatset en tomt, som han länge haft i beredskap, i den södra stadsdelen. — Därnere vid strömmen står ett tullhus på kajen; ett stort magasin ligger där bakom, femtio steg från stranden, lutadt mot berget, hvars gråa granitvägg stiger lodrätt uppåt, tills den helt tvärt afbrytes af en platå. Hela detta parti liknar en oerhörd kvadersten af massiv granit. Å ömse sidor därom klänga sig husen fast, liksom fågelbon, i oregelbundna rader på sluttningarna. Uppe på

stentärningens terrass stodo också förr några enstaka små byggnader, hvilka Mårten Schell måst inköpa och rifva. — Däruppe på platån byggde han sitt glyptotek, efter mönstret af ett grekiskt tempel, med pelarrader af blankslipad sten; och nedifrån staden såg man snart dess konturer teckna sig skarpt mot luften.

Det led hän emot invigningsfesten, som skulle hållas midt i blomstermånaden. Allt var färdigt, till och med intendentens privata bostad, som låg i närheten af glyptoteket, men icke på den stora kvaderstenen utan på ett närgränsande klipputsprång. Mårten Schell hade låtit sina arkitekter anstränga sig till det yttersta för att här skapa ett komfortabelt och stilrent litet konstnärshem; och alla herr Mårtens skyddslingar täflade om att få flytta ditin, alla utom en enda; men detta var just den konstnär som för tillfället stod högst i ropet; följaktligen var han också den, som Mårten Schell för sin del helst skulle velat se installerad som glyptotekets intendent.

Då inträffade en händelse, som sårade Mårten Schell på hans ömtåligaste punkt. Från kontinenten, från den stad som ännu var kulturens brännpunkt och som inrymde den stora arena, där världens förnämsta konstnärer hvarje år möttes till

täfling, från denna konstens hufvudstad kom ett konstnärsnamn flygande upp emot Norden, på ryktets vingar. Och konstnären var en bildhuggare, och namnet tydde på, att han var från Norden; men han hörde icke till Mårten Schells skyddslingar!

Herr Mårten var en beslutsam man. Han uppsköt sin fest, packade sin kappsäck och for med snälltåget söderut för att uppsöka denna nya ryktbarhet, som vuxit upp utan Mårten Schells beskydd, och taga kännedom om detta konstverk, som kallades epokgörande, ehuru Mårten Schells namn icke var knutet därvid.

Konstverket var det honom lätt att finna. Mårten Schell granskade det med kritisk min. Men rundtomkring honom sjöngs dess lof i alla tonarter, och ju mer herr Mårten betraktade detta monument i marmor, dess tydligare blef förnimmelsen inom honom: att det *var* stort, och dess ifrigare blef han att vinna det. Han sporde efter konstnärens adress: ingen kände den. Mårten Schell måste vända sig till själfva utställningskommittén, innan han fick veta, att konstnären själf bodde i ett land ännu längre söderut.

Mårten Schell packade ånyo sin kappsäck och for med snälltåg vidare mot söder. Han brann af begär att förvärfva detta konstverk; och den eljes

så kalle och beräknande affärsmannen fick formliga feberrysningar vid tanken på, att han möjligen kunde komma för sent.

Han kom icke för sent. Han förvärfvade konstverket; men han nöjde sig icke därmed; han ville också för alltid knyta konstnärens namn till sitt.

Konstnärens namn var Gabriel Tollin; och hans verk kallades *Prometheus*.

I oktober invigde Mårten Schell sitt glyptotek med en fest, inför hvilken alla minnen om föregående festligheter bleknade. Då stod Prometheus på hedersplatsen framför det grekiska templet, och en lysande skara af landets främste män var samlad för att hylla mästaren, hvars namn, förr så okändt, att han själf icke ens hörde till Mårten Schells generalstab, nu med ens blifvit ett af den civiliserade världens förnämsta konstnärsnamn. Allmänna meningen i landet var den, att Mårten Schell, som vanligt, utfört en bragd, gjort en eröfring för sitt land genom att förvärfva detta konstverk och hemföra denna landets son, ty från glansen kring hans rykte föll ett återsken öfver hans fosterland och öfver Mårten Schell.

Det var dukadt i glyptotekets stora sal, i det grekiska templets bottenvåning. Midt i hallen

stod det hästskoformiga bordet, vid hvars högsäte Mårten Schell presiderade. Han var en liten, svartmuskig man med en kal, blank hjässa, som stod i omedelbar förbindelse med den smala pannan. Det var som om pannan, uppåt, sträckt sig ända fram till nacken; nedåt markerades den af ett par buskiga ögonbryn, hvilka möttes ofvanpå näsroten, efter att ha tecknat hvar sin sneda båge, i sträng öfverensstämmelse med det kinesiska skönhetsidealet. Dessa prydnader bidrogo i hög grad till att förläna ansiktet dess karakter: af slughet och skälmskhet, och detta uttryck förhöjdes än mer af de bruna ögonen med den spelande blicken, som smög sig fram öfver, under, vid sidan om pincenezen — aldrig rakt igenom dess glas. Pincenezen satt alltid och vaggade långt nere på den stora, groft skurna näsan. Hela underansiktet drunknade i ett yfvigt, gråsprängdt skägg.

Den dam, han förde till bords, var synbarligen icke född under polcirkelns bleka sol. Kring hennes panna, som hade ett uttryck af öppenhet och klarhet, af stolthet och mildhet på samma gång, låg det mörka håret som ett diadem af stenkol; ögonbrynen, skarpt tecknade, höjde sig icke uppåt från ögonvinklarna utan sänkte sig nedåt i två harmoniska båglinier, under hvilka de stora,

mörka ögonen glänste, skuggade af långa, svarta ögonfransar. Näsan hade en ren och mjuk kontur, munnen var ett leende af två röda läppar, som öppnades öfver en tandrad af bländande hvithet. Hela ansiktet, med det personliga, lefvande uttrycket af lycka och godhet, hade dock därjämte en prägel af förbehållsamhet, sådan man ofta finner den hos kvinnor med ett starkt utprägladt inre lif — inbundna, drömmande naturer, som tyckas vaka öfver den skatt, de bära inom sig, för att kunna öfverlämna den hel och blank, utan en fläck och utan en skugga, åt den man, vid hvilken deras hjärtan fäster sig en gång. — Det var Prometheus-mästarens maka, fru Gemma Tollin.

Vid Mårten Schells vänstra sida satt han, som var dagens hjälte; och hans hufvud höjde sig öfver alla de närvarandes, kringsvalladt af ett redan grånande hår, hvars yfviga rikedom likväl vittnade om lifskraft och hälsa. Ansiktsuttrycket skulle ha förefallit högdraget, nästan hårdt, om icke dragen varit genomskimrade af ett solsken, som synbarligen icke hade sin upprinnelse i dagens tillfälliga triumfer. Det var icke tillfredsställd fåfänga eller segerstolthet, det var någonting långt djupare och långt varmare, någonting som måste ha funnits där länge för att så kunna uppmjuka denna hårda

ansiktsmask med det energiska vecket mellan ögonbrynen och det trotsiga draget kring munnen, hvars läppar voro tätt sammanpressade, så att musklerna å ömse sidor framträdde skarpt under hullet. Detta skägglösa ansikte, som icke var vackert, blef intressant därigenom, att det talade; det rymde i sina fåror och veck, hans lifs historia — historien om en man, som arbetat sig fram emot vinden, ensam, utan vänner och utan beskyddare, utan annan hjälp, än den han funnit inom sig, i sin viljekraft, sin fysiska styrka och sin begåfning. På denna långa, mödosamma väg uppåt, mot vinden, hade det där draget af nästan krampaktig energi satt sig fast kring hans mun; på den vägen hade hans hår grånat och det djupa vecket skurit sig in mellan ögonbrynen. Allt detta hade lämnat outplånliga spår i hans ansikte; men det var som om en mjuk och varm hand sedan strukit mildrande hän öfver hans drag, strukit hän öfver allt det hårda och misstänksamma och inbundna och lämnat efter sig ett uttryck af tacksamhet och trygghet och lycka. Och sådan satt han nu där, vid Mårten Schells sida, lik en oförtruten vandrare, som ändtligen fått stanna några minuter, hvilande ut i solskenet, som för första gång föll öfver hans väg.

Han satt i korselden af en liflig skärmytsling med ord, emellan Mårten Schell och friherrinnan Kathinka Lagercrona, skaldens hustru. Hon var lik en liflig fågelunge med ett oregelbundet ansikte, hvars hela charme låg i uttryckets oupphörligt återkommande skiftningar. Det fanns något odecideradt i hela hennes apparition. Hon var hvarken mörk eller ljus; håret tycktes skifta i alla mellantonerna, liksom de ljusblå ögonen skiftade i grått. Och det var som om dragen saknat fasta konturer, därför blef ansiktet nytt för hvarje sekund, alltefter som en ny tanke, en ny stämning, en fråga, ett tvifvel, ett leende speglade sig däri. I och för sig var detta ansikte säkerligen icke vackert; om dragen varit i hvila en sekund skulle det måhända varit fult, men hon var tydligen medveten därom, ty dragen voro aldrig i hvila. Det var ett evigt, nervöst jäktande af skiftningar och nyanser. Hon älskade liflig konversation och hetsiga tankeutbyten, älskade dem instinktlikt eller medvetet, därför att de voro existensvillkor för allt hvad hon ägde af kvinnlig tjusningsförmåga.

Hon hade förgäfves sökt uppdrifva samtalet med sin kavaljer till det mått af lif, som var hennes rätta element. Gabriel Tollin svarade alltför artigt och lugnt, han opponerade aldrig; men det

var just opposition, hon behöfde för att kunna göra sig gällande. Då och då smålog han — och hans leende hade den särskilda nyans af välvilja, hvarmed man efter många års förlopp åter hälsar en gammal bekantskap — då hon framkastade en eller annan paradox, som eljes aldrig brukade förfela sin verkan. Gabriel Tollin tycktes icke på minsta sätt öfverraskad. Han fann alltid, att paradoxen gömde en gnista sanning och han letade alltid välvilligt fram denna sanningsgnista för att ge den sitt erkännande. Men den lilla friherrinnan uppskattade tydligen icke denna välvilja; jämnheten i hans väsen irriterade henne och det kom någonting ännu mera jäktande i hennes konversation.

Hennes röst hade inga mjuka tonfall; den var klar och skarp, och dialekten var en smula främmande: hon skorrade och uttalade vissa konsonanter på ett egendomligt beslöjadt sätt — en språklig reminiscens från grannlandet, där hon fått sin uppfostran.

Mårten Schell satt och lyssnade med sitt ena öra; det dröjde icke länge innan han upptog den handske, hon förgäfves kastat åt sin kavaljer, och snart var ordstriden i full gång och den lilla friherrinnan i sitt rätta element. Hon gällde för att vara en spirituell konstdomarinna. Hennes artiklar i dagens brännande konstfrågor lästes med

nöje i vida kretsar. Hon öfverraskade ofta med nya synpunkter, hvilka, liksom paradoxerna i hennes konversation, ofta framkallade motsägelser, men alltid verkade stimulerande på diskussionen. I grannlandets hufvudstad hade hon redan vid unga år förvärfvat sig en framstående plats som konstdomarinna. För två år sedan hade hon debuterat i »Tidskrift för litteratur och konst» — som utgafs på Mårten Schells bekostnad, och redigerades af Edvard Lagercrona — med en del skildringar från Italien, sprittande af lif och af tankar, hvilka föreföllo så mycket djärfvare, som hennes flicknamn, Kathinka Martens, stod utsatt under hvarje artikel och ständigt påminde läsaren om, att en kvinna skrifvit detta. Strax därefter hade hon blifvit i äktenskap förenad med Edvard Lagercrona och därmed var hennes position i den litterära och konstnärliga världen gifven. Därför ansåg Mårten Schell det icke under sin värdighet att bryta en lans med henne; ty i hela denna lysande krets fanns det måhända ingen, för hvars omdömen i konstfrågor han hyste större respekt.

Eljes fanns det just ingen brist på framstående personligheter af alla slag; och det skimrade af ordnar, kraschaner och juveler nedåt det hästskoformiga bordets långsidor. Där sutto societetens damer,

i praktfulla toaletter — »gåsbröst garneradt med siden och juveler», hviskade Gerhard Bluhm till sin dam, som icke hade sitt bröst garneradt hvarken med siden eller juveler, och som därför villigt lånade sitt öra åt hans elakheter. Hon var hustru till en af Gerhard Bluhms kolleger i pressen; det var första gången hon dvaldes i ett så lysande sällskap, och hennes kavaljer ansåg det därför lämpligt att utpeka för henne en del af de mest remarkabla personligheterna.

»Ser ni den ståtliga och nobla herrn där, med det höghvälfda bröstet öfversålladt af kors och kraschaner från alla jordens riken? Det är den så kallade grefven af Nordpolen — en oundviklig dekorationsfigur på alla bättre tillställningar. Malisen påstår, att han aldrig satt sin fot på Nordpolen — han lär ha setat tre år uppe i en eskimåhydda och skrifvit, vid ljuset af en sältranslampa, den berömda skildringen af sin färd. När han slutat telegraferade han till Mårten Schell: Nu kommer jag! Och så satte herr Mårten reklamens stora trumma i gång öfver hela världen . . .»

»Nå, den där mörka röfvare-typen, med de stora svarta mustascherna i det bleka ansiktet? Det är lätt att finna honom. Han har den präktigaste hårmanen i hela sällskapet — ser ni hur konstladt

ostyrig en lock, i form af en grytkrok, ringlar sig ner öfver pannan emot de bruna ögonen? Känner ni honom? Det är skalden Edvard Lagercrona. Han ser dämonisk ut, icke sant? C'est son metier! Det är den officiösa skaldemasken, som han anlagt. Men egentligen är han hvarken dämonisk eller svärmisk, ehuru hans ögon ha en svärmisk glans... han är snarare en praktisk natur, som knogar mödosamt uppför parnassen... mera för kronans än för lagerns skull, påstås det...»

»Pressens gentlemen känner ni. Mårten Schell är en man, som följer med sin tid. Han nekar sig icke det lilla nöjet att få sina festligheter refererade — sitt stora tal framför allt! Manuskriptet finnes alltid till tjänst; det är på förhand renskrifvet i flera exemplar af någon herr Mårtens handsekreterare; och det utlämnas åt företagsamma journalister efter en liten simulaker, som Mårten Schell anser sig vara skyldig sitt rykte för blygsamhet...»

Gerhard Bluhm hade någonting ängsligt vårdadt i hela sin yttre apparition. Hans tunna mörkbruna hår var omsorgsfullt kammadt ned mot pannan; hela hufvudet var ett mästerstycke af friseringskonst — ett modernt Augustushufvud med pincenez och ett par små, svarta mustascher, hvilkas

spetsar kröktes uppåt synnerligen spotskt. Han åtnjöt mycken respekt för sin skarpa tunga och sin spetsiga penna. För ögonblicket var han dock uteslutande en tungans man, och han lät den fritt spela öfver sällskapet, så ofta han icke, med en kännares välbehag, gjorde heder åt Mårten Schells utsökta viner.

Rundtomkring i den stora hallen stod en skog af lagerträd i baljor och mellan deras gröna kronor lyste hvita marmorgestalter fram. Här funnos många af bildhuggarekonstens förnämsta, in- och utländska, mästerverk från de sista femton åren; och af deras mästare sutto också många vid bordet, fröjdande sig åt anblicken hvar af sitt verk. — Också en mängd dyrbara kopior i marmor af antikens och renässansens yppersta skulpturverk skymtade fram ur de artificiella lagerlundarna. Längsmed taket drog sig en allegorisk fris af marmor, föreställande kulturens och de sköna konsternas triumftåg genom världen. En väldig krona af alabaster, i form af en trehöfdad drake, upplyste hvarje vrå af salen med sina blickar, som utstrålade ett intensivt, elektriskt sken, en smula kyligare och en nyans blåare än dagsljuset.

Det var en mild afton, som följt ofvanpå en indiansommardag i oktober, och dörrarna ut till

pelargången stodo öppna. Därute såg man, midt på platån, Prometheus-stodens silhuett teckna sig i djärfva linier mot det mörka, stjärntindrande firmamentet. Bakom den, i bakgrunden där nedanför, glimmade stadens tusentals lyktor; men terrassens yttersta barriär afskar denna utsikt med en rak, mörk linie.

Klockan led hän emot åtta. Rätter och viner hade aflöst hvarandra i reglementerad rangordning; stämningen hade stigit; herrarnes ögon glänste, och damernas kinder hade fått färg; det sorlade under det höga taket; det var den allmänna belåtenheten, feststämningen och det goda lynnet, som tog sig detta oartikulerade uttryck. Då ljödo tre högtidliga slag på en gongong, exekverade med imponerande allvar af en livréklädd negerpojke, som hade sin plats bakom högsätet, där Mårten Schell presiderade.

Det blef tyst i hallen. Uppvaktande tjänare smögo fram på tå för att fylla de sista gästernas glas med skummande champagne.

Mårten Schell stod upprätt och lät sina blickar öfver pincenezens kant stryka fram öfver de församlade.

»Mina damer och herrar!»

Hans röst var torr och saknade klang; men den hördes öfver hela salen.

»Mina damer och herrar! Den fest, vi i dag fira, har betydelse för vårt land. Jag tvekar icke att säga det och jag är viss om att icke bli missförstådd. Vi ha samlats för att med en enkel högtidlighet inviga ett palats bygdt åt den plastiska konsten. En större förmåga än jag har nyss, innan vårt enkla bord dukades, i vältaliga ordalag tolkat denna sida af dagens betydelse. För mig återstår blott att i ödmjukhet tacka honom för alla välvilliga ord, han i detta sammanhang hänvändt till mig — och att låta dessa ord gå vidare! Det är icke jag, som skapat detta glyptotek; ty byggnaden är ju blott det yttre skalet kring den kärna af sköna konstverk, som rymmas härinne; och för dessa konstverk tillkommer äran konstnärerna allena.

Af dem finns det en, som vi i dag för första gången se i vår krets — Prometheus' mästare.

Därute på terrassen står hans verk, hvars harmoniska proportioner, geniala idé och icke mindre geniala utförande vi alla haft tillfälle att beundra, när täckelset för några timmar sedan föll. Jag är viss om, att alla då grepos af den känsla, som åtminstone grep mig, då jag för första gång stod ansikte mot ansikte med denna snillets och konstens

triumf öfver det hårda stoffet — den känsla af beundran man erfar inför allt som verkligen är stort. Ja, mina damer och herrar, det *är* stort, detta verk! Vi ha blott att erkänna det! Hela den civiliserade världen har erkänt det före oss. Och dock är mästaren, som utfört denna bragd i marmor, en son af vårt land, en man af vårt folk; och han har med detta konstverk hedrat sitt land och sitt folk.

Mina damer och herrar! Vi känna alla sagan om Prometheus, titanen, som från himmelen röfvade kulturens heliga gnista, den han gaf åt människorna. Denna djupsinniga gestalt ur den grekiska mytologien är en symbol för en hos oss människor inneboende längtan att sprida ljus öfver skapelsens mystèr och lifvets hemlighet, att kasta våra pröfvande och granskande blickar ut i det fördolda; att genomforska naturen och tränga ända fram till gudomlighetens slutna portar. Genom denna längtan råkar människan ofta i strid med gudarne; förlitande sig på sin egen kraft, föraktar hon att böja sig för gudarnes vilja, reser hon sin panna upp emot dem i trots; och därför straffas hon af de mäktige genom att smidas till kvalens klippa.

Jag vet icke om jag begår någon indiskretion genom att röja mitt personliga intryck af detta

ädla konstverk. Jag tror, att den man, som skapat Prometheus' bild, måste ha kämpat titanens egen kamp, eljes kunde han aldrig ha funnit ett så gripande uttryck för dess sista stadium: resignationens. Jag tror mig kunna läsa ett helt lifs lidande i detta trötta, fårade ansikte, i kroppens ställning, i den vemodiga blick, som utan hat och utan förebråelse riktas emot den mättade gamen, gamen som stryker sitt näbb emot titanens fot. Denna gam är lifvet, och Prometheus vet, att lifvet i sig självt icke har någon skuld. Gamen är ju blott de vreda gudars viljelösa verktyg. — Men icke heller mot gudarne känner titanen vrede eller harm; ty han vet att han själf bär skulden för sitt öde. Gudarne ha ju blott handlat så, som de i kraft af sin gudomliga natur måste handla, lika visst som han själf, titanen, gått den lidandets och mödornas väg, han i kraft af *sin* inneboende natur måste gå. Om hans lif kunde lefvas om — han måste dock gå samma väg! Han vet hvad det kostar: smärta; men han betalar gärna det priset för den manliga tillfredsställelsen att få bära sitt hufvud högt och för medvetandet att främja det verk, hvars främjande var hans lifsuppgift på jorden.

Däraf kommer sig detta sublima uttryck af manlig resignation, som lyser emot oss ur hans

drag. Det finns två slag af resignation; det ena är den resignation, som böjer sig för öfvermakten och uppgifver allt. Titanens är icke af detta slag; det är en resignation som väntar och hoppas allt; därpå tyda ock de ord »quand même!» som konstnären huggit in i klippan öfver hans hufvud. Han förmår icke kämpa mot öfvermakten; årtusendens fruktlösa ansträngningar ha lärt honom, att han icke af egen kraft kan spränga de fjättrar, med hvilka han blifvit smidd till kvalens klippa. Hans kropp är prisgifven åt gamens klor; han kan icke bli sitt lidande kvitt; men han kan bära det som en man. Det har blifvit så underbart ljust och klart inom honom; han förstår lifvet, därför hyser han icke längre något agg mot lifvet. Men i den stund vissheten därom fyller honom med detta klara lugn, är befriaren nära; icke befriarendöden, nej, en annan befriare, en gudaboren människa, som skall nedlägga smärtans gam med sin pil. — Man anar denne befriare, ehuru han icke synes i lekamlig måtto.

Mina damer och herrar! Liksom den grekiska gudasagan är en symbol, så är detta konstverk det ock! Vi känna ju ingenting om mästarens lif intill denna dag, men hans verk vittnar därom, att han kämpat och lidit, och att kampen, lidandet

och nöden varit till gagn för den konstnär, hvars genius träder oss till mötes i denna marmorbild. Man har berättat mig mycket om den kamp, som för en del år tillbaka utkämpades i vårt grannlands hufvudstad emellan de unga representanterna för en ny konstriktning och det gamlas målsmän, konstakademiens lärare. En ung konstnär med namnet Gabriel Tollin var en af de främsta i den banbrytande falangen, som kastade gamla traditioner öfverbord och sökte nya former för de nya idéer, som jäste i tiden. Han lyckades icke tillkämpa sig armbågsrum därnere; och det sägs att han gått i frivillig landsflykt efter att själf dessförinnan ha förintat det konstverk, af hvilket han hoppats allt. Det var också en Prometheus, sägs det. Sedan dess har det gått år, år af arbete och utveckling, innan konstnärsanden slutligen tillkämpat sig detta oinskränkta herravälde öfver materien, tack vare hvilket han tvingat stenen att förkroppsliga det skönhetsideal, som fanns i mästarens själ. Den kamp, han kämpat, har varit en titans kamp; och det tycks som skulle han också från himmelen ha tagit den konstens gnista, som lyser emot oss ur detta verk, med hvilket han då också, på en större täflingsbana — medelpunkten för den

civiliserade världens konst — vunnit en större seger än han väl någonsin kunnat drömma om.

Sedan dess har han blifvit återbördad åt sitt land, liksom det verk, tack vare hvilket hans namn, outplånligt, skall stå ristadt in i vårt fosterlands konsthistoria. Och nu se vi honom här midt ibland oss, på denna för oss så betydelsefulla dag. Låt oss då bringa honom ett tack för hvad han verkat. Låt oss bedja honom förlåta, om vi varit blinda intill denna stund, om vi icke förr än nu, då han segrat, sett hvad han bar inom sig. Kanske kunde vi, om vi varit mera skarpsynta, ha undanröjt några af de stenar, som hittills stängt hans väg; kanske icke, ty om jag icke misstager mig, är det under arbetet att själf undanrödja dessa hinder, som han vuxit sig stor och stark, utvecklats till den mästare som nu möter oss i detta verk. Huru därmed än må förhålla sig — nu är vägen banad; och i denna lysande församlings närvaro hälsar jag Er nu, i fosterlandets namn, välkommen till dess bygder, tackar jag Er för den glans, Ni spridt öfver ert fosterlands namn. Och mottag genom mig den försäkran, att från denna stund är er framtid vår; ty den är med oupplösliga band knuten till vårt fosterlands ära. Det är i medvetandet därom, som vi nu resa oss upp och

tömma er skål med ett lefve: Lefve intendenten . . . nej, lefve *konstnären* Gabriel Tollin!»

Med en majestätisk åtbörd lyfte Mårten Schell sitt glas, anförande det trefaldiga hurra! som brusade genom hallen och afslutades af fanfarer från det osynliga musik-kapellet. Gästerna hade rest sig, glasen blinkade emot dagens hjälte; de mest entusiastiska bland damerna viftade med sina spetsnäsdukar; friherrinnan Lagercrona löste en ros från sitt skärp och räckte den som hyllningsgärd åt sin kavaljer.

Gabriel Tollin bugade sig åt alla håll och tackade. Han sökte, så vidt möjligt besvara alla de höjda glasens demonstrativa blinkningar och möta alla välvilliga blickar. Hans minspel uttryckte dock ingen stor entusiasm och hans något tafatta åtbörder vittnade om stor ovana vid den roll han måste spela: som föremål för en ovation. — Men när alla hälsningar voro besvarade och den allmänna entusiasmen, höll på att lägga sig, då höjde sig vid Mårten Schells sida ännu ett ensamt glas, och Gabriel Tollin mötte ett par mörka ögon, som sökte honom öfver det glasets kant. Då kom det också i hans blick en värme, som icke fanns där nyss, ett uttryck af oändlig tacksamhet och oändlig lycka; och hon, hans

hustru, förstod hans mening, när han tömde sitt glas för henne med ett tack för allt.

Man satte sig åter, och gästabudet fortgick. Konversationen rundtomkring blef lifligare och lifligare, men på hedersgästens panna lägrade det sig så småningom ett moln af oro. Han visste att han borde säga några ord till tack för skålen och han sökte i sitt minne efter uttryck, men fann intet. Det var som hade han alldeles ingenting att säga dessa främmande människor; de stodo alla så helt utanför hans lif; det fanns inga gemensamma strängar, som ledde från honom till dem. — Han reste sig dock slutligen och höll ett kort tal, förbindligt men utan värme.

Man bröt upp från bordet. Gästerna drogo sig in i en närgränsande mindre sal, där kaffet serverades. Många af herrarne gingo ut under pelarraderna för att svalka sig och njuta af Mårten Schells förträffliga havannacigarrer. Ännu andra, som icke kunde bekväma sig till att skiljas från sina damer, företogo i deras sällskap små promenader på terrassen, omkring monumentet och hän till barrièren, därifrån man hade en hänförande utsikt öfver staden med dess tusentals lyktor och strömmen med dess speglade ljus.

Gerhard Bluhm hade som praktisk epikuré förstått att arrangera den viktiga matsmältningsstunden på bästa sätt. Han skulle under inga omständigheter velat skiljas från sin dam, men han ville icke heller försaka sitt kaffe, sin lilla chartreuse och sin havanna. Han hade också lyckats på ett behagligt sätt förena allt detta. Han hade först skaffat sin dam och sig själf både kaffe och likör, som de förtärt under flirt och glam. Den lilla frun var hans stora passion för säsongen, en liten smidig docka med mörkbrunt glänsande hår och stora bruna ögon, hvilka i förening med en trubbnäsa, hvars vingar ständigt voro i rörelse, gaf henne någon likhet med en silkesmjuk kanin. De hade gemensamma sympatier och gemensamma antipatier, de två. Båda dyrkade flirtens konst, båda voro de hemligen beslutna, att aldrig låta den gå ut öfver det tillåtnas yttersta gräns, ty sådant medförde endast obehag och slitningar — och båda tyckte om att ställa det så väl som möjligt för sig i världen. När de njutit kaffe och likör, i lugn och ro, kommo de öfverens om, att en smula frisk luft skulle öka bådas välbefinnande, men att man omsorgsfullt borde taga sig tillvara för förkylning. Gerhard Bluhm skaffade sin dam en kappa, sig själf en öfverrock, en hatt och en

cigarr. Och så tog hon hans arm och så gingo de ut att njuta af den friska luften.

De gingo långsamt utför den stora, monumentala trappan och öfver terrassen, förbi Prometheusstoden hän emot barrièren. Deras blickar snuddade vid det tjusande panorama, som utbredde sig under dem; men de voro alltför upptagna af sig själfva för att ägna någon större uppmärksamhet däråt. De promenerade af och an längs med räcket, och Gerhard Bluhm fortfor att låta sin spetsiga tunga spela öfver än den ene, än den andre af medlemmarna i det sällskap, de nyss lämnat. Han visste, att han hade en tacksam åhörarinna; och hennes intresse eggade honom. Han häcklade ånyo grefven af Nordpolen, han försökte sig på en humoristiskt-psykologisk framställning af afunden hos de många konstnärer, som måst sitta där vid bordet, hvar och en midt emot *sitt* verk — som för honom naturligtvis var det främsta af alla! — och höra dagens hjälte prisas af Mårten Schell i detta vältaliga anförande, som skalden Edvard författat — icke för att skörda lagrar utan för att vinna kronor — och som herr Mårten reciterade lik en fonograf: stående vid högsätet, med binoclen ridande midt på näsan, som en takryttare på en kyrkas långskepp — »tak-

ryttaren tjänar, som bekant, i arkitektoniskt hänseende, bland annat till att förtaga intrycket af takets längd.» — — Emellan hvarje liten portion af sarkasmer drog Gerhard Bluhm, liksom för att styrka sig, några drag af herr Mårtens goda havanna; därpå fortsatte han att häckla, med friska krafter.

När det led emot slutet med cigarren, begaf sig det unga paret, liksom af en gemensam öfverenskommelse, åter upp emot glyptoteket, men stannade på halfva vägen, framför Prometheusgruppen.

Dess postament bildades af ett väldigt granitblock, som tycktes skjuta rakt upp från terrassens klippgrund, och det var som om den stora marmorplatta, på hvilken titanens kropp hvilade, och den bergvägg af marmor, vid hvilken hans vänstra arm var fastsmidd, utgjort en omedelbar fortsättning af denna klippgrund. Den högra armen var fastnaglad vid marmorplattan, liksom benen, af hvilka det ena var krampaktigt utsträckt, det andra däremot något krökt. Kroppens ställning tycktes ännu efter årtusenden vittna om den fruktansvärda kamp, som ägt rum under det Hephaistos utförde Allherskarens bud, smidde titanen till klippan i den skythiska öknen, vid världens yttersta gräns.

Den näjd, som antyddes af den skrofliga, råhuggna marmorn, hade också något af ett ökenlandskaps vildhet. — Mot denna bakgrund framträdde de underbart sköna konturerna af titanens kropp. Ehuru själfva ställningen gjorde intryck af en med våld öfvervunnen kraft, vittnade dock de slaka musklerna om, att sekler förflutit sedan dess, under hopplös, förtviflad kamp. Nu voro senorna icke spända mer; de hade sjunkit i hvila, och denna hvila förlänade kroppens linier en gripande skönhet. Man såg en väldig kraft, böjd under nödvändigheten, men icke kufvad. De harmoniska konturerna andades en manlig och stolt resignation; detta konstverk var en nederlagets tragedi i marmor.

Detta intryck af hela gestalten slog med samlad styrka emot åskådaren ur titanens drag. Det var ett ansikte prägladt af den ädlaste manliga skönhet. Hufvudet var stort och kraftigt, det långa håret föll, oredt, ned öfver axlarna, och skägget hade vuxit ned öfver en del af bröstet. Pannan var hög men fårad; några svettdroppar vittnade om den smärtans kris, han genomgått nyss, när gamen senast högg sitt näbb och sina klor i hans lefver. Näsan var rak; de stora ögonen stirrade, halft slutna, mot roffågeln, som, mättad, strök sitt näbb emot offrets fot. Uttrycket i titanens ögon liksom

det lidande draget kring hans mun var sublimt. Här hade konstnären, synbarligen, samlat hela sin kraft, och han tycktes ha aflockat smärtan dess förborgade själ. Det var icke den akuta smärtan, som skriar; det var den smärta, som gräfver sig in i den lönligaste vrån af ett människosinne och döljer sig där, liksom ett djur, såradt till döden, söker skogens hemligaste vrå för att där i fred få utandas sin sista suck. Och ändå såg man, att smärtan var en gammal bekant, någonting, hvarvid dess offer hunnit vänja sig, ty själen var helt och hållet herre öfver kroppen, viljekraften fanns kvar ännu, och det drag af lidande, som skälfde på de sammanpressade läpparna, stod på gränsen till ett leende; ett leende utan en skymt af bitterhet, ett leende, i hvilket människoandens herravälde öfver smärtan på ett gripande sätt gaf sig tillkänna. Det var mildt och fullt af visdom, och det tycktes ha ett outgrundligt djup, liksom denna blick, full af förstående, hvarmed Prometheus ser på sin fjädrade bödel, det blinda verktyget för gudarnas hämnd.

Strålarna från en elektrisk sol, placerad på glyptotekets tak, göto sig som månsken öfver monumentet; och i detta ljus tycktes uttrycket i titanens ansikte än mer förklaradt.

Gerhard Bluhm och hans dam mönstrade

gruppen med kritiska blickar. I bådas ansikten speglade sig samma osäkerhet: de visste synbarligen icke om de vågade beundra; den fullkomliga frånvaron af all naivitet alstrade en hemlig motvilja emot all hänförelse så väl som emot hvarje spontan känsla. — Det var tidens eget hemliga lyte som speglade sig i miner och blickar hos båda dessa tidens barn.

»Nå-å? Hvad tycker ni?» sade Gerhard Bluhm slutligen.

»Ja, hvad tycker ni själf?»

»Jo-o!»

»Ja, det tycker också jag!» skrattade hon.

»Gaf ni akt på den lilla friherrinnan Lagercrona under middagen?»

»Var det någonting särskildt?»

»Hm!» hostade Gerhard Bluhm hemlighetsfullt. »Jag tror nog det!»

»Nå? Berätta?»

Hon skälfde af nyfikenhet och tryckte sig ännu en liten nyans hårdare emot hans arm, medan de åter satte sig i rörelse. Gerhard Bluhm kastade återstoden af sin cigarr; och hans åtbörd var ett »gif akt!» till hennes uppmärksamhet.

»Jag vet knappast om det finns någonting att berätta,» sade han. »Hon var mycket intresserad

af dagens hjälte, men det är en kvinna ju alltid — ni med, icke sant?»

»Hvad har ni för skäl att säga mig detta nu? Ni kan väl aldrig själf inbilla er vara dagens hjälte?»

»Nej! Jag tänker väl också knappast på det närvarande. Det var mera en allmän reflexion. Dagens hjälte är också alltid kvinnornas! I en lång gåsrad komma de alltid till honom för att lägga sina små hjärtan för hans fötter...»

»Fy! Är man vid dåligt lynne?»

De hade hunnit ned till barrièren och återtogo sin regelbundna rörelse, af och an längs med bråddjupet.

»Nej, nej!» försäkrade han skrattande. »Det var gamla minnen som runno mig i hågen. — Ja, nu känner jag nyfikenhet strömma emot mig från de här nerverna» — han vidrörde med en smekande åtbörd hennes arm, som hvilade i hans. »Ni tvingar mig ju formligen...»

»Det gläder mig... är det någonting intressant?»

»Ja, det beror ju på, hur det berättas! Jag tror det var dumt af Mårten Skälm att beställa festtalet af Edvard Lagercrona; han borde ha beställt det af mig! Jag tror mig vara mera hemma-

stadd än skalden speciellt i detta slag af symboliserande mytologi!

»Ni känner sagan om Prometheus? Men ni känner den mycket ofullständigt genom herr Mårtens tal. Det finns för resten många versioner. Det heter, att Prometheus förr i världen fuskat i Vår Herres och Gabriel Tollins handtverk. Han skall ha format en kvinna af jordiskt ler, en skön och härlig gestalt, som han väl antagligen var förälskad i — ty en bildhuggare är alltid förälskad i sitt eget verk. För den kvinnans skull blef titanen inbrottstjuf: han stal elden från himmelen för att därmed ge sitt konstverk lif. — — Det finns andra versioner, och de öfvergå delvis på ett mycket dunkelt sätt i hvarandra... ni ursäktar säkert, eftersom ni antagligen icke märker det, att jag behandlar ämnet en smula fritt! Det säges också, att Allherskaren, som på den tiden hette Zeus, själf låtit dana den första kvinnan, som kallades Pandora därför, att alla de olympiska gudarna hade skänkt henne hvar sin gåfva till olycka för människorna. Den halte Hephaistos hade modellerat henne af jord och vatten samt försett det döda råämnet med mänsklig stämma och mänsklig kraft. Athene hade lärt henne alla handens arbeten, det vill säga — öfverfördt på moderna förhållanden —

lärt henne att skrifva konstkritiker, Afrodite hade omgifvit hennes hufvud med den glans, som lockar män, och Hermes, Mårten Skälms skyddspatron, hade gifvit henne ett skamlöst sinne och ett förföriskt väsende. Så utrustad steg hon ner till jorden, bestämd att bringa tallösa olyckor öfver de dödlige; ty från henne härstammar kvinnornas fördärfliga släkte. — — Ni ursäktar, om jag är oartig! Jag refererar blott den grekiska gudasagan.»

»Mycket fritt, antagligen!» smålog den lilla frun. »Men fortsätt!»

»Nåväl! Först mötte hon Prometheus på sin väg; det var till honom, hon ursprungligen sändes af Allherskaren. Men hvad som tilldragit sig mellan Prometheus och Pandora — därom har mytologien ingenting att förtälja. För min enskilda del tror jag, att det var för hennes missgärningars skull, som den ädle titanen smiddes till kvalens klippa. Kanske har han genomskådat Allherskarens bedrägeri. Prometheus var klok och förslagen, därom vittna häfderna; han var också stolt — och stoltheten är en mans bästa värn gentemot en kvinnas trolöshet. I alla händelser undgick titanen det öde, som Allfadern tillämnat honom. — Men Prometheus hade en bror — eller en halfbror var det kanske; det är svårt att hålla reda på den

grekiska mytologiens invecklade släktskapsförhållanden, men jag antar att de två stodo i ungefär samma förhållande till hvarandra som en dålig skald till en god bildhuggare. Skalden-brodern hette Edv... nej, Epimetheus. Till honom sände Zeus Pandora efter det Prometheus betackat sig för skänken. Epimetheus mottog henne, och först när han hade henne hos sig, erfor han sin dårskap. Pandora hade också en liten hemgift, af samma art som hennes personliga egenskaper. Den hemgiften förvarades i en urna; och när fru Pandora väl blifvit installerad i sin nya värdighet, tog hon locket af urnan och skakade dess innehåll ut öfver jorden. Från den stunden äro alla olyckor: nöd, sjukdomar och död bofasta på vår planet. Det enda som blef kvar på urnans botten var hoppet; det är det enda goda som återstår oss människor i denna jämmerdalen. Hade vi icke hoppet, skulle ingen anse det lönt att lefva. — — — Förstår ni symboliken i den här sagan?»

»Jag vet knappast,» sade den lilla frun, i det hon eftertänksamt rynkade ögonbrynen. »Men jag förstår åtminstone, att här ligger en hund begrafven. Ni menar...?»

»De grekiska gudasagorna gömma i sig en sådan fond af visdom, att de därigenom bli sanna

för alla tider. Så länge utvecklingen fortgår under kamp och strid, så länge representanter för nya tankar och idéer, nya kulturträfvanden, uppresa sig mot den herskande makten, så länge skall Prometheussagan vara sann. Så länge en himlastormare tror sig kunna omdana de väsen af vatten och jord, hvilka man kallar kvinnor, till lefvande personifikationer af sin längtans ideal; så länge han, trotsande på egen kraft, tror sig straffl ös t kunna stjäla elden från himmelen och blåsa den in i ett sådant väsen af vatten och jord, som han format efter det fantasiens ideal-beläte, han bär inom sig — så länge skall Prometheussagan vara sann. Det vill säga, att den gäller för alla tider, så länge lifvet lefves här på vår planet, så länge fysiska lagar draga man till kvinna och kvinna till man och så länge en begåfvad man alltid drömmer in i den kvinna, han älskar, allt det ädlaste, skönaste och största, som hans tanke kan dikta... Herre gud! Hvarför kan man aldrig vara nöjd med hvad en kvinna faktiskt *kan* ge! Hvarför skall man nödvändigt gripa i den blåa luften efter en eld, som hör hemma i himmelen men icke på jorden!»

»Fy!» sade den lilla frun och slog honom förebrående på armen. »Ni är en sådan förskräcklig

materialist! Och så är ni oartig! Och så klingar det bitterhet fram i era ord. Ni har kanske också någon gång gjort bekantskap med den där Pandora?»

»Ja visst!» skrattade han. »Om jag varit en titan skulle jag kanske också ha blifvit en Prometheus!»

Hon betraktade honom med en spörjande blick, full af nyfikenhet och intresse. Det var som hoppades hon upptäcka hos denne flirtens kavaljer en helt ny sida, som lofvade sensationer, dem hon hittills aldrig erfarit. De lockade henne med det nyas hela tjusningskraft.

»Ni känner ju friherrinnan Lagercrona sedan flicktiden, har jag hört? Jag vill minnas att ni tillbringat någon tid i hennes sällskap . . . i Södern?»

Gerhard Bluhm kastade en blick uppåt, mot palatset, där det just nu förspordes en rörelse, som tycktes komma honom väl till pass.

»Man bryter upp, ser jag. Där går den befriade Prometheus med sin hustru, som verkligen ser ut som om hon stigit direkt hit ned från drömlandets regioner. Hvilket måhända bevisar, att jag var orättvis nyss och att det *finns* kvinnor, som kunna ge mer än en titan kan drömma om! — —

Och där kommer Epimetheus med Pandora. Det tycks vara tid för oss att uppsöka er herre och man —»

Festen var slut.

I den vackra ateliern, som hörde till intendentens bostad, högt på en klippa vid sidan om glyptoteket, satt Gabriel Tollin med sin hustru framför den öppna kaminen, däri en väldig brasa flammade. Denna atelier hade Mårten Schell låtit inreda med gedigen smak; men öfver den stilfulla interiören, som kanske, i och för sig, skulle ha förefallit en smula kall, låg en prägel af personlighet och själ, som gjorde ateliern till ett hem. I detta hem bodde två människor med odladt skönhetssinne, som lämnat spår efter sig öfverallt. Det var icke ett arbetsrum; det var en fristad att drömma i. På nedre bottnen fanns en annan atelier, där lera och marmorstoft vittnade om arbete och flit; men häruppe bodde hvilan, trefnaden och lyckan.

Gabriel Tollin hade tagit plats i en mjuk fåtölj; Gemma satt på en pall vid hans fötter, med hufvudet lutadt emot hans knän. Båda blickade tankfullt in i elden; och bådas tankar gingo samma väg, tillbaka, öfver hans lifs historia.

Han hade berättat henne allt; och hon visste att det i hans själ icke fanns en tanke, som han ville dölja. Hon visste att han med tacksamhet såg tillbaka på sitt lif, därför att det genom lidande och kamp mynnat ut i den lycka, som nu var hans. I hans hjärta fanns ingen bitterhet emot det förflutna; därför kunde han tala om det utan att det sved.

Och i hennes hjärta fanns ingen afund emot det förflutna; därför kunde hon höra honom utan att lida. Hon förstod, att just detta, allt hvad han upplefvat, danat hans karakter och mognat hans känslolif. Om han icke haft allt detta bakom sig, skulle han ju icke varit den, han var. Men hon älskade honom just sådan han var. Hon kunde icke tänka sig honom annorledes; och det förflutna, de förhållanden, under hvilka han lefvat, hade ju också bidragit sitt till att forma honom till den han var — den man hon älskade och hvars hela, djupa och starka kärlek hon ägde.

Hon visste, att hon själf icke var den första kvinna, vid hvilken hans hjärta fäst sig. Hur skulle det kunnat vara möjligt? Han var mer än 30 år när han såg henne för första gång; och hon själf var endast sjutton. Kunde han väl ha lefvat hälften af sitt lif utan att hans hjärta någonsin

blommat? Nej. Hon visste att hans känslolif under hans ungdoms och mandoms år instinktlikt sträckt sig emot de kvinnor, han mött på sin väg; och slutligen hade han på allvar trott sig kunna växa samman med en af dem. Och när alla de fina känslans trådar, med hvilka han omspunnit henne, med ens afsletos, då var det som om allt hvad han ägde af lifskraft och lefnadsmod drunknat i den smärta, han kände; men han hade lagt sin hand öfver såret, bitit tänderna samman och vandrat vidare.

Han vandrade länge ensam; så mötte han henne, som tog hans hand i sin och förband hans sår.

Nej, hon var icke hans första kärlek i den inskränkta bemärkelse, hvari ordet vanligen brukar tagas; hon var det i en långt vidare och långt djupare mening, ty hon var den första kvinna, åt hvilken han gifvit *allt,* all den värme och all den innerlighet, hvaraf hans väsen var mäktigt. Och detta visste Gemma; hon visste, att också den kvinna, som eljes gripit så djupt in i hans lif, alltid förblifvit en främling för det bästa inom honom, allt det, som hon själf, Gemma, älskat fram ur hans väsens djup och som aldrig kunnat utvecklas under de bleka strålarna af den kärlek, hon, den andra, bjöd honom.

Kanske var det också därför, att ofruktsamhetens år varit så långa, som blomningen, när den kom, blef så rik. Hon trodde det nästan. Och därför tänkte Gemma utan småaktig afund och utan en skymt af ovilja på den kvinna, han älskat en gång. Det var ju icke möjligt att afundas; därtill kände hon sig själf alltför rik!

Därför hade de kunnat tala om hans lifs historia gång på gång; och hans oinskränkta förtroende var henne som en smekning; och det, att han *kunde* tala om allt utan bitterhet och utan skygghet, gaf hennes hjärta den tryggaste visshet om, att hvarken de mörka eller de ljusa minnena numera ägde någon fängslande makt öfver hans själ.

Medan hon nu satt där, framför den flammande brasan, med hufvudet stödt mot hans knän, kände hon, att hans tankar ånyo gingo tillbaka öfver det förflutna; och hon räckte sig upp och tog hans hand. Hon behöll den länge; hon satt och smekte den; och det var som kunde hon läsa hans tankar genom blotta kontakten med hans nerver.

Och som man i fågelperspektiv under ett ögonblick kan se en oändlig vidd, så sågo nu de båda, under några ilande aftontimmar, hans lif skymta förbi.

Gabriel Tollin var född i landets sydligaste provins, i en liten stad, där hans far var guldsmed och rådman Det var i ett fattigt hem, han vuxit upp. Gabriel hade många syskon och det fanns ingen möjlighet för gamle rådmannen att ge sina barn den underbyggnad af bokligt vetande, hvars värde han förstod och hvaraf han själf under sitt långa lif mödosamt förvärfvat sig smula efter smula.

Rådman Tollin var en stolt och oafhängig man, som själf fått slå sig fram genom världen; en karakter af stål, blankt stål utan en fläck. I det lilla samhälle, där han dref sitt anspråkslösa förvärf, åtnjöt han anseende af hög som låg för sin omutliga redbarhet; men tack vare denna omutliga redbarhet var han fattig.

Han hade sju söner, vid hvilka han var innerligt fästad. Han skulle ingenting högre önskat än att bespara dem mödan att själfva, under kampen för tillvaron, förvärfva sig den bildning, som han under deras uppväxtår, för jämförelsevis billigt pris, kunde ha gett dem till skänks; han skulle också

gärna velat trygga deras existens genom att ge dem hvar sitt lilla kapital i arf; men det ena som det andra hörde till de fromma önskningarnes område. Så fort pojkarne blifvit konfirmerade, måste de lämna hemmet och taga sig fram på egen hand.

Gabriel var den yngste af bröderna och han blef den, som stannade hemma längst. Han hade tidigt visat intresse för guldsmedsyrket; hans barndom hade, när han icke var i skolan, mestadels förflutit i verkstaden, där han var gesällernas förklarade favorit. Han blef lärling hos sin far; och först som välbeställd guldsmedsgesäll lämnade han sin fädernestad.

Rådman Tollin hade en gammal vän och kamrat i grannlandet på andra sidan sundet. Nils Mårtensson och Jöns Tollin hade i ungdomsåren slutit ett slags fostbrödralag; de hade, som gesäller, arbetat på samma verkstad och de hade, efter fullgjorda mästareprof, samtidigt fått mästarebref i hufvudstaden. Sedan dess hade deras vägar gått åt skilda håll; Nils Mårtensson gaf sig ut till främmande land, medan Jöns Tollin slog sig ner i en småstad och gifte sig.

På mer än trettio år hade de icke hört af hvarandra; då upptäcktes det slutligen af en slump, att de voro grannar utan att veta det.

Nils Mårtensson hade haft lyckan med sig. Han hade farit vida om i världen och, efter skiftande öden, etablerat sig i grannlandets hufvudstad, som låg på andra sidan sundet, midt emot den småstad, där Jöns Tollin dref samma yrke i mindre skala.

Rådman Tollin gjorde ofta nog resan öfver sundet för att i den stora staden inköpa en del materialier, som han behöfde för sin verkstad. Han hade då också, ofta nog, stannat utanför de väldiga spegelglasrutor, innanför hvilka firman N. Martens exponerade sina skatter af guld, silfver och juveler. Jöns Tollin hade ingen aning om, att chefen för denna storartade affär var hans gamle vän Nils Mårtensson. En dag möttes de på gatan, och Nils Mårtensson, som nu hette Nils Martens, tog Jöns Tollin med sig till sitt hem, där de upplifvade den gamla vänskapen och fördjupade sig i de gamla minnena från forna dagar. Sedan dess kom Jöns Tollin aldrig öfver sundet utan att uppsöka Nils Martens; och ett resultat af den återknutna vänskapen blef, att Gabriel, då han lärt ut på sin fars verkstad, fick plats som gesäll på N. Martens' etablissement.

Nils Martens var gift, men hade inga barn. Som son till husbondens gamla vän hade Gabriel

Tollin vissa företrädesrättigheter framför etablissementets öfriga arbetare. Han intog sin middag vid husbondens bord och hade i öfrigt fritt tillträde till hans hem; men han trifdes där icke. Där var så kyligt och stelt i den stora våningen med all den hopade prakten. Fru Martens var också själf kylig och stel; hon var nog vänlig, men det var en vänlighet utan värme.

Ett för framtiden mera betydelsefullt privilegium var det, att Gabriel Tollin hade sina aftnar lediga; och han begagnade sig samvetsgrant af det tillfälle, som därigenom erbjöds honom, till förvärfvande af kunskaper och bildning. Han blef elev vid stadens aftonskola, där han bland annat också erhöll undervisning i teckning, och hans ovanliga framsteg i detta läroämne väckte lärarens, herr Madsens, lifligaste intresse. Herr Madsen var en man med höga vyer. I sin ungdom hade han själf ägnat sitt lif åt de fria konsterna och det sades att han då, lik en konstens Ikaros, spänt sina vingar till flykt mot solen. Huru därmed än må förhålla sig, nu höll han sig i alla händelser beskedligt till jorden, som det anstår en ritlärare med stor familj och små inkomster. Men för andras räkning voro hans tankar alltemellanåt på flykt mot solen, och han intresserade sig öfver

höfvan för alla de elever vid aftonskolan, hos hvilka han trodde sig spåra minsta gnista af konstnärsgry. Otaliga voro också de ynglingar, som han sökt locka in på konstens törnströdda stråt; till lycka för dem och till lycka för konsten kröntes hans ansträngningar så godt som aldrig af framgång.

När Gabriel Tollin gått ett år i aftonskolan, hade herr Madsen i honom upptäckt ett nytt konstnärsämne; och läraren började hugna sin lärjunge med särskilda små föredrag om konsten och dess höga uppgift. Gabriel fick göra reda för sina lefnadsförhållanden; och äfven dessa föreföllo herr Madsen vara sådana, att de pekade direkt mot högre uppgifter. Den forne Ikaros simmade i ett haf af förtjusning: »Guldsmedsgesäll?! Förträffligt! Benvenuto Cellini var guldsmed! — Guldsmedsson?! Briljant! Fått formsinnet i arf! — Arbetar hos firman N. Martens?! Kan också äga sin betydelse! Behöfs pengar för att studera ... Ack, ja! ... pengar ...»

Vid detta ord fördjupade sig herr Madsen i svårmodiga betraktelser.

Trots alla energiska ansträngningar förgingo två år innan herr Madsen ens kunde förmå Gabriel Tollin att lyssna med något större intresse till föreläsningarna om »konstens höga uppgift», »ärans

branter», »akropolis» m. m.; och ytterligare två år behöfde Gabriel Tollin till att fundera på saken, innan han, efter samråd med sin far och sin husbonde, bestämde sig för att låta herr Madsen förelägga konstakademiens direktör en del modellritningar och arbeten i vax. — Dessa år hade Gabriel Tollin begagnat med mycken flit; han hade sökt fylla några af de mest kännbara luckorna i sin bildning och han hade samtidigt vunnit anseende som en af de förnämste arbetarne i N. Martens' etablissement. Han var skicklig ciselör; och han hade gjort flera ritningar till arbeten, som vunnit kännares bifall. På egen hand roade han sig dessutom med att modellera i vax och i lera; men han blef helt öfverraskad öfver att dessa arbeten i så hög grad kunde framkalla herr Madsens entusiasm.

»Det är storartadt! Det är mästerligt!» försäkrade herr Madsen, som aldrig gick ur vägen för superlativa uttryckssätt.

Än mer öfverraskades Gabriel Tollin af den underrättelsen, att han blifvit antagen till elev vid konstakademien. Var det så lätt att bli konstnär? Detta begrepp hade för honom alltid haft en så hög betydelse, att han i början knappast kunde fatta, hur han kunnat nå ens den lägsta pinnen

på konstens himmelsstege. Och detta utan ringaste ansträngning! Men han misstrodde i hög grad sin förmåga att hålla sig kvar där och än mer sin förmåga att stiga vidare uppåt. Han trodde, att han snart nog skulle falla ner på jorden; och för att icke falla alltför hårdt, behöll han till en början sin plats som arbetare vid N. Martens' etablissement. Så gingo de första åren af hans studietid vid akademien. Han var flitig, och det visade sig snart, att han hade talang. Mer och mer fäste han lärarnes uppmärksamhet vid sig som en af de mest lofvande eleverna. Utan att försumma sina studier vid akademien, hvilka han allt framgent bedref med kraft och allvar, modellerade han på lediga stunder små statyetter; och han lyckades få sälja flera af dessa arbeten, dels till konstföreningen, dels till enskilda gynnare.

Dessa tidiga framgångar skulle måhända ha verkat hämmande på hans utveckling, om han hört till de konstnärer, som kunna slå sig till ro med lätt vunna små resultat. Men han hörde icke till dem. Det fanns inom honom en djup och stark längtan uppåt och framåt, och dess instinkt lydde han blindt. I hvarje arbete, som utgick från hans händer, lade han in hela sin energi, sökte han nå så högt, som han, på sitt dåvarande

utvecklingsstadium, med uppbjudande af sina yttersta krafter, kunde nå. Men han inbillade sig aldrig, att resultatet i och för sig ägde mer än ett relativt värde; han hade alltid en hemlig förnimmelse af, att det ännu skulle dröja länge, länge, innan han förvärfvat sig det herravälde öfver formen, den rent tekniska handens skicklighet, i kraft af hvilken han skulle kunna tvinga det yttre, motsträfviga stoffet till att förkroppsliga de idealbilder af skönhet och harmoni, som han bar inom sig.

När han under senare år tänkte tillbaka på sitt lif, föreföll det honom ofta, som om hela hans konstnärliga utveckling varit en omedveten naturens process, lik den, af viljan oberoende fysiska process, som utvecklat hans kropp från ett barns till en mans. På samma sätt hade hans själslif, det, som var hans väsens kärna, den skapande konstnärsdriften, format sig utan någon hans egen viljeyttring, vuxit på grund af outredda naturlagar, medvetslös som en blomma slår ut, vänder sina kronblad mot solen och instinktlikt söker komma den så nära, som dess egen väsensbegränsning tillåter. Han hade en medfödd, nästan religiös, vördnad för allt som var stort och skönt; och tack vare denna vördnad och tack vare ett sinne, öppet för allt stort och skönt, kände han

alltid själf, starkare än någon annan, skillnaden mellan hvad han i hvarje nytt arbete nådde och hvad han drömt om att nå. Detta alstrade stunder af modlöshet och förtviflan, då medvetandet om, hur litet det var, som låg inom hans räckvidd, tryckte honom till jorden; men hans sinne återfick snart sin spänstighet. Han gaf icke tappt. Svårigheten eggade honom endast till nya ansträngningar. Han visste, att arbete, ihärdigt, samvetsgrant arbete, var enda medlet, om man ville nå en smula vidare för hvarje gång; och han arbetade; och han nådde väl också en smula vidare för hvarje gång, men det, han vunnit, syntes honom alltid så smått. Hans blickar fäste sig aldrig med någon som helst tillfredsställelse vid de svårigheter, han öfvervunnit; när arbetet var färdigt såg han dess brister framför allt.

I det hela taget hade han alltid ett mycket starkt intryck af sin begränsning, medan han däremot aldrig tyckte sig ha fått en lika distinkt och positiv känsla af sin begåfning.

Gabriel Tollin var 27 år när han blef elev vid akademien, och under hela sin studietid var han den äldste i sin klass. Detta bidrog väl i sin mån därtill, att han också i själfva det mekaniska studiearbetet ställde högre fordringar på sig själf

än på sina kamrater, liksom han aldrig öfverskattade betydelsen däraf, att han var den förnämste.

I själfva verket var han redan från första stund den erkändt främste bland kamraterna; och så småningom blef det kring honom som hela den yngre konstnärsgenerationens bästa förhoppningar samlades. Det var han som skulle gå i spetsen för dem alla; det var han som skulle vinna den första segern för de nya idéerna.

Hans första framträdande som konstnär hade just sammanfallit med den tid, då det ånyo började våras i konsten, efter den långa vintern. Gamla tankar, som legat och multnat i jorden sedan den sista hösten, började så småningom spira upp igen och hälsades af den unga generationen som nya blommor. Och detta gällde icke konsten allena; ty på alla de särskilda, men sins emellan sammanhörande områden, hvilka tillsammans bilda den mänskliga kulturen, går utvecklingen jämnsides framåt. Alla ha de sin vår och sin sommar, sin vinter och sin höst; och när det våras på det ena fältet, grönskar det också på det andra; och när löfven gulna i skogen, vissna också blommorna på marken; och när vinterns hvita bårtäcke faller, breder det sig ut öfver allt.

Ingen känner längden af ett sådant mänsklighetens utvecklingsår; ingen kan exakt beräkna, när den nya våren skall komma; blott att den kommer, vet man, liksom man vet, att en människa alltid vaknar ur sin sömn, om hon lefver. Ibland är vintern kort, ibland är den lång. Och den nya våren bildar alltid en ny årsring i mänsklighetens stam, en årsring, som drager sig utanför den närmast föregående gamla och endast tyckes vara en upprepning däraf; men den är dock någonting mera; den nya ringen spänner sig vidare än den gamla och markerar ett nytt steg hän emot det dunkla fjärran, som är utvecklingens mål.

Och alltid när våren kommer blir det brytning och kamp mellan det gamla, som icke vill dö, och det nya, som också vill lefva. Och det tycks som skulle det ena icke kunna trifvas jämnsides med det andra; ty det nya vet icke, att det blott är en återuppblomstring af någonting, som redan varit; och det gamla vet icke, att det nya är kött af dess eget kött och blod af dess blod. —

En sådan mänsklighetens vinter var det, som nu led mot sitt slut. Tvång och tryck hade det varit på alla kanter, ofruktbarhet på alla fält. Allting låg i dvala; det var som om safven stelnat i naturens ådror; lifvet tycktes vara sömn och söm-

nen lif. Auktoriteten satt i högbänk och tålte ingenting vid sidan om sig; makt böjde rätt, penningen såg föraktfullt ned på armodet, börden på bildningen; vetenskapen satt skumögd och upprepade själlöst hvad som blifvit sagdt tusen gånger förut, och dess son, den skarpsynta kritiken, lutade sig i sömn mot sin faders bröst; konsten lät sitt gråa hår växa allt längre och längre nedåt ryggen, medan dess hand mekaniskt ritade figurer efter chablon och blandade färger efter recept; litteraturen var blek som en gengångare, dess ådror hade blifvit tunna som trådar, dess blod hade ingen värme, och ingen kände dess hjärta slå. — Det var som om den hvita vintern bredt sig ut öfver alla områden af mänsklig odling.

Då började de första varma solstrålarna bana sig väg genom molnen; och isarne smälte, och snön rann bort som vatten, och den frusna jorden sprängde sina fjättrar, och naturen drog en frihetens suck, som väckte eko öfverallt. Ängarna grönskade, skogarna löfvades och i hvarje träd satt snart en sångfågel, som sjöng pånyttfödelsens, alstringens, utvecklingens, frihetens — vårens melodi. Hvar sjöng på sitt sätt, ty naturen hade försett dem med olika stämband och näbbar; hvar och en ansåg sin egen prestation vara just den

enda rätta vårsången; hvar och en lyssnade med förakt till grannen, som sjöng i en annan tonart. Men hvars och ens prestation hade i och för sig blott ett relativt värde; det var alla dessa stämmor tillsammans som bildade vårens jubelhymn. —

Som alltid, kom våren också nu söderifrån till Norden; och alla dess yttringar i de små länderna däruppe voro lika reflexer af dess yttringar i de stora länderna på kontinenten.

Hand i hand gingo rörelserna i Norden på kulturens olika fält. Den allmänna lösen var: frihet; men det, som kräfdes i frihetens namn, var: sanning.

Detta fältrop: frihet! höjdes enstämmigt af ungdomen i litteraturen och konsten; detta kraf på sanning framställdes med lidelsefull häftighet af den unga konstnärsgenerationen. I litteraturen hade det uppstått en man, som gick i spetsen för de unga och banade vägen för dem. Hans namn var Sören Wiegeland. Han stridde i pressen för de nya krafven inom litteratur och konst. Men själf var han mera en reproduktiv än en produktiv talang; mera en stridens man än en arbetets; och han behöfde en stab af producerande krafter inom litteratur och konst till att utföra de moderna arbeten, för hvilka han själf endast kunde bana

vägen. I denna stab kom Gabriel Tollin snart att intaga ett framstående rum.

Det var Sören Wiegeland som organiserade fälttåget emot den gamla konst-institutionen, akademien; det var också han som ledde anfallet. Han entusiasmerade ungdomen genom föredrag om de nya konst-teorierna. Hans energi och hans talang främjade rörelsen kraftigt på alla områden, samtidigt med att den nya skolans konstnärliga alstring år efter år i allt högre grad förvärfvade sig den stora allmänhetens sympati.

Frigörelsearbetet på konstens område gick nämligen hand i hand med ett annat, ett frigörelsearbete på samhällslifvets område. En stark demokratisk våg hade börjat höja sig rundtom i landet; ty, som det plägar ske under tider af förtryck, hade frihetskärleken i hemlighet vuxit till lidelse, och då nydaningsarbetet började på alla områden, fanns det snart en mäktig folkstämning som med kärlek och tacksamhet mottog också dess första, omogna frukter.

Men det gamlas representanter sågo med oro och harm jäsningen i ungdomens sinnen. De gamle hade glömt, att de också själfve varit unga en gång. De kunde nu icke längre finna något berättigadt i ungdomens sträfvan; de fäste sig endast vid öfver-

drifterna och emot dem riktade de sina hugg. De gamla hade maktens och rikedomens alla resurser; de unga hade blott sin hänförelse och sin talang. När de skarpa huggen träffade öfverdrifterna, de oundvikliga utväxterna på hvarje ungdomsarbete, verkade det på ungdomen som dråpslag, riktade emot själfva utvecklingen; och snart föllo huggen lidelsefullt skarpa å ömse håll. Men i stridens hetta växte ungdomen hänförelse. Den som är midt i ett handgemäng, kan icke se klart; det finns ingen tid till öfverläggning, hugg besvaras med hugg innan tanken fått ha ett ord med i laget. Å ömse håll anser man sig förorättad, å ömse håll skjuter man skulden för stridens bitterhet på motståndaren; å ömse håll känner man det som om man utfört en bragd, när man huggit ett öra af sin fiende.

Det sista året Gabriel Tollin deltog i undervisningen vid akademien hade striden nått höjdpunkten af förbittring. Icke blott af kamraterna utan också af lärarna ansågs han för den utan jämförelse skickligaste och mest begåfvade af konstanstaltens elever; men till följe af den framträdande roll, han spelat i de sista årens konstnärliga rörelser, betraktades han med misstroende af professorerna, ty i allt som icke gällde de mekaniska studierna,

hvilka han fortfarande skötte med omsorg och flit, hade de förgäfves sökt leda honom in på vägar, där deras sympatier kunde följa honom. Härtill kom, att de arbeten, han under de sista åren utställt, i den del af pressen, som företrädde de moderna teorierna, kritikslöst och pietetslöst blifvit upphöjda på de äldre konstnärernas bekostnad. Detta ensidiga framhäfvande af förtjänster hade från motpartiets sida framkallat ett lika ensidigt framhäfvande af felen, och emellan båda partierna var ingen försoning möjlig.

Hvad det obestridligen fanns i dessa arbeten var: ärligt studium och sanning. I sin sträfvan därefter fördes de unga konstnärerna ofta ut öfver skönhetens gränser. De gamla hade sökt skönheten i det blå, deras ideal hade blifvit allt mer och mer dimhöljdt och abstrakt, hade stelnat i vissa former, som gjorde ett banalt intryck då de ständigt upprepades. I sin opposition emot detta blodlösa ideal, drefvos nu de unga, af vilseledd kärlek till sanningen, företrädesvis hän mot det fula och låga. Och liksom hvarje ny rörelse på sin yttersta flygel alltid har en friskara, som strider för paradoxen, så fanns det också bland denna ungdom en liten högröstad kohort, som dref satsen, att endast det fula är skönt; ty det fula är sanningen.

Gabriel Tollin hörde icke till denna friskara. Ehuru han, som de andre, lade in hela sin kraft i uppgiften att återgifva naturen sådan han såg den, slumrade det dock alltid inom honom en aning om, att utvecklingens mål icke skulle vara nådt, hur nära man än kom naturen in på lifvet. För honom var detta: att skänka konstens alster verklighetens illuderande lif, icke mål utan medel; naturalismen var blott en första station på vägen; därifrån skulle utvecklingen gå vidare uppåt. Men i kampens hetta glömde han ofta dessa teorier. Själfva sträfvandet efter sanning tog hela hans kraft i anspråk, ty det nya krafvet på naturtrohet i framställningen gjorde det nödvändigt att skapa en helt ny teknik, och innan han blifvit herre öfver alla tekniska resurser, innan han genom flitigt studium af naturen lärt det rent handtverksmässiga reproducerandet, hade han icke tid att ägna en tanke åt den utveckling, som sedan skulle följa.

De nya idéerna på konstens alla områden hade redan från första stund alstrat hos ungdomen ett starkt behof af personlig sammanslutning; och detta behof hade tagit sig ett fullt modernt uttryck i dagliga, fria sammankomster på ett bestämdt kafé. Dit kommo alla som hade lust för samlif och

tankeutbyte; och vid den en gång för alla fastsatta tiden fanns det alltid ett eller annat tiotal ungdomar samlade kring det stora bordet, där Sören Wiegeland presiderade.

Han var en liten, spenslig man med ett magert ansikte, hvars nederdel var särskildt starkt utvecklad. Kindbågarnas konturer framträdde skarpt och gåfvo en prägel af vild kraft åt hela ansiktet. Konstens fribytare på yttersta vänstra flygeln älskade detta ansikte, som tycktes dem förkroppsliga deras teorier om det fulas skönhet; och många af dem hade redan förevigat Sören i olja, lera och gips. Hans bruna hår var kortklippt tätt in till hufvudsvålen; hans panna hade öfver ögonbrynen ett drag af våldsam energi; hans ögon voro gråblå, kalla och med en blick full af förståndsskärpa och viljekraft. Hans kläder voro af ett elegant snitt. Också föreföll han de unge vara idealet af en tidens man, en modern människa. Allt i hans yttre var symboliskt, allt var opposition mot gammal slentrian. Det glänsande kortklippta håret var en protest mot den gamla generationens långa artistlockar, liksom den skinande felbhatten på Sörens hufvud hånlog åt gamle professorns slokiga kalabresare. Det skäggslösa ansiktet var en symbol för sanningssträfvandet och en protest emot de gamles sed att genom

konstlade skägganläggningar göra sina respektive ansikten pittoreska; den vårdade dräkten var en protest emot den gamla generationens förkärlek för blankslitna rockar och snedslitna skor; och hvarje ord, som utgick från denna mun med de starka, hvita tänderna, var en protest mot slentrianen, hvars makt skulle brytas.

Och hvad de beundrade honom, alla de unga, som sutto rundt omkring bordet och lyssnade! Hvart ord han talade, var manna för deras hungrande själar. Han var den starke banbrytaren, som jämnade vägen, där de alla sedermera skulle gå fram; och allt hvad han sade, var en uppenbarelse af något, som de själfve burit inom sig och som sedan länge försökte arbeta sig fram till klarhet.

Det finnes ingen renare hänförelse på jorden, än den en sådan man kan framkalla, när han talar till en ungdom, i hvars sinne hvarje hans ord väcker en vibrerande resonnans. Han blir för de unga mer än en människa; han blir en profet, som siar om framtidens sanningar; och hvarje hugg, som drabbar honom från motståndarens läger, känner ungdomen som ett hugg i sitt eget hjärta. Och de skulle kunna bära honom på sina händer som en gud; och det finns ingen uppoffring, som de icke skulle vara mäktiga att underkasta sig för

hans skull; ty för hvar och en af dem alla representerar han just det bästa, det ädlaste, som hvar och en bär inom sig, och alla drömma de in i honom de dygder som för dem hägra som de största.

Så kände Gabriel Tollin det, där han satt vid Sören Wiegelands sida och med den ödmjukaste beundran och den varmaste hängifvenhet lyssnade till profetens ord. Det kunde nog vara högst hvardagliga fraser ibland; men för Gabriel Tollin hade de dock alltid en hemlig, djupare mening; ty det var icke själfva ordens tomma ljud han lyssnade till; det var resonnansen, de väckte inom honom själf. Det tycktes honom som om alla hans drömmar fått form i Sörens ord; det var som om Sören framkallat hela den värld af aning och skönhet, som i själfva verket blott var en återspegling af Gabriels eget inre lif. Han var som ett instrument, hvars hela sköna tonvärld Sören väckte till lif genom några enkla grepp på klaviaturen.

Frihet och *sanning* voro dominanterna; kring dem samlade det sig, i Gabriel Tollins sinne, en oändlig mängd välljud i alla tonarter. Inom sig hörde han allt detta ofta nog helt bokstafligt som en serie af oändtligt sköna melodier; och hans

hjärta klappade fort och starkt, och hans bröst höjde sig instinktlikt, och hela hans varelse genomströmmades af lifskraft och handlingslust. Fantasien spände sina vingar till flykt, konstnärsdriften jäste inom honom som ungt vin och hans längtan sträckte hänförd sin famn mot frihetens, sanningens, skönhetens drömda världar. De tycktes ligga så nära; det var som kunde han nå dem, om han blott uppbjöde sina yttersta krafter! Och hans muskler spändes instinktlikt; och det var som måste han nå fram eller dö.

Men icke ensam skulle han nå fram. När hans blickar flögo öfver de församlade kamraterna, grep honom en stark förnimmelse af deras ömsesidiga solidaritet. Det var en skara bergbestigare, som, sammanbundna vid samma rep, sträfvade uppåt mot målet; och det var som skulle de alla nå det eller störta i afgrunden alla.

Hur drömde han icke om utsikten från bergets topp! Han såg sig i tankarna stå däruppe, i gryningstimmen, då den östra horisonten skiftade i alla nyanser af ljus från blekaste skärt till rödaste gull, innan solen, strålande klar, höjde sig öfver horisonten och i ett enda nu förvandlade morgonens dimmor till gyllene stoft, som dref bort i den blåa luften. Då såg han jorden djupt under

sig som en oändlig fruktbar vidd med ängar och skogar, dalar och höjder, blommor och grönt; och i detta paradis gingo lyckliga människor omkring, två och två. Lagar funnos icke; ty godheten var bofast i hvarje människas bröst; råhet och förtryck voro okända begrepp, om hvilka människorna ingenting annat visste än att de funnits på jorden en gång för länge sedan, innan nya tankar och idéer omskapat denna mörka planet till den ljusa värld, som skimrade för hans inre blick. Kunskapens träd höjde sina grenar mot himmelen; ur dess rika löfverk glänste gyllene, lyste röda frukter, tillgängliga för alla, hög som låg; och ingen orm ringlade sig om dess stam. Den luft, man andades, var frihet, klar och ren frihet, och allt hvad ögat mötte var skönhet och sanning, och allt hvad örat förnam var smekande välljud, fragment af lyckans oändliga melodi...

När han senare i sin mandoms år tänkte tillbaka på dessa sin ungdoms drömmar, skimrade de ännu i samma glans för hans inbillning, ehuru han visste att de aldrig skulle förverkligas; men det föreföll honom som skulle han icke kunnat lefva sitt lif utan dessa drömmar, alstrade af hans ungdomliga idealism. Denna idealism hade varit källan till hans lifs största sorger, men i sorgerna hade han

vuxit, utvecklats, och genom dem hade hans väg gått vidare uppåt mot den lycka, han ägde nu; och därför välsignade han nu också själfva sorgerna.

Måhända var det icke idealismen i och för sig, som varit sorgernas källa; snarare kanske den idealistiska naivitet, hvarmed han trott, att drömmarna om ett paradis omedelbart skulle kunna realiseras på denna jord, som låg framför honom. Han visste, att utvecklingen gått sin böljgång genom sekler och årtusenden innan han själf fanns till; och ändå hade han trott, att dess mål skulle kunna nås af den skara frihetsentusiasmerade ungdomar, han själf tillhörde.

Han trodde det icke längre nu. Än skulle utvecklingen gå sin böljgång genom sekler och årtusenden, och hvarje ny stigande våg skulle hoppas att famna himmelen, tills den en dag kulminerade i en kam af skum, af tomma, bristande bubblor; och reaktionen kom, då allt hvad man vunnit nyss, så småningom tycktes gå förloradt. Men det *var* icke förloradt; ty af det nedfallande vattnet skulle det bilda sig en ny våg, som åter skulle stiga och falla; och så vidare i en oändlig serie. Det är ju själfva detta ändlösa stigande och fallande, som är framåtskridandet; men det se vi

icke så länge vi själfva äro med i den stigande vågen. Vår egen personliga insats af ärligt arbete är blott en droppe i hafvet, en milliarders milliarddel af utvecklingen i dess helhet; men det vet man icke, när vågen stiger, ty hvarje sådan liten droppe speglar i sig den oändliga himmelen. Vi bära den inom oss, och därför tyckes det oss så lätt att nå den. Men det är blott spegelbilden vi famna; ditupp, till verkligheten, kunna vi aldrig nå.

Dock — denna återspegling af himmelen är idealismen inom oss. Icke för alla är den lika ren och klar. Ord ha icke samma betydelse för den ena människan som för den andra. Det är blott den yttre formen, ordets ljud och klang, som är gemensam för alla; dess själ danar hvar och en efter sitt beläte, och det är denna själ hvar och en hemligen tillbeder. —

För Gabriel Tollin var det som om han upptäckt en helt ny värld inom sig från och med det ögonblick, då Sören Wiegeland för första gång berörde de tangenter, som kommo de fulltonigaste strängarna i den unge konstnärens inre att vibrera. Och från den stunden satte Gabriel Tollin medvetet sin sträfvan in på att genom hela sitt lif få denna sitt väsens melodi att ljuda ren och klar.

Det föll honom aldrig in, att denna sköna melodi måste förklinga ohörd af alla dem, som icke i likhet med honom själf lade en helig och djup betydelse i begreppet frihet och icke kände en nästan religiös vördnad inför begreppet sanning. Det föll honom aldrig in, när han i ord sökte ge uttryck åt hvad som rörde sig inom honom, att hvar och en af dem, som hörde orden, skulle tolka dem i öfverensstämmelse med sitt eget hjärtas beskaffenhet, så att frihet för många skulle komma att betyda tygellöshet utan ansvar, och sanning bli synonymt med hjärtlöshet. Medan strängarna vibrerade inom honom, föll det sig helt naturligt, att han i ord sökte uttrycka hvad han kände. Och liksom han i sin konst sökte förverkliga de nya tankarna, sökte han också förverkliga dem i sitt lif.

Under de första åren, då Gabriel Tollin arbetade som gesäll på Niels Martens' verkstad, hade han icke ofta begagnat sig af rättigheten att betrakta principalens hem som sitt eget. Han intog sina middagar där; det var allt. Farbror Niels själf tycktes icke ens känna sig hemmastadd i sin stora våning; och hans hustru föreföll lika otillgänglig och stel emot sin make som hon var det mot alla främmande människor.

Hon var en ståtlig kvinna, högväxt och mörk, med en krokig näsa och en liten skuggning på öfverläppen. Figuren hade yppiga konturer, och hon var alltid klädd som till parad. Sådan gick hon, när hon någon gång var hemma, genom de stora rummen, och det var som om hon sökt efter någonting, hon aldrig fann. Och ändå voro dessa rum nästan öfverlastade, så att det knappast fanns någon ledig plats annat än i det minsta rummet, närmast sängkammaren, där en vagga stod tom. Den platsen hade också varit upptagen en gång; men döden hade tagit den lilla skrikhals, som legat där, och det hade aldrig kommit någon annan att fylla hans plats. Det var väl därför, fru Martens irrade så rastlöst omkring, och det var väl därför, hon så sällan var hemma.

Också hennes make sökte sina förströelser utomhus. Han var framför allt en ifrig kafébesökare. På det fashionabla kafé, där alla hufvudstadens mera bekanta personligheter visade sig ett ögonblick hvarje dag, hade också herr Martens sin bestämda plats, där han regelbundet dvaldes några timmar hvarje förmiddag, fördjupad i dagens tidningar, hvilka i bestämd ordning bragtes honom af uppmärksamma, mörkhyade ynglingar från Berner-Oberland När han någon gång gaf sig

tid att lyfta ögonen från de intressanta artiklarna i politik och litteratur och konst, såg han ofta sin äkta maka, skimrande af siden, med ståtlig hållning passera förbi nere på gatan, där hufvudstadens pulsåder drog fram. Hon gick där några timmar ideligen upp och ner, medan hennes make med samma uthållighet plöjde tidningarnas spalter upp och ned.

Vid middagen träffades de två; och Gabriel Tollins närvaro var dem båda synbarligen angenäm. De tyckte icke om att underhålla sig med hvarandra på tu man hand; de hade visst ingenting att säga hvarandra. Efter middagens slut drogo de sig omedelbart tillbaka hvar till sitt rum för att hvila ut efter dagens mödor; och Gabriel Tollin gick till det vanliga kaféet, för att träffa sina själsfränder.

Under det första året af hans studietid vid akademien blef familjen Martens emellertid helt plötsligt förökad med en ny medlem. Det var icke storken, som bragte herr och fru Martens denna skänk; och bådas öfverraskning var lika stor, då det en dag uppenbarade sig i deras våning en flicka i öfvergångsåren, med för korta kjolar och för långa ben och med landtlig oskuld i ord och åthäfvor. Hon talade ett helt putslustigt

tungomål med orena vokaler och skorrande, hårda konsonanter. Hon hade ett oregelbundet ansikte med sömnigt uttryck och ett hår så gulhvitt, som det endast finnes hos de landsbygdens barn, hvilka från sin tidigaste barndom brukat gå med sina hufvud obetäckta, utsatta för de blekande strålarna af sommarens sol. — Hon hette Katharina Mårtensson; hon kallade herr Martens för farbror Nils och fru Martens för faster Sara.

Det upplystes, att flickan var dotter till herr Martens' yngste bror, som satt med en stor familj på en liten jordlapp hinsides sundet. Anledningen till hennes plötsliga uppträdande hos de kära släktingarna var väl närmast en förestående familjetilldragelse. Hennes far, Jöns Mårtensson, hade nyligen fått visshet om, att en trettonde arfvinge till hans namn snart skulle se dagens ljus; han hade då kommit att tänka på, hur ojämnt ödets lotter falla: huru hans bror, Nils, lefde i ett barnlöst äktenskap, medan han själf, år efter år, såg sin familj förökas och sina inkomster förminskas. En följd af denna Jöns Mårtenssons reflexion blef, att hans äldsta dotter, Katharina, hals öfver hufvud sändes öfver sundet till farbror Nils och faster Sara, i hvilkas hem hon installerade sig med en företagsamhet, som hedrade hennes fjorton år.

Farbror och faster mottogo henne utan entusiasm; ingen af dem anade, att Katharina borde betraktas som en gåfva, den Jöns Mårtensson för alltid ämnade öfverlåta åt sin bror. En månad förflöt, och flickan med den för korta kjolen sågs alltjämt vandra omkring i herrskapet Martens' stora våning. Då gick det upp för faster Sara, att, eftersom flickan fanns i huset, måste det göras någonting för hennes yttre människa. Katharina fick en ny, längre klädning, nya strumpor, nya skor, en ny vinterkappa och sin första hatt; dittills hade hon gömt sitt lingula hår under en gammal hufvudduk af siden, som tillhört hennes mor.

Det led hän emot jul, och Katharina hade en min som skulle hon aldrig vilja vika från den plats, hon eröfrat; hon trifdes synbarligen allt bättre och bättre i sina kära släktingars hem. Till julafton hade hon broderat tofflor åt farbror Nils — ett par oerhörda tingestar, prydda med hvar sin blomma af blått sefirgarn — och sytt åt faster Sara en nattpåse af billigt stoff, till formen påminnande om en af de foderpåsar, hon sett på landet. Faster Sara lät vaddera den invändigt och inrättade den till sofplats åt sin lilla mops; men både farbror och faster voro rörda öfver de naiva

yttringarna af Katharinas släktkärlek, och i början af det nya året sattes flickan i skola.

Den lilla skillnaden i språk utgjorde icke något hinder för Katharinas skolstudier. Hon öfvervann alla svårigheter med en förvånande lätthet, och när hon gått i skolan en termin, talade hon redan sin fasters modersmål som en liten inföding. I alla läroämnen gjorde hon goda framsteg. Hon var kvicktänkt och hade lätt för att fatta; hennes minne var också ovanligt godt. Dessutom hade hon en god portion af barnslig äregirighet eller kvinnlig fåfänga, och för att kunna följa med i sin klass, läste hon flitigt. Timma efter timma kunde hon sitta öfver sina böcker. Hennes underbyggnad var mycket dålig, men tack vare sin flit och sitt goda hufvud lyckades hon merendels dölja, i huru hög grad hennes uppfostran dittills varit försummad.

I början var förhållandet emellan Katharina och Gabriel Tollin spändt. Hon betraktade sin landsman med misstänksamma ögon; hon inbillade sig synbarligen, att han kunde eller ville göra henne platsen stridig. Då hon märkte, att han mestadels tillbringade sin tid utomhus, blef hon så småningom lugnare, ehuru det alltjämt, i hennes sätt gentemot honom, fanns en viss kyla, som

märkbart stack af emot den inställsamma uppmärksamhet, hon ägnade sin faster och sin farbror.

Kanske skulle denna kyla lätt nog kunnat öfvervinnas; men Gabriel Tollin hade alltifrån första stund behandlat sin lilla landsmaninna med en öfverlägsenhet, som djupt sårade fjortonåringens kvinnliga värdighet. Han gjorde ingenting för att närma sig henne, ingenting för att vinna henne; och denna likgiltighet kränkte henne mer än allt annat, ty i hennes kantiga, alltför hastigt uppvuxna kropp bodde redan alla en kvinnas instinkter, och medan hans tankar aldrig ett ögonblick sysslade med henne, kretsade hennes tankar ständigt kring honom, alltid bittra, alltid förnärmade öfver hans synbara brist på uppmärksamhet. Och i hennes hjärta grodde redan den underlägsnas hat; och barnet uppgjorde i sitt stilla sinne många hemska planer, att en gång vedergälla honom hvad den brådmogna kvinnan i henne genom hans förvållande trodde sig ha lidit. Detta skulle ske, då hon ändtligen blef »stor» en gång; och begreppet stor fick i hennes fantasi en hemlighetsfull, lockande innebörd. Hon drömde sig skön, så skön, att ingen man skulle kunna undandraga sig det tjusande inflytandet af hennes behag. Alla män borde komma och lägga sina hjärtan för

hennes fötter — och hon skulle trampa på dem alla, framför allt på *hans!*

Hon var femton år och hon hade fått flytta in i herrskapet Martens' tomma barnkammare. Vaggan hade blifvit flyttad upp på vinden, och faster Sara hade låtit möblera rummet till en anspråkslös liten boudoir för en ung flicka. Här stod nu Katharina ofta framför spegeln; hon mönstrade sina drag, studerade sitt minspel och gjorde upp beräkningar öfver sina i utveckling stadda kvinnliga behag. Helt nöjd var hon icke med hvad hon såg; de oregelbundna dragen och deras sömniga uttryck tillfredsställde henne icke. Det sista kunde dock möjligen i en framtid afhjälpas; men ett nytt bekymmer vaknade inom henne, då hon uppmärksamt betraktade sitt hår. Det tycktes henne som hade det blifvit en nyans mörkare; snart skulle det kanske icke längre ha solskenets färg? Var det hattens fel; eller måhända den fuktiga luftens? Hon grubblade förgäfves däröfver. — Om aftnarna, innan hon gick till sängs, smög hon sig ofta, med ljuset i hand, fram till spegeln och kastade en granskande blick öfver sin kropp. Den var alltjämt kantig och saknade all kvinnlig mjukhet i linierna; men också för henne skulle väl knoppningsstunden komma en gång, och i

medvetandet därom somnade hon lugnt och drömde om framtidens triumfer.

I skolan skötte hon sig fortfarande på ett i allo tillfredsställande sätt; men ansträngningen att hålla jämna steg med kamraterna tog också hvarje ledig stund i anspråk och hon fick nästan ingen tid öfrig att ägna åt kroppens rent fysiska uppfostran. Hennes hållning var ännu landtligt tafatt. Hon hade gjort många energiska försök att bemästra sina rörelser, men det ville icke lyckas, och hennes yttre uppträdande kännetecknades alltjämt af en osäkerhet, som ingenting förrådde om hennes brådmogna själs fullkomliga säkerhet. Hon kom i dansskola för att lära sig hållning och plastik, men alla ballettmästarens ansträngningar voro fruktlösa. »Materialet är för mjukt — det finns ingen stadga ännu!» sade det lilla trippande originalet, småleende, till herr Martens. »Men gracen kommer — kommer alldeles af sig själf — om ett par år!»

Bland sina skolkamrater var Katharina liflig, en smula vild i lekarna. Hon tyckte minst om att leka med dockor; men lekar i fria luften älskade hon, och hon vann snart anseende som »den duktigaste flickan i skolan». När ett skälmstycke planlades, förde hon oftast ordet, men när straffet drabbade de skyldige, förstod hon alltid att hålla sig

undan. — I sitt sätt gentemot äldre personer var hon mycket blyg; men hon blef lätt en smula framfusig om hon tvingades att bryta den uppmärksamt-iakttagande tystnad, bakom hvilken hon brukade förskansa sig.

Kamraterna kallade henne Kathinka för att skilja mellan henne och Katherine Madsen, som fick nöja sig med det mindre välljudande namnet Trine. Trine Madsen var dotter till Gabriel Tollins förre lärare; och Trine blef snart Kathinkas intimaste vän. De konfirmerades samtidigt; och de hade svurit hvarandra evig vänskap. Efter konfirmationen sökte och erhöll Kathinka tillåtelse att bära sin farbrors namn; därmed var Katharina Mårtenson lyckligen skaffad ur världen, och fröken Kathinka Martens gjorde sitt inträde i världen.

Det var vid den tiden Gabriel Tollin ändtligen behagade upptäcka, att hon fanns till; det var från den stunden, han började sysselsätta sig med henne ibland. Han gjorde det till en början utan att stiga ned från sin piedestal. Han var alltjämt den äldre, försigkomne mannen och hon var den obetydliga flicksnärtan, som ännu icke hunnit trampa ut de barnskor — af trä — hon burit i deras gemensamma hemland hinsidan sundet. I sitt sätt gent emot henne framhäfde han också denna skill-

nad med all önsklig tydlighet. Hans egen sociala ställning, som förhoppningsfullt konstnärsämne, hvilade på en mycket lös grundval, och tid efter annan erfor han därför ett behof att liksom markera den för sig själf. Det ligger ju alltid så nära till hands att upphöja sig själf på en annans bekostnad genom en öfverlägsenhet, som blott är en osäkerhetens skyddande förklädnad. Men det var som hade hon redan genomskådat denna förklädnad, och då hon själf, numera, alldeles icke kände sig underlägsen, sårades hon icke heller af denna spelade öfverlägsenhet. Hon hade med öfverraskande lätthet tillägnat sig en kvinnas smidighet i tankegång som i väsen, och hon hade länge varit medveten om det inflytande, som en kvinna kan utöfva på en man, om hon skickligt förstår att begagna de förmåner, naturen skänkt henne. När hon nu om aftnarna stod framför spegeln och, med lampan i hand, höll generalmönstring öfver sina fysiska tillgångar, lekte det alltid ett småleende på hennes läppar — ett segervisst småleende; och hennes ögon glänste. Hon såg att hon var kvinna nu: kroppens linier hade blifvit så mjuka och barmen så full. Och hon drömde om den framtid, hennes inbillning målat i så ljusa färger — som en oändlig serie af triumfer ...

I dessa framtidsdrömmar var det alltid hufvudet, som angaf tonen; någon förnimmelse af ett djupare hjärtats behof hade hon aldrig haft. Fåfängan var den kvinnliga egenskap, som tidigast utvecklats hos henne; den hade vaknat medan ännu alla andra naturliga känslor sofvo sin djupaste sömn. Också ingick det aldrig i sextonåringens framtidsspekulationer den minsta lilla tanke på, att hon själf kunde löpa någon fara på den väg, hon ämnade gå. Hon drömde sig alltid eröfrande, aldrig eröfrad. I hennes karakter grodde redan alla frön till kvinnonaturens lyten; men af kvinnonaturens dygder hade ännu ingen enda slagit rot. De grönska vanligen sent liksom ekarna om våren; och de knoppas vanligen först, när hela den öfriga naturen står i sin rikaste blomning.

Det var gentemot detta brådmogna lilla kvinnoämne som Gabriel Tollin spelade sin roll af öfverlägsen. Hon gjorde aldrig något försök att rycka honom ned från piedestalen, där han från början ställt sig själf; i stället steg hon helt omärkligt upp till hans sida på piedestalen.

Till en början nöjde hon sig med, att han sysselsatte sig med henne ibland. Efter middagen, då makarne Martens drogo sig tillbaka hvar till sitt rum för att sofva bort ett par timmar af en

innehållslös dag, brukade Gabriel Tollin numera i allmänhet stanna kvar en stund, innan han gick att uppsöka sina kamrater på kaféet. Han trodde sig ägna den tiden åt Kathinkas uppfostran; och han anade icke, att hans sextonåriga elev med samma fog trodde sig ägna tiden åt hans uppfostran — på det område, där det nu en gång alltid är en kvinna som uppfostrar en man.

I själfva verket var Gabriel Tollin den naivaste novice på erotikens område. Han hade aldrig förr haft tillfälle till förtroligare umgänge med någon kvinna, än mindre någon som i ringaste mån kunnat utöfva något inflytande på hans hjärta, hvars uppfostran därför var i hög grad försummad. De exemplar af det motsatta könet, med hvilka han kommit i beröring, hade alla varit af samma slag; och den gunst, som köpes, utvecklar icke en mans känslolif. Han hade lefvat det lif, som unge män af hans ålder och stånd i allmänhet bruka lefva; men inom sig hade han alltid burit på en hemlig afsmak för detta lif; och afsmaken hade blifvit större för hvarje ny erfarenhet. Därför hade också hans vandel i ungdomsåren, ehuru han tidigt blef sin egen herre och kom till en stor stad med många lockelser, präglats af en naturlig properhet,

som gränsade till absolut renhet. Samma instinkt, tack vare hvilken hans utveckling under dessa år gått uppåt och framåt, hade också hindrat honom från alla utsväfningar af det slag, som förnedra en man. På samma sätt som han omedvetet bar inom sig en längtan att utbilda sitt väsen, höja sig intellektuelt och tilltvinga sig herravälde öfver konstens yttre medel för att därigenom nå upp till att förverkliga sitt ideal, på samma sätt sökte han också, instinktlikt, att höja sig moraliskt och tilltvinga sig herravälde öfver sig själf. Han hade en dunkel aning om, att han också på detta sätt så småningom skulle nå upp till att förverkliga sitt ideal. Detta ideal hade inga fasta konturer, men det hägrade för hans inbillning i en kvinnas gestalt. Det var en drömbild, från hvilken det tycktes honom som skulle tillvarons lycka, rikedom och fullhet strömma in öfver hans lif.

Han var tjugunio år och hade aldrig träffat en kvinna, så beskaffad, att hans fantasi kunnat omdana henne till ringaste likhet med detta ideal; men längtan efter att möta henne en gång höll sig alltjämt frisk och grön inom honom, och han förvarade den innerst inne i sitt hjärtas allra heligaste och vakade öfver den som öfver sitt känslolifs största skatt. — Och många af de män, som

lefva det lif, samhället räcker dem, och stilla sitt hjärtas törst med en drägg, som förgiftar deras blod, bära nog ändå ofta inom sig en sådan frisk och grön planta, en längtan lika fin och skär, som den, en oskyldig ung flicka, utan erfarenhet af sinnenas förvillelser, kan gömma inom sig under alla sin ungdoms år. Och om lifvet, innan det är för sent, för i en sådan mans väg den kvinna, hans hjärta begär, skall han måhända också, trots allt, skänka henne en rikare lycka än mången, som i yttre måtto bevarat sitt lif rent; ty för lyckan i ett äktenskap betyder det yttre så litet; hjärtats och karakterens inre egenskaper betyda så oändligt mycket mer. —

När Gabriel Tollin började sysselsätta sig en smula med Kathinka Martens, hade han icke den minsta aning om, att denna outvecklade lilla kvinnomänniska skulle komma att spela någon roll i hans lif. Hans intresse var närmast af den art, som han skulle ha känt för en hundvalp eller något annat husdjur; han underhöll sig med henne en timmes tid efter middagen, så gick han till sina kamrater eller till sitt arbete och ägnade henne icke en tanke mer. Hon var för honom, under denna tid, närmast en putslustig figur, hvars later och olater han roade sig med att iakttaga. Iakt-

tagelsen försatte honom alltid i godt humör; han log åt henne. Det roade honom att se, hur barnet och kvinnan inom henne ständigt lågo i strid, och hur än den ena än den andra af de båda ytterligheterna triumferade. Instinkten var redan en kvinnas, men kroppen lydde icke denna instinkt; kroppen hade ännu alltför mycket af barnets osäkerhet. Rörelserna voro kantiga, och hon påminde onekligen om en lång, förvuxen hundvalp med slängande, klumpig gång. Allt detta sökte hon drapera i en dams värdighet; och han log däråt.

I början var han endast en passiv åskådare af denna kamp; men så småningom började han, ehuru ännu alltjämt från en mycket öfverlägsen ståndpunkt, taga del däri. Han gjorde en och annan skämtsam anmärkning öfver hennes sätt att gå och stå, röra sig eller tala, och han konstaterade med nöje, att hon var mycket läraktig. Detta smickrade honom och stegrade hans intresse.

Hon hade ett egendomligt tafatt sätt att räcka fram sin hand till hälsning. Han skrattade åt henne och härmade hennes åtbörd; hon såg, att den var ful, men hon bemödade sig länge förgäfves att göra den bättre. »Nå, så lär mig det då, du, som är så vis!» utbrast hon slutligen en dag, med en blandning af förtviflan och humor. Och

så fick hon en lektion i konsten att räcka fram sin hand. Lektionen förnyades sedermera hvarje eftermiddag, och till sist blef han nöjd: »Seså! Nu hälsar Katrina Mårtensson som en dam! Men — men . . .» han lyfte upp den något rödaktiga hand, som han höll i sin — »hur är det med naglarne?» Och han riktade en mönstrande blick mot hennes fingrar, hvarvid hon hastigt ryckte bort handen och gömde den bakom sin rygg. Denna demonstration tog han med stor sinnesro; han gjorde icke ringaste försök att återeröfra den röda handen, men han fortsatte i sarkastisk predikarton: »En dam får aldrig ha sådana fingrar, Katrina Mårtensson! Det finns någonting som heter nagelborste och det är en sådan nyttig liten tingest.» — »Det vet jag!» sade hon trotsigt. »Det är visst möjligt, men . . . Tag nu hit handen igen!» Hon lydde, och åter granskade han den kritiskt! »Ja, rena äro fingrarne ju nog, men se nu på de här nagelrötterna, som växa ner öfver halfva nageln. De ska skäras bort med en knif — ja, det gör inte ondt. Sen ska man skrapa helt lätt med knifspetsen mellan nageln och fingret, och så ska man torka naglarne mycket väl med handduken — den ena efter den andra — och om det behöfs ska man också polera dem en smula . . .»

En vecka efter föreläsningen hade Kathinka redan glänsande, väl vårdade naglar. Han inspekterade dem och godkände dem med ett belåtet småleende: »Ja, så ska det se ut!»

När hon om aftonen skulle följa med farbror Nils eller faster Sara ut på någon bjudning eller till någon teater, brukade hon göra toilett redan till middagen; och efteråt kritiserade Gabriel Tollin hennes dräkt. Hon hade i början en utpräglad smak för allt som var lysande: röda sidenrosetter och ponponer i skrikande gula färger. När han såg henne utstyrd i denna grannlåt, spelade det ett godmodigt, öfverlägset leende kring hans läppar. »Oj, oj, Katrina Mårtensson! Du förstår ju inte alls att klä' dig! — Nå, det är ju en svaghet, som du delar med flertalet af ditt kön. När man undantagsvis ser en kvinna, som är väl klädd, kan man svära på, att där står en man bakom . . . Inte passar det en ung dam, hos hvilken allt är halft, att pynta till sig så där! Ditt hår är ju hvarken ljust eller mörkt, dina ögon äro som vatten, din hy håller sig i mellantoner, och själf är du ett mellanting mellan barn och kvinna; och som du vet bör man vara klädd i enlighet med sitt stånd! Och det enda som du kan använda, är matta, dämpade färger . . .»

Nästa gång, Kathinka vågade sig inför hans kritiska blickar, hade hon utrotat alla lysande färger ur sin toilett.

Men håret förorsakade henne alltjämt stort bryderi. Hon hade för länge sedan utdömt flätan nedåt ryggen. Det var en mycket kort liten tingest, och den rymde många bittra minnen, ty Gabriel Tollin hade brukat rycka i »svansstumpen» för att reta dess ägarinna. Därför försvann hårpiskan omedelbart efter konfirmationen, men det hade icke lyckats Kathinka att utfundera någon annan bekväm och klädsam hvardagscoiffure. Hon försökte med en grekisk knut i nacken, men Gabriel Tollin kasserade den strax! »Den ger hufvudet en klumpig form.» Därpå kammade hon håret från halsen upp emot hjässan, där det fick ligga i en valk, som till formen påminde om en frygisk mössa. »Åja!» sade han gillande. »Men det behöfs litet hår här nedåt pannan också. Här är några mycket fula linier vid hårfästet.» — Dagen därpå uppträdde Kathinka med krusad pannlugg; men den föll blott öfver pannan; från tinningarne var håret slätkammadt bakåt, detta gjorde öronen alltför fristående och gaf ansiktsovalen en oskön kontur. Han påvisade felet; och från den stunden krusade hon håret också vid tinningarne, så att

hufvudets ytterlinie kom att bilda en jämn rundning från det ena örat till det andra.

Gabriel Tollin blef mer och mer intresserad af sitt uppfostrarekall; han började känna sig en smula stolt öfver resultatet. Det var som hade han skapat denna lilla kvinnomänniska och han fick lust att också ingjuta sin själ i de yttre konturerna, hvilka han betraktade som sitt verk. Han såg, att hon hade god fattningsförmåga och att hon brann af begär efter kunskaper. Hon lyssnade uppmärksamt till hvarje hans ord; och detta smickrade honom. Han började tala med henne i en mindre öfverlägsen ton.

Det var just vid den tiden, då alla de nya tankarne började få makt med hans själ. Han hade träffat Sören Wiegeland och kände sig befruktad af hans ande. Idéerna spirade och grodde inom honom, det var vår i hans sinne, han kände verksamhetslusten sjuda genom sina ådror; men hvad det var, som han egentligen ville, det visste han icke ännu. Hans sträfvan på naturimitationens område tillfredsställde honom icke helt; inom sig förnam han en obestämd melodi af längtan efter skönhet, men denna längtan hade inga fasta konturer och han visste ingenting om medel och mål. Han kunde icke tala därom, ty den var icke

så klar, att den kunde uttryckas i ord. I sällskap med Sören Wiegeland och kamraterna var han alltid tyst, inåtvänd; han satt blott och lyssnade. Men det rika inre lif, han lefde, sökte sig ett utlopp; och så började han en dag att tala med Kathinka.

Det gick lätt att tala till henne; det var som att sitta ensam och tänka sina tankar högt, för sig själf. Han behöfde icke bemöda sig om att uttrycka allting klart. Det bröt sig fram i dunkla meningar, af hvilka den ena ofta tycktes motsäga den andra, därför att de alla voro uttryck blott för ögonblickliga stämningar och icke understälts förståndets pröfning innan de fingo flyga ut och taga form i ord. Han såg uttrycket i hennes ljusblå ögon, medan hon åhörde honom; det var fullt af undran, det var som skådade hon ner i ett outgrundligt djup. Han blef djärf, han kastade fram paradoxer, han berusade sig i känslan att kunna tala helt fritt utan fruktan för vederläggning eller kritik. Det var som om hans själ sträckt ut sig i dessa samtal, i hvilka han ensam förde ordet; och det var som om han på detta sätt så småningom lyckats få fram något af sitt eget jag, lyckats gripa och fixera några spridda fragment af den dunkla melodi, som spelades inom honom vid

Sören Wiegelands ord. I Sörens eller kamraters närvaro skulle han aldrig kunnat tala med denna känsla af fullkomlig frihet. Och så småningom blefvo dessa eftermiddagsunderhållningar med Kathinka till ett behof för honom, ett slags själens kammargymnastik, tack vare hvilken han stärkte och utvecklade allt det personliga och individuella inom sig själf, allt det som måhända skulle ha förkrympt, om han hade varit hänvisad uteslutande till umgänget med Sören och hans stab. Sören Wiegeland tålte ingen personlighet vid sidan af sin egen; han var en frihetens dogmatiker, en de fria tankarnes tyrann. Han ville vara absolut enväldshärskare i sin krets; och det var däremot Gabriel Tollins fria ande redan nu uppreste sig, och det var för detta tvång som han höll sig skadeslös genom samtalen med Kathinka.

Han upptäckte snart, att hon hade sinne för konst. Det låg i luften i denna stad, där scenens hjältar så länge varit medelklassens gunstlingar och där den stigande demokratiska vågen framkallat en konjunkturström, som i sin ordning uppbar den nya litteraturen och den nya konsten. Med den smidighet, som var henne egen, hade Kathinka Martens under dessa få år hunnit tillägna sig alla en hufvudstadsdams intressen. På samma gång

som hon i yttre måtto acklimatiserade sig, gjorde hon det också i inre måtto; och hon hade på kort tid hunnit genomlöpa alla de utvecklingsstadier, som hennes kamrater i skolan behöft år för att genomgå. Hon hade svärmat för sin religionslärare och hon hade, ett år senare, burit den store skådespelarens fotografi, inviradt i silkespapper, närmast hjärtat. Nu tog hon ett nytt steg i sin utveckling, i det hon började intressera sig för den nya litteraturen och den nya konsten. Detta intresse låg i luften omkring henne; och att hon greps däraf var lika naturligt som att hon andades.

Men det tillfredsställde också hennes fåfänga, ty det var detta intresse som så småningom minskade afståndet mellan henne och Gabriel Tollin, hjälpte henne att stiga upp på piedestalen vid hans sida. Hon hade anat det redan från första stund; det var därför hon så uppmärksamt lyssnat till hans ord.

Samma uppåtsträfvande anlag, tack vare hvilka hon, på några få år, lyckats omskapa sig själf från ett naivt och klumpigt landsbygdens barn till en ung hufvudstadsdam med oklanderlig bildning och ett oklanderligt yttre, drog henne nu till intresset på modet, gjorde henne till entusiast för litteratur

och konst. Men liksom den bildning, hon tillägnat sig, för henne endast var ett medel, så var hennes intresse för konsten det ock. Inom henne bodde ingen kärlek till kunskaper och vetande, ingen kärlek till det sköna i och för sig. Hennes väsen saknade djup; men dess grunda vatten speglade allt, som lekte på ytan. Hon var naturligtvis ingen religiös natur; men om religionen varit på modet, skulle också hon ha blifvit gudfruktig. Nu var det tvärtom modernast att tänka fritt; följaktligen tänkte Kathinka Martens fritt. I de kretsar, där hon helst ville umgås, var man demokrat; alltså blef hon också demokrat. Och på samma sätt förhöll det sig med hennes kärlek till litteraturen och konsten. Målet, till hvilket hon, om också icke fullt medvetet, syftade, var: en social position, som kunde sätta henne i tillfälle att lefva lifvet i enlighet med sina böjelser och sin fåfänga. När hon någon gång tänkte på möjligheten att nödgas återvända till det hem, hvarifrån hon kommit, fingo hennes ljusblå ögon ett uttryck af verklig ångest; men hennes ställning i farbroderns hus var icke säkrare, än att den tanken nog kunde föresväfva henne ibland. Farbror Nils och faster Sara hade så småningom hunnit vänja sig vid henne; men någon verklig innerlighet i förhållandet

mellan dem fanns det icke. Kathinka hoppades emellertid att hon så småningom skulle kunna göra sig oumbärlig, att hon omärkligt skulle glida in i bådas hjärtan och att hon slutligen skulle kunna installera sig där som de båda makarnes eget barn. Men hon visste också, att denna förhoppning hvilade på lösan sand, och hon tänkte ibland med förskräckelse på gamla testamentets berättelse om den Sara, som, vid ännu mera framskriden ålder än fasters, födt sin make, Abraham, en son. Att något underverk i det fallet förelåg, trodde hon icke; i så fall skulle hon känt sig lugnare i medvetandet om, att underverkens tid var förbi. Men hon betraktade saken rationalistiskt, därför skrämde henne den bibliska historien om Saras sena fruktsamhet; och hon ryste för det öde, som kunde drabba henne själf, om allt detta upprepades. Då skulle hon, liksom Ismaël, drifvas ut i öknen — ensam ut i lifvets hemska öken!

Fruktan för detta framtidsperspektiv var henne en ny eggelse att tillägna sig alla de förmåner som för närvarande stodo henne till buds; därför hade hon fortsatt sina studier också efter det hon blifvit konfirmerad. Hon hade i skolan utmärkt sig för ett ovanligt språksinne; farbror Nils lät henne fortsätta med språkstudierna. Hon hade visat anlag

för teckning; också dessa anlag fick hon tillfälle att utbilda. På sin adertonde födelsedag fick hon ett målareskrin som present af farbror och faster. På sommaren sågs hon sedermera ofta utanför villan vid strandvägen, målande det motiv, som de flesta målande unga damer ha målat någon gång: ett stycke blått vatten, en strandremsa, en båt eller ett badskjul och några gröna träd. Taflan skänkte hon farbror Nils till hans födelsedag; på hösten blef hon elev hos en bekant konstnär som upplåtit sin atelier till målareskola, och meddelade undervisning åt en mängd unga damer, bland dem också Kathinkas intimaste vän, fröken Trine Madsen.

Gabriel Tollin hade nu tilländabragt sina studier vid akademien. Vid sista vårterminens slut hade han erhållit den högsta belöning som kunde tilldelas en elev för framsteg och flit i de rent mekaniska studierna. Det konstverk, med hvilket han täflat om den stora guldmedaljen och därmed följande resestipendium, hade däremot af de akademiska fäderna lämnats utan afseende; medalj och stipendium hade tilldelats en konstnär, hvars arbete mera öfverensstämde med de akademiska traditionerna. Emot detta afgörande reste det sig en storm af ovilja i de tidningar och tidskrifter, som företrädde de moderna idéerna. Sören Wiegeland

skref den ena flammande artikeln efter den andra; han kritiserade häftigt det med medalj belönade arbetet och påvisade förtjänsterna hos Gabriel Tollins konstverk, som upphöjdes till ett af den moderna riktningens förnämsta alster. Artikelförfattaren vädjade till publikens dom och framställde helt öppet den anklagelsen, att de akademiska fäderna i sitt bedömande af de täflande arbetena låtit sig leda af sina rent personliga sympatier för den gamla konstriktningen och därigenom illa tillgodosett konsten, hvars intressen de framför allt hade att bevaka. Mot denna beskyllning protesterade den akademiskt sinnade pressen, och striden dog bort.

Själf hade Gabriel Tollin burit motgången med mycket lugn. Han hörde icke ens det buller, som för ett ögonblick uppstod kring hans namn. Han hade tidigt på sommaren packat sin kappsäck och rest till ett land, hvars storartade natur så småningom gjorde ett djupare och djupare intryck på hans själ. Däruppe vandrade han nu omkring bland fjällen och andades deras friska, rena, stärkande luft. Och det var som om han själf vuxit med naturen, som omgaf honom, och mycket af hvad han dittills ansett stort, krympte samman, blef helt obetydligt och smått. Framför allt tycktes

honom detta märkbart, när han i tankarne såg tillbaka på sitt lif och sökte klargöra för sig själf, hvad han uträttat och hvad han vunnit. Det tillfredsställde honom icke; han drömde om någonting större, högre, fullare, rikare. Det var som om hans längtan sprängt osynliga fjättrar och för första gången andats fritt och djupt. Den tillfredsställdes icke längre af det handtverkararbete, han förrättade. Han hade modellerat ett par byster, porträtt af bönder, typiska och karakteristiska i all sin fulhet, och han hade i dessa arbeten lättare och bättre än någonsin förr öfvervunnit de tekniska svårigheterna. Och ändå var han icke nöjd. Han hade också modellerat ett par säterjäntor och uppleft några banala äfventyr; men det var icke detta, han längtade efter.

Hvad var det då? Han visste det icke. Han var nu trettioett år och borde väl ha sin ungdomstid, sin lärotid bakom sig. Han borde väl snart begynna sin mandoms arbete och börja lefva en mans lif. Men han visste knappast hvar han skulle begynna eller hvad som skulle bli hans mandoms arbete. Idéerna korsade hvarandra i hans hjärna, men icke en enda af dem trädde klart fram för hans medvetande. Hans idélif var likt hans känslolif: en jäsande mark i vårens tid; gräset grodde,

blad sköto ur jorden, knoppar började forma sig och svälla, men ännu hade ingen blomma brutit vårgrönskans enformighet och trädt fram med klara färger och bestämda konturer. Han längtade efter någonting klart och bestämdt, någonting som kunde förjaga den sväfvande förnimmelse af tomhet, han alltid kände; han längtade efter att få älska helt, med kropp och själ; efter att få uppgå i denna kärlek till en enda kvinna, åt hvilken han kunde få ge sig med all den värme och all den innerlighet, hvaraf han var mäktig. Han var led vid det innehållslösa lif han lefde, trött på att leka med känslor och ord, trött på att ana en möjlighet i hvarje ny kvinna, som skymtade förbi på hans väg. Och just på samma sätt längtade han efter en bestämd uppgift, på hvilken han kunde sätta in all den kraft och all den talang, han ägde. Han längtade efter *det stora* i konsten som i lifvet. Han ville finna uttryck för den sköna melodi, som han ständigt hörde ljuda inom sig. Han ville se sitt ideal förverkligadt i konst som i lif. Allt hvad han dittills upplefvat af banala äfventyr, alla de små triumfer, han vunnit på naturimitationens område hade aldrig tillfredsställt denna djupa och starka längtan.

En plan, med hvilken hans fantasi ofta sysslade, var den att förkroppsliga sin samtids sträfvan och kamp i ett plastiskt monument. Han ville forma en gestalt med typiska drag, och ovillkorligen framställde sig för hans inbillning dragen af den man som för honom var samtidens mest karakteristiske representant, frihetskämpen, oppositionsledaren, den man till hvilken den unga generationen såg upp med beundran och hänförelse: Sören Wiegeland. Gabriel Tollin hade redan modellerat hans byst; men det nya arbetet skulle icke inskränkas till de små proportionerna. Han ville skapa något stort, han ville både kroppsligen och andligen framställa en Sören Wiegeland i öfvernaturlig storlek, forma honom till en symbol för frihetskampen, för den eviga striden emellan maktens innehafvare och den revolterande nydaningskraften. Denna idé tecknade sig obeskrifligt skön för hans inbillning, men så snart han ville förflytta sig från fantasiens rymder till verklighetens fasta mark, så ofta han med sitt förstånd sökte uppdraga konturerna till denna bild, vek den alltid undan, och det var som om han då stått och stirrat på en tom piedestal. På den visste han, att verket borde resa sig, men hvad det skulle bli, visste han icke, ty drömbilden försvann alltid i

samma stund som han försökte mäta den med förståndets beräknande blick; men när han åter gaf sig de obestämda drömmarna i våld, skimrade den ånyo lika skön för hans inbillning.

Längtan efter att gripa denna drömbild och flytta den ner på jorden, brände honom mer och mer: den blef till ett lidande, som röfvade hans sömn om natten och stal kraften från hans arbete om dagen. Det var som om han samlat hela sin själ i ansträngningen att minnas någonting, någonting som han länge burit på tungan, någonting som han kände, någonting som han visste, någonting som fanns inom honom, ehuru han icke kunde klargöra det för tanken och förståndet, därför att ordet, idéns yttre, konkreta form, icke var till hands. Och alla hans ansträngningar att finna det, gjorde blott hans vånda än mer olidlig.

I den stämningen träffade han åter Kathinka, på hösten. Han hade just icke tänkt på henne ofta under sommarens lopp, och det hade aldrig fallit honom in, att hon kunde vara den kvinna, han längtade efter. Men han kände sig nöjd och glad, då han nu åter satt midt emot henne, efter middagen, och talade allt hvad ögonblickets stämning lade honom på tungan. Utan att han någonsin gjort det klart för sig själf, hade det småningom

blifvit ett behof för honom att tala med henne; till ingen annan kunde han tala så frankt och fritt, som till henne. — Han hade vant sig därvid; det hade kommit helt naturligt. Orsaken till den frihet han kände i hennes sällskap, var från början den, att hon var ett barn, från hvars sida han icke behöfde frukta hvarken invändningar eller kritik. Men medan han, i känslan af sin öfverlägsenhet, allt framgent gaf fritt lopp åt alla tankar och hugskott, hade barnet så småningom utvecklats till en kvinna; och det var blott en tidsfråga, när han skulle se det. Då skulle han redan ha gifvit henne så mycket af sitt väsen, att han själf icke skulle kunna slita sig lös ifrån henne; ty en man binder sig alltid själf så mycket starkare vid en kvinna, ju mer han gifver henne.

De hade vant sig vid att efter middagen flykta från herrskapets Martens' stora, kalla salong in i Kathinkas jungfrubur, och det var som om de kommit hvarandra närmare därigenom, att ramen kring deras dagliga sammanvaro blef mindre. Det lilla rummet hade en personlig prägel af sin invånarinnas smak; hvarje liten småsak var Kathinka och hvarje möbel påminte om henne. Borta vid fönstret stod å ena sidan ett skrifbord, å den andra ett staffli. I fönsterkarmen funnos inga blommor;

blott en enda krukväxt stod där, en aspidister. »Hvarför har du just den där?» frågade Gabriel Tollin en gång. »När du eljes inga blommor har?» — »Jo, ser du,» svarade hon småleende, »den där är så bra! Ibland får den vatten, ibland inte, och ofta får den ingen sol på långa, långa tider. Men ändå går den inte ut. Den tål allt.»

Midt i rummet stod ett litet divansbord och två låga emmastolar; modernt stillösa, solida och bekväma att hvila i, betecknade de arten af hennes borgerliga smak och hennes svaghet att ställa det bekvämt för sig i lifvet. I den ena af dem brukade Gabriel Tollin taga plats, i den andra sträckte Kathinka ut sig helt självsvåldigt. Han bjöd henne en cigarrett ibland; och hon rökte. Och han njöt hennes apparition, sådan hon satt där, med håret upplagdt som en frygisk mössa på hjässan, makligt tillbakalutad, med den rykande cigarretten ytterst mellan fingerspetsarne; och hennes ögon, som hade en vissnande blåsippas bleka färg, riktades så uppmärksamt emot honom, då han talade; och hennes fina sko vaggade upp och ner under klädningens garnering.

I minsta detalj af hennes apparition, såg han spåren af sitt eget formande inflytande; och detsamma slog emot honom också ur allt hvad hon

talade. Hennes idévärld var hans egen, omsatt i en annan jordmån; hennes tankar och hennes åsikter, hela hennes själslif var idel reflexer från hans eget. Men det föll honom aldrig in, att ljuset var lånadt, och reflexerna bländade honom: det var ju allt hvad han älskade, som strömmade honom till mötes från hennes läppar. Det var hans egen, dunkla, oroliga drömvärld, som trädde fram i klara, skarpa konturer; och han igenkände icke bilderna som sin egen andes barn. De föreföllo honom endast som skapelser af en besläktad ande; det var som om hon klargjort för honom mycket af hvad han själf endast dunkelt anat, och som om hon visat honom vägen där han själf famlade i mörkret. — Hennes praktiska natur hade verkligen ofta förlänat dessa tankereflexer ett skarpare ljus, gjort dem mera bestämda och påtagliga.

När de ånyo träffades på hösten, anade hon strax, med sin kvinnliga instinkt, att någonting försiggick inom honom; och då hon tyckte sig finna, att han, efter sommarens skilsmässa, blifvit mera stel och främmande, uppbjöd hon hela sin älskvärdhet för att åter bringa förhållandet emellan dem på samma förtroliga fot som förr.

Han hade hyrt sig en atelier på nedre botten i ett hus midtemot marmorkyrkan; och där brukade

hon nu uppsöka honom ibland. Hon hade länge haft lust därtill; men hon fruktade, att han möjligen kunde misstycka ett sådant steg från hennes sida. Han hade aldrig bedt henne komma. Då hon första gången stod utanför dörren till hans atelier och med en skygg knackning gifvit sig tillkänna, klappade också hennes hjärta så oroligt som om det varit en olaglig handling, hon stått i begrepp att begå. Hon kände sig till mods ungefär så, som hon inbillade sig att en tjuf borde känna sig till mods, då han för första gång bryter emot samfundets lagar. Men det var ju blott emot samfundets fördomar, hon bröt! — När han öppnade dörren och såg henne stå där, iakttog hon uppmärksamt den första öfverraskningens minspel i hans ansikte; och det tycktes, som vore han glad och en smula stolt öfver henne.

Hon misstog sig icke. I hans drömmar om en tid, då konventionalismens herradöme skulle vara utrotadt på jorden, ingick som en väsentlig beståndsdel — som medelpunkten, kärnan i allt — föreställningen om en ny släkt af kvinnor, hvilka icke skulle vara behäftade med de lyten och fel, svagheter och ofullkomligheter, som funnos hos kvinnorna af en föregående generation. Den moderna kvinnan skulle vara mannens jämnlike i allt;

och lika litet som en mans steg ute i världen behöfde bevakas af ängsliga ögon, lika litet skulle framtidskvinnans steg behöfva bevakas. Kvinnan skulle uppfostras i frihet och därigenom skulle hon komma att göra bekantskap också med frihetens andra pol, dess oskiljaktiga fyllnads-egenskap — ansvaret. Bilden af denna framtidskvinna, som hans fantasi hade diktat, tycktes honom så skön. Och när han denna afton såg Kathinka stå där i ateliern, var det som idealet stigit ner till honom från drömmens rike; och i det ögonblicket föll måhända gnistan, som tände kärleken i hans hjärta. Han förnam en stor hänförelse blandad med en nästan religiös känsla af vördnad inför detta lilla väsen, som han sett växa upp inför sina ögon och forma sig, kroppsligen och andligen, till den kvinna, hon var. Från den stunden var hans öfverlägsenhet gent emot henne borta; han blef med ens så underligt ödmjuk till sinnes; det var som skulle han kunna sjunka ner för hennes fötter och kyssa fållen af hennes blåa klädning.

Den aftonen var det som om allting ljusnat inom honom. Det var som om den lilla gnistan, då den föll i hans hjärta, där brandstoffet sedan länge var hopadt, också tändt någonting i hans

själ eller åtminstone kastat ljus öfver allt, som rörde sig där i dunklet. När han sent på natten med stora steg vandrade rastlöst rundt omkring marmorkyrkan — det var som om han i den forcerade gången funnit ett slags yttre aflopp för sin nervuppretning — stod den bild, han så länge drömt om, med ens klar för hans inbillning. Prometheus! Titanen, som uppreste sig i trots mot allhärskaren Zeus och som till straff blef fastsmidd vid Skythiens klippor; ljusbringaren som röfvade elden från himmelen ned till den mörka och kalla jorden; människornas vän, de fattiges och de förtrycktes kämpe — det var ju honom, han drömt om! Han var den gudamänniska, som skulle symbolisera tidens längtan efter frihet, sanning och ljus.

När Gabriel Tollin, sent hän emot morgonen, kom hem, tog han fram en gammal grekisk mytologi och fördjupade sig i Prometheus' saga. Ju längre han läste, dess skönare skimrade den för hans inbillning. Hans fantasi bemäktigade sig stoffet och började forma det; och i den bilden drömde han in hela sin själs rikedom. Denna saga rymde allt hvad han längtat efter att finna uttryck för i sin konst.

Men när han sedermera ville uppdraga konturerna af denna inbillningens dikt, var det som om han inom vissa, på förhand utstakade, gränser velat inpressa någonting allt för stort och allt för vidt.

Dock — skaparedriften sjöd i hans ådror och han måste arbeta för att stilla dess oro. Han gaf sig icke tid att grubbla öfver svårigheterna; han kastade sig blindt ner i dem. Det var som om han befunnit sig på djupet af en mörk brunn; han famlade framför sig, visste icke hvart han gick, men arbetade sig oförtrutet framåt. Snart framträdde ur leran de första, osäkra konturerna af titanens kropp, fjättrad vid klipporna.

Kathinka kom ofta till hans atelier under denna tid, alltid i skymningen, ty hon visste, att den stunden var hans hvilostund. Det var som en befrielse från en oerhörd tyngd hvar gång hon kom. Han gaf sig numera ingen ro att stanna hos henne efter middagen; det gällde att hålla kvar en timme af dagen, som blef kortare och kortare, och när han slutat att äta skyndade han i feberaktigt verksamhetsbegär till sin atelier. Men när den timmen gått, och skymningen obönhörligt bredde sig ut öfver honom och hans verk, då hörde han alltid samma skygga knackning på dörren, och då visste

han, att det var hon. Och då var det som om arbetets feber plötsligt försvunnit och han sträckte ut sig i hvilan med en förnimmelse af oändligt välbehag. Han flyttade fram sin enda bekväma stol och i den slog hon sig i ro. Det var halfskumt i ateliern, och han tände icke ljus; den grå dagern hade någonting så outsägligt stämningsfullt; den låg som en lätt slöja öfver hennes ansikte och den klädde henne så väl. Hon satt alltid under det stora fönstret och han såg konturerna af hennes gestalt teckna sig i mjuka linier mot stolens ljusa ryggstöd; hennes hufvud höjde sig däröfver och stod som i relief mot fönstret, men dragen kunde han icke skönja, han såg blott hennes hvita tänder lysa fram då och då, när hon log. Och så hörde han hennes röst stiga fram ur dunklet, som en porlande skogsbäck. Den hade inga mjuka eller veka tonfall, den hade icke den melodiska böjlighet, hvars välljud är lik en sång, vittnande om ett temperament, mäktigt en varmare känslans innerlighet och en obegränsad hängifvenhet. Kathinkas röst var klangfull och metalliskt hård; men han älskade dess friska porlande, och det hade aldrig fallit honom in, att den saknade uttryck för alla vekare känslor, sinnets hängifvenhet och hjärtats godhet.

Han bredde ut en filt på golfvet, icke alldeles invid hennes fötter men icke heller alltför långt ifrån dem; och där lade han sig ner att tillbedja henne i stillhet. Han visste väl redan då, att han älskade henne; men han skulle icke velat framflytta bekännelsens stund. Hon kunde måhända tolka det som om hans djärfhet haft sin rot i den omständigheten, att hon satt där ensam i hans atelier; och han ville icke för något pris svika det förtroende, hon därigenom visade honom. Just detta, att hon satt där, ensam och värnlös i hans bostad, stegrade hans ansvarskänsla till det yttersta, gjorde honom mera försagd och mera skygg än han måhända eljes skulle ha varit.

Han låg där helt stilla på filten och tänkte på, hvad han väl hade att bjuda henne. Han såg ingen ljusning och ingen dag. Själf kunde han ju knappast förtjäna mera än torra brödet; hvad hade han för rätt att knyta en annans lif vid sitt.

Han anade icke, att hon satt där, brinnande af längtan efter att upplefva sin första erotiska erfarenhet, och att det, hos denna oskyldiga unga flicka, icke fanns ett grand af det allvar och den ansvarskänsla, hvarmed han själf, som icke var oskyldig, såg framemot den stund, då han trodde, att bådas lifsöde skulle afgöras.

För att kufva sin längtan, som drog honom in emot henne, talade han ideligen. Han talade om sina planer, invigde henne i allt. Han hade ett behof att dela med henne hvarje tanke, som drog genom hans hufvud. Han skildrade sitt verk, sådant det hägrade för hans inbillning.

»Korsfäst vid klippan ligger titanen i halft upprätt ställning, och hvarje muskel i hans kropp är knuten i trots, hvarje fiber spänd. Jag vill ge bilden af en väldig, fjättrad kraft. Med spända klor står gamen och rifver i hans inälfvor. — Vingarna äro lyfta, fjädrarna resa sig på djurets hals, ögonen gnistra. — I nästa stund skall också dess näbb sänkas i titanens lefver. Jag vill i hans drag söka finna uttryck för höjdpunkten af jordisk smärta — en smärta som står på vansinnets gräns. Ögonen tyckas vilja tränga ut ur sina hålor, munnen öppnar sig till ett jämmerskri . . . Men på samma gång skall man få ett intryck af att fjättrarna i nästa stund skola springa — och med sina väldiga händer skall titanen gripa sin bödel kring halsen och strypa honom! — Tror du inte, att detta bör kunna bli storslaget?»

»Jo,» sade hon. »Det tror jag visst. Men det kommer ju an på utförandet.»

Det var sina egna ord han hörde upprepas; men han kände det som om en hemlig eggelse bott i de orden, hvilka hon uttalat helt mekaniskt. Hennes tankar voro fjärran från Prometheus och hans lidanden. Hon satt och förvånade sig öfver, att han just nu kunde ha en tanke öfver åt någonting annat än henne. Denna likgiltighet kränkte henne nästan. Hon hade ofta trott sig iakttaga i hans ögon en glimt af någonting, som kom hennes hjärta att klappa med förväntningsfull oro. Hon var viss om, att han älskade henne. Men hur kunde då en stor, stark karl ligga så där vid hennes fötter, afton efter afton, utan att med en rörelse eller ett ord förråda, att det bodde sjudande, varma känslor inom honom? Frågan tecknade sig icke bestämdt för hennes medvetande, men den var hennes stämnings hemliga resonnansbotten och den alstrade i hennes sinne en kylig bitterhet, som kom henne att se ironiskt på Gabriel Tollin och på allt hvad han sade. Det var nästan som om han förnärmat henne genom denna självbehärskning, hvars djupt liggande orsak hon icke förstod och som hon därför icke kunde uppskatta. — Om hon kunnat förstå den, skulle den ha smekt hennes hjärta som ett uttryck för innerligheten af den känsla, hon ingaf honom; men hos henne själf

fanns ingen möjlighet för en liknande känslans innerlighet, därför kunde hon icke heller förstå den hos andra. Efter hennes ungdomliga föreställning var det lilla kärleksäfventyr, som hon väntade på, just icke någon allvarlig sak. För henne gällde det blott att få en hemlig nyfikenhet stillad, en nyfikenhet, som hon gått och burit på allt ifrån den stund då hon läste sin första roman. Och så fann hon dessutom någonting för sin yrvakna kvinnliga fåfänga nästan förödmjukande i den tanken, att hon blifvit aderton år utan att någonsin ha tvingat en man att glömma sig själf. Bakom dessa två samverkande orsaker låg ännu en tredje, som hon instinktlikt sökte dölja för sig själf; det var en dunkel, fysisk dragning hän emot honom.

Hon lyssnade helt förströdd till hans ord, men han märkte icke förändringen i hennes stämning. Hennes roll hade ju alltid varit den rent passiva: att lyssna till hans ord och själf inskjuta ett enstaka yttrande ibland. Han låg vid hennes fötter och lät sina tankar flyga ut, inspirerade af hennes närhet; aldrig gick det så lätt att tänka och att drömma, som då hon var hos honom. Hans ande sväfvade på starka, snabba vingar öfver en värld af hägrande skönhet; horisonten var vidare, hans blick

var skarpare och allting trädde klarare fram än eljes. Och allt efter som bilderna tecknade sig för hans medvetande, gaf han dem ordets konkreta form — och han kände det då alltid, som om han, i ett sådant inspireradt ögonblick funnit hvad han dittills förgäfves sökt.

Men alltid var det i samma krets hans tankar och idéer rörde sig, och då hon icke hade öra för nyanserna, föreföllo henne hans föredrag i längden en smula enformiga. För hennes nyktra, praktiska förstånd tecknade sig allting från början helt klart, i skarpa konturer utan skuggor och utan djup, i schemata, som ytligt återgåfvo ordens begrepp, aldrig deras djupare innebörd, deras själ. Frihet var för henne ingenting annat än utvidgade gränser frö hvad hon personligen hade rätt att göra eller underlåta, och därför älskade hon nog friheten, men det tröttade henne att ideligen höra ordet nämnas. Sanning blef för henne ett raffineradt medel att dölja hvad hon ville dölja; ty hon hade gjort den upptäckten, att en osminkad sanning aldrig blir helt och bokstafligt trodd. Och på samma sätt var det med alla de andra orden, som hon ständigt hörde upprepas.

Ett enda ord fanns det dock, som hon aldrig blef trött af att höra upprepas; det var ordet *seger*.

De unga talade med sådan tillförsikt därom, och hon brann af begär efter att få njuta segerns frukter. Hon var ju också själf intressent i kampen, hon hade tagit sitt parti och ställt sig på de unges sida. Allt ifrån den stund, då hon fick pensel och palett af farbror Nils, hade hon ansett sig tillhöra den moderna riktningen inom konsten. Trine Madsen hörde också dit.

Gabriel Tollin hade introducerat henne i sin kamratkrets, och hon hade blifvit mottagen med hänförelse; hon var ju den första amazonen, som frivilligt valt att ställa sig i oppositionens led! Och amazonen var ung, och hon hade alldeles icke bortskurit någonting af sina kvinnliga behag! Hon sökte snarare på allt sätt skänka dem relief genom ett raffineradt koketteri. Hon koketterade med kropp och själ, med blickar och med idéer — framför allt med de blickar och de idéer, som, i det läger, där hon dvaldes, stodo högst i kurs; följaktligen blef hon också, efterhand, alla de unga frihets- och konst-entusiasternas hemliga svärmeri. — Gabriel Tollin märkte det nog; men han var blott stolt däröfver. För honom rymde det ingen fara, ty han visste sig vara den man, som ägde hennes kärlek. Och vissheten därom gjorde honom så trygg. Hon hade aldrig sagt honom det med

ord; men hela hennes väsen sade honom det tydligare än ord. Det behöfdes inga eder och försäkringar; att äga *hennes* kärlek var att äga den *helt*.

Hon var ju hans ideal, alltså ägde hon alla de dygder, han själf skattade högst!

En afton medan han, som vanligt, låg på filten vid hennes fötter och tänkte sina tankar högt, knackade det på hans dörr: tre skarpa, bestämda slag.

»Hvem är det, tror du?» frågade hon hviskande.

»Sören Wiegeland.»

»Öppna då gärna!» sade hon.

Hon hade aldrig förr träffat Sören Wiegeland; men hon hade ofta hört talas om honom. Hans verksamhet hade ju väckt åtskilligt buller. Omdömena om honom voro hvarandra rakt motsatta, men på hvad sida den dömande än stod, hade orden alltid en fläkt af lidelse, när det talades om Sören. Detta hade väckt hennes nyfikenhet. Han var ju också den typiske representanten för det frihetssträfvande, hvars fana hon själf hade svurit. Han var dessutom en af dagens mest bemärkta personligheter; och i ett litet land blir en människa, som skjuter upp öfver mängden, så oproportionerligt stor. Kathinka hade ofta mött Sören ute på gator och offentliga platser; och i hvad sällskap hon än för tillfället befunnit sig, antingen hennes

följeslagare personligen varit sympatiskt eller osympatiskt stämda emot Sörens verksamhet, hade de dock alltid betecknat honom som en sevärdhet. »Se! Där går Sören Wiegeland!» — Hans ansikte tilltalade henne. Hon kände ett slags beundran inför dess uttryck af brutal, hänsynslös kraft. Och så var hon nyfiken på honom; ty liksom han i allmänhet var en representant för friheten, så representerade han också, i lära som i lefverne, sades det, den erotiska friheten, och ingenting kunde vara mera ägnadt att väcka hennes nyfikenhet än just detta. Hans fiender nämnde hans namn med afsky, och kallade honom en människa utan moral; men hon hade ofta hört Gabriel Tollin tala om Sören som en representant för en högre moral än den konventionella. Denna högre moral på den fria erotikens breda basis hade hon stor lust att lära känna och därför hade hon också länge önskat att göra Sören Wiegelands bekantskap. Tillfället tycktes henne lämpligt nu.

Gabriel Tollin hade åter igen tröttat henne med sin evinnerliga skildring af Prometheus-sagans skönhet; han hade just talat sig varm när Sörens knackning ljöd. Hon såg hans tvekan och förstod att han helst icke ville bli störd; men i den

stämning hon var bidrog just detta så mycket mer till att göra hennes beslut orubbligt.

Han måste göra henne till viljes. Han reste sig upp och tände lampan med darrande händer, rullade filten samman i hast, drog en stol fram till Kathinkas och öppnade så slutligen dörren.

»Tusan hvad man får vänta länge utanför din dörr!» sade Sören Wiegeland i halft förtretad ton, då han trädde in; men knappt hade han varseblifvit Kathinka förrän det retliga uttrycket helt och hållet försvann ur hans ansikte, som i stället lyste upp i ett leende:

»Å! Nu förstår jag!»

Sören bugade sig djupt och tog Kathinkas hand, som hon räckte honom. Och det var som om han, fördjupad i beskådande af hennes lilla person, alldeles glömt bort att ge handen fri igen. Han behöll den en lång stund, medan hans blickar ogeneradt mönstrade henne. Han hade ett egendomligt sätt att se på kvinnor; hans blickar voro djärfva, och det låg något utmanande i hans säkerhet. Det var som ville han säga: »Ni behagar mig, och jag bryr mig icke om att dölja det!»

Kathinka kände sig en smula brydd under denna mönstrande blick; det fanns någonting däri, som gjorde ett starkt intryck på hennes sinne.

Det strömmade en sådan förunderlig, självmedveten viljekraft ur hans ögon. Hon stod ansikte mot ansikte med hänsynslösheten; hon förväxlade den med styrkan, och den tjusade henne. Det var som måste man alltid lyda de där ögonen. Men just därför förnam hon i denna stund ett oemotståndligt begär att häfda sin frihet både gent emot Sören själf och gent emot den misstanke, hon anade bakom hans ord: om ett intimare förhållande mellan henne och Gabriel Tollin. Det var som om denna misstanke hotat att stänga en väg för henne, att beröfva henne en möjlighet — ty hon läste intresse i Sörens blick.

»Hvad är det ni förstår?» sade hon en smula spotskt.

»Att man ogärna öppnar dörren för sina vänner, när man har så *rart* främmande!»

»Hvarför då?» frågade hon i stridslysten ton.

»Hvarför då?» härmade han leende; och leendet talade tydligare än orden: »*Jag* skulle aldrig ha öppnat min dörr!»

»Det var jag själf som bad Gabriel göra det! Jag hatar hemlighetsmakeri!»

»Jag älskar sådant hemlighetsmakeri!» skrattade han. »Emellan en ung man och en så förtjusande

ung dam är en smula hemlighetsmakeri alltid af nöden. Icke sant?»

Det lät som en vädjan. Hon svarade helt torrt:

»Det där går öfver min horisont!»

Och han svarade, leende:

»Nej, jag tror att det just faller inom er horisont!»

Under denna konversation hade Gabriel Tollin känt sig illa till mods. Han visste egentligen icke hvarför. Men det fanns i Sörens sätt gent emot kvinnor, i de frivola blickarne och de ogenerade orden, någonting som sårade kvinnodyrkarens finkänslighet. Gabriel Tollin längtade med en feberaktig otålighet efter att Sören skulle gå.

Men Sören gjorde icke min af att draga sig tillbaka; han trifdes synbarligen förträffligt. Och Kathinka gjorde icke heller min af att bryta upp; skärmytslingen med blickar och ord var redan i fullaste gång. Detta ökade Gabriel Tollins otålighet. Det led hän emot den tid, då herrskapet Martens brukade dricka sitt te, och han fruktade att Kathinka skulle få svårt att förklara sin långa frånvaro. Han var rädd om henne, han ansåg sig redan som hennes naturlige förmyndare — den bäste vän hon ägde i världen. Och han anade icke, i sitt hjärtas oskuld, att hans myndling för

länge sedan förstått att inrätta sig helt bekvämt i sitt förhållande till faster Sara och farbror Nils. Hennes taktik gent emot de båda gamla var helt enkel: hon talade sanning, men öfverdref sanningen på ett skämtsamt sätt. Hon framställde själfva faktum som en absurditet. Detta hade den fördelen, att hon icke blef trodd; och därigenom gjorde sanningen samma gagn som en lögn utan att hon någonsin kunde beslås med en osannfärdighet. Farbror Nils och faster Sara ansågo Kathinka vara i besittning af en öppen och bestämd karakter. Hon hörde icke till dem, hvilkas göranden och låtanden behöfde öfvervakas och kontrolleras. Hennes ställning som ung konstnärinna gjorde dessutom sitt till att utvidga gränsen för hennes personliga frihet till det yttersta.

Också tvekade hon icke ett ögonblick, när Sören slutligen proponerade, att de tillsammans skulle gå ut och få sig en smörgås och ett glas te. Och en stund senare inträdde hon gladeligen på kaféet, där hon fann hela den unga konstnärskohorten samlad, och där man beredde de tre nyanlände en formlig ovation.

Men Gabriel Tollin var förstämd hela den aftonen.

När det började lida hän emot hösten och dagarna blefvo kortare, kom Kathinka mera sällan till hans atelier. Det fanns icke längre någon timme att taga vara på efter middagen, därför stannade Gabriel Tollin kvar i Kathinkas lilla jungfrubur. Han kände sig också tryggare där än hemma i ateliern, där han icke var helt säker för Sörens besök; och tanken på att Sören åter kunde träffa Kathinka i ateliern, gjorde Gabriel Tollin nervös. Han var till ytterlighet känslig för allt som kunde kasta skuggan af en misstanke på Kathinka. Om någon förbipasserande händelsevis fixerade henne, då hon, i hans sällskap, kom ut ur ateliern, blef han blodröd i ansiktet. Själf var hon fullkomligt oberörd däraf, men han pinades af tanken på, att denna förbipasserande möjligen kunde hysa något tvifvel angående hennes renhet. Och någonting liknande var det, han förnam gent emot Sören. Han kunde icke fördraga Sörens sätt att se på Kathinka; men Kathinka själf kände ingenting profanerande i Sörens blickar.

Det gick långsamt framåt med arbetet under dessa mörka senhöstdagar, och Gabriel Tollins lynne befann sig, som följd däraf, i ett ständigt sjunkande. Från och med den stund, då han blifvit medveten om sin kärlek till Kathinka, kände

han med en beklämning, som gränsade till ångest, osäkerheten i en konstnärs existens. Han tänkte med afund på alla de människor, som hade säkra inkomster och som kunde bjuda den kvinna, de älskade, en tryggare existens än han själf kunde bjuda Kathinka; och ju högre han älskade henne, dess tyngre kände han ansvaret vid att taga hennes lifs öde i sina händer. I teorien var Gabriel Tollin anhängare af »Sören Wiegelandismens» idé om den största möjliga frihet i alla kärleksförhållanden; men han hade aldrig ens i tankarne förväxlat frihetsidén med låt-gå-principen, och än mindre föll det honom in att förväxla dem i praktiken. Tvärtom. Det var just därför frihetsidén föreföll honom så skön — därför, att han hos alla andra människor förutsatte samma själens hederlighet och samma känslans djup, som fanns hos honom själf. Därför hade det aldrig fallit honom in, att denna frihetsteori icke skulle kunna allmänt tillämpas utan att lämna utrymme åt frivoliteten och råheten; och att den icke skulle kunna upphöjas till lag utan att lättsinnet skulle auktoriseras därigenom.

Det gällde icke heller teorier nu; det var lifvets verklighet och lifvets allvar, han stod inför, och han kände det med hvarje fiber i sin varelse. Hans tanke spanade förgäfves efter ekonomiska

utvägar; men det var som alla vägar varit stängda. Han hade ju ingenting att lefva af själf, långt mindre kunde han väl tänka på att knyta en annans lif vid sitt lif? Han måste samla all sin energi och all sin talang i det arbete, han hade för händer; men skulle det lyckas? Och i så fall — skulle han med ett enda konstverk kunna skaffa sig den ställning, han behöfde? — Frågetecken på frågetecken! Och endast framtiden kunde gifva svar.

Hans stämning blef bitter. De framgångar han hittills vunnit, krympte samman till obetydligheter, och motgångarne växte i hans inbillning till de mest fantastiska proportioner. Han sökte efter orsaken till dessa motgångar och trodde sig finna den i de gamles fientlighet mot det nya, som ville bryta sig fram i konsten. Gabriel Tollin jämförde i tankarna sina egna arbeten mot deras, som representerade konstens höjdpunkt i maktinnehafvarnes läger, och jämförelsen utföll naturligtvis obetingadt till hans egen förmån; men medan han själf icke hade torra brödet, föreföll det honom som om den gamla generationens konstnärer simmade i öfverflöd; det var som finge de allt till skänks af det samhälle, som vägrade honom själf allt. Och hans bitterhet växte. Han tänkte icke på, att dessa gamla också haft en lång, stenig väg

att vandra, innan de nått fram, och han visste icke, att deras ställning i mångt och mycket alldeles icke var så afundsvärd, som den tedde sig utifrån.

Emellertid samlade han hela sin kraft i arbetet; och medan konturerna af titanens kropp trädde fram under hans händer, kom han så småningom att drömma sitt eget jag in i den fjättrade himlastormarens gestalt. Han kände det som skulle han själf segra eller falla med detta verk; och denna jättekropp med de spända musklerna blef till en symbol för hans egen kamp; och detta trotsiga, stolta, af smärta förvridna ansikte, som bar Sörens drag, var blott en bild af hans eget lidande. Men också till det intryck — af en snart förestående befrielse — som konstverket skulle ge, var stoffet hämtadt ur hans eget väsens djup; det var sitt hopp, han gaf form däri.

Och än hade smärtan och än hade hoppet öfverhand; och hans lynne speglade alltid hvad som rörde sig på djupet af hans själ under dessa mörka dagar, då arbetet skred långsamt framåt.

En mulen decemberdag satt han som vanligt efter middagen inne i Kathinkas rum, där hon tändt den röda ampeln i taket. Dess ljus föll som ett trollskt skimmer öfver hennes hår, glittrade i

hennes ögon och gaf färg åt de bleka kinderna. Hon hvilade, lättjefullt hopkrupen, i den bekväma stolen, lyssnande till hans ord.

Hans tal var stämdt i moll. Kathinka hade nyss berört en sträng, som åter framkallat, i dess fulla styrka, den aldrig slumrande oron inom honom; hon hade nämnt ordet *seger*. Med otåligheten hos ett barn eller en kvinna, som lifligt intresserar sig för framgången af ett företag, i hvilket hon själf satt in en del af sina förhoppningar, hade hon frågat honom, *när* man egentligen kunde hoppas att segra. Det var som om hon velat begära, att han skulle bestämma dagen då hon kunde lyfta ett tillgodohafvande. Han svarade helt lakoniskt: aldrig.

»Aldrig?» upprepade, hon förvånad.

Han skakade på hufvudet, missmodigt:

»Målet ligger fjärran ute i oändlighetens rymd. Vi nå aldrig dit. När vi hinna det stadium, som vi nu tro vara målet, har en ny generation hunnit växa upp; och då sitta kanske vi som de mäktige och värja vårt lifsarbete mot de unga, som vilja storma förbi oss mot ett annat, högre mål. Så går det alltjämt framåt och uppåt — och hvart det bär, vet ingen. Men seger är bara ett relativt begrepp — den krans, man vinner, äger man blott så länge

man kan försvara den. Man är aldrig säker på att behålla den längre än till nästa täflan; och man måste täfla ideligen! Man kan gå framåt, utveckla sig, skaffa sig en smula armbågsrum; men en varaktig seger vinner man aldrig.»

Kathinka såg modstulen ut; det där förstod hon icke. Att segra var för henne liktydigt med att bli aktad och ärad, få goda inkomster och bli professor. Nu lät det på Gabriel, som tänkte han alldeles icke på något sådant!

»Men ditt stora arbete — Prometheus?»

Uttrycket i hans ansikte vittnade om en sinnets ömtålighet, som, i denna stund, icke ens kunde fördraga att höra namnet på hans verk nämnas. Ögonbrynen höjdes och närmade sig hvarandra, blicken blef skygg, som den blir när man för en annan vill dölja en smärta. Och när han talade, skälfde hans röst:

»Hvem vet, om det duger? Jag tviflar därpå själf. Jag finner intet uttryck för allt det, som hägrar så skönt för min inbillning. — Verklighetens bild kommer aldrig att motsvara drömmens. Man är och förblir ändå alltid en klåpare. Hvarje konstnär, som söker forma en dröm i lera är själf ett slags Prometheus, fjättrad vid jorden — och smärtans gam är bara hans egen längtan efter

idealet; men den sargar honom både med näbb och klor! Och ändå *har* den stackaren ju ingenting förbrutit — han har icke *kunnat* stjäla den heliga gnistan från himmelen, där den hör hemma! Han har bara *velat* göra det. Men afsikten är kanske redan en synd.»

Han teg ett ögonblick och tycktes försjunken i betraktelser. Så fortsatte han:

»Jag har arbetat hela dagen, ända från tidigt på morgonen. Och jag var så trött af kropps- och själsansträngning, att jag bara skulle vilja kasta mig ner och somna, tyckte jag. Men när jag lagt modellerpinnen ifrån mig och tvättat leran af händerna och försökte klargöra för mig själf hvad jag hunnit med, hvad jag uträttat... så såg jag ingenting! En spilld dag — det var allt!»

Återigen satt han ett ögonblick tyst. När han började tala, föreföll det henne i början som om han glidit in i en ny tankegång; men så förstod hon, att det var en vidare utveckling af den tankegång, han nyss lämnat:

»En konstnär borde aldrig vara ensam. Mer än någon annan människa på jorden behöfver han ett väsen att trygga sig till. När jag efter en dags arbete känner mig så där trött, då kommer det en sådan längtan efter att höra ett godt ord, ett ord

af uppmuntran . . . fånga en blick af sympati . . . känna en hand stryka smekande genom mitt hår . . .»

Han hade icke rört sig från stället, men hans ögon hvilade på hennes hand, där den låg och sträckte sig på hennes knä. Det var en ung hand, ännu icke så hvit, som den blir hos mognare kvinnor, och icke fyllig utan mager och tunn med uttrycksfulla blåa ådror. Det var en hand, skapad att taga fast i lifvets verklighet; det var en framtidskvinnas hand. Det var just en sådan liten hand, som han i hemlighet tillbad.

Hon kände sig så underbart gripen af hans ord, af röstens trötta men ändå varma tonfall och af denna blick, som sökte hennes hand. Det var som om alla ådror i hennes kropp helt plötsligt begynt att svälla; det blef med ens så varmt inom henne. Hjärtat slog fort och hårdt; hon lutade sig tillbaka mot stolens ryggstöd och slöt ögonen; hon förnam en domning som om kroppen sjunkit ned i ett ljumt vatten. Så satt hon en stund; hur länge, visste hon icke. Men hon väcktes till medvetande af en nervös oro, som hon icke kunde förklara, en förnimmelse som om han väntade något af henne eller bad henne om någonting. Hon såg upp, såg hans ögon riktade mot sin hand; och utan någon medveten yttring af hennes vilja,

reste hon sig upp och gick hän till hans sida. Och så lät hon sin hand stryka genom hans hår.

Han gjorde icke en rörelse, och det talades icke ett ord, men hans ögon strålade emot henne med den innerligaste tillbedjan; och all trötthet, hopplöshet och nedslagenhet hade med ens försvunnit ur hans drag. Och så reste han sig i hela sin längd och stod framför henne med hufvudet tillbakakastadt och ett exalteradt uttryck i blicken, stod där så hög och rank och fri, med bröstet spändt som till ett djupt andetag — en bild af styrkan och modet. Det var blott en sekund, hon såg honom så; men hon glömde aldrig, hur vacker han var. — — I nästa stund hade uttrycket skiftat: stoltheten blef till ödmjukhet, hans tindrande blick beslöjades och han tog hennes hand, som han kysste med den innerligaste tacksamhet.

Och så brusade kraften upp igen, och hon kände sig som buren af en stormil, dragen in mot hans bröst; och ett par starka armar slogo samman omkring henne och en mans kyss fångade för första gången hennes läppar och hon drunknade i sällhet. Men det var som om hans ömhet sökt upp henne därnere på djupet, där hon icke kunde andas, och så småningom lyft henne upp i det fria; och hon låg som domnad i hans famn, såg in i

hans ögon och hörde som en susning af vingar i luften omkring sig . . .

När han senare på aftonen gick hemåt, sjöng det inom honom. Hans steg voro hastiga och lätta, hans hållning spänstig, och han kände sig till mods som kunde han eröfra världen. Och det var som om världen varit ny eller som om han sett den med andra ögon än nyss; den var ju alldeles icke så där hopplöst grå! Den var lik ett landskap, hvars belysning skiftat; allt som nyss låg svept i ogenomtränglig dimma, hade nu plötsligt fått sol, och nu såg han hoppets gröna ängar och trons blåa vatten, i hvilket lyckans himmel speglade sig, och framgångens mognande, gyllene skördar . . . och allt låg och skimrade som en sommarmorgon, när solen gått upp.

De hade icke talat. Hvad kunde kan väl säga henne mer, än hvad uttrycket i hans ögon och värmen i hans smekningar redan sagt? Och hvad behöfde han väl veta mer än hvad han läst i hennes blickar, när de hvilade i hans, och känt i hennes kyssar, när de mötte hans? Hvad betydde väl ord? Verkligheten själf låg ju och skälfde i hans famn! Hvad behöfdes löften och försäkringar? Han ägde ju hennes kärlek! Och det be-

höfdes inga andra band, än de, som för länge sedan spunnit sig mellan hjärta och hjärta.

Han var så lycklig! Det var som hade han vunnit allt hvad han längtat efter i lifvet, därför att han under några flyende timmar känt en kvinna hvila i sin famn. Han hade glömt hvem hon i verkligheten var. Om han mött henne en sommardag för fyra år sedan, då hon, klädd i en kort kjortel, vandrade barfota längsmed vägarna i landet hinsidan sundet, skulle han ha besvarat hennes nigning med en nick; och om hon öppnat grinden för honom, skulle han ha kastat åt henne en slant till tack. Och för två år sedan, när han lärde henne att kläda sig med smak och putsa sina naglar — om någon då sagt honom, att hon en dag skulle bli hans hjärtas utkorade, skulle han ha ryckt på axlarna eller smålett som åt en orimlighet. Och om någon för fyra månader sedan sagt honom, att hon var den kvinna, han längtade efter, skulle han, betänksamt, ha skakat på hufvudet och svarat nej. Men nu kändes det, som skulle han i andakt kunna sjunka ned för hennes fötter. Han kände sig så ödmjuk; han kände sig så stolt. Hon hade blifvit hans drömmars drottning, och hans längtan hade smyckat henne med inbillningens hela trollska prakt; och det fanns icke på jorden guld nog att

uppväga det minsta hårstrå på hennes hufvud; och hon ägde alla dygder, och hon var utan vank och lyte, till kropp som till själ just sådan, som den kvinna han drömt om allt sedan sin ungdoms år.

De hade icke talat; icke om det närvarande, icke om framtiden. Han kände det blott som om hon med rörande förtroende lagt sitt lifs öde i hans händer. Och han rätade upp sig, och hans muskler spändes under ansvarets tyngd: han ville visa sig det förtroendet värd! Men ingen skulle ännu få veta någonting om deras kärlek; den skulle vara en hemlighet mellan honom och henne — en förborgad lyckans källa, ur hvilken han skulle hämta den kraft, han behöfde för sitt arbete. Och nu skulle han samla alla sitt väsens möjligheter i detta arbete! Nu kände han sig mäktig en ansträngning så våldsam, som den måste vara, om han med ens skulle förvärfva sig ett namn och vinna en ställning så fast, att han på den vågade uppföra sin lyckas boning och bedja den kvinna, han älskade, flytta med honom dit in . . .

Timme efter timme vandrade han rastlöst rundtomkring marmorkyrkan. Det hade börjat snöa. Då och då stannade han, böjde hufvudet tillbaka och lät de stora mjuka flingorna falla öfver sitt upphettade ansikte; de kylde så skönt. Men

innan han gick in till sig hade snön hunnit lägga sig som en hjälm öfver hans hatt och som ett pansar öfver hans rock; och en katolsk barmhärtighetssyster, som sent på natten kom från en sjukbädd, korsade sig förskräckt då hon såg detta hvita spökelse irra ljudlöst af och an utanför kyrkan.

Dagen därefter vaknade han tidigt och gick till sitt arbete. —

Också Kathinka hade vaknat tidigt. Hon steg icke upp, men i stället för att låta sig sjunka hän i en morgonslummer, lyfte hon sina armar upp öfver täcket och knäppte händerna samman bakom nacken. Så låg hon länge och hvilade sig lättjefullt och behagligt, medan hon i tankarna åter genomlefde gårdagens händelser. I de ljusblå ögonens skiftande uttryck speglade sig känslornas och tankarnes gång.

Först voro de så underligt beslöjade, dessa ögon; det var då den berusande förnimmelsen af sällhet genomströmmade hennes varelse. Hon kände det som om en varm våg lyft henne och vaggat henne af och an i sitt mäktiga sköte; och hon blundade af hänryckning. Omedvetet sträckte hon ut sig i sin fulla längd och barmen höjde sig till ett djupt andetag; och i den ställningen förblef

hon länge. Och alltjämt var det som om hon hvilat i skötet af denna mäktiga, varma våg, högt uppe på dess kam, med hela sin gestalt öfvergjuten af solljuset, som gnistrande bröt sig i tusen små pärlor af skum, hvilkas skimmer trängde in till henne genom de slutna ögonfransarna. I den stunden fanns det för henne ingen annan man på jorden, än den ende, som hon älskade.

Så rynkades ögonbrynen lätt och hon såg plötsligt upp; och i hennes blick fanns ingenting kvar af drömmens beslöjade uttryck. Det var en kall och nymorgnad blick, i hvilken det speglade sig en kall och nykter tanke. Hur skulle hennes lif gestalta sig vid hans sida? Han hade just i går talat så missmodigt om framtiden. Ännu var han ingenting, ännu hade han icke vunnit någon stor seger. Han var blott en fattig konstnär, utan inflytande och utan makt. Om han med det verk, han hade för händer, lyckades svinga sig upp på tillvarons solsida, då skulle hon väl med glädje och stolthet erkänna för andra, som för sig själf, att han var den man, hon älskade. Men om han misslyckades? Då såg hon icke framför sig annat än långa, mörka dagar af väntan och kamp emot känslor, som icke skulle få slå ut i blom — känslor som kanske, under årens lopp, skulle tyna

bort och dö. Hon såg en lång serie af förödmjukelser, som hon icke skulle ha kraft att bära, ty icke ens i denna stund af längtan och lycka var hon så pass blind, som hon hört, att kärleken kan göra en kvinna. Nej, hon hörde visst icke till dem, som kunna glömma sig själfve! Lika lefvande, som hon nyss förnummit sällheten strömma genom sina ådror, kände hon nu, att dess oundgängliga förutsättning, den enda grund, på hvilken hennes lycka kunde byggas, var en solid social position. Hon måste också i yttre måtto lefva det lif, som hägrat för hennes inbillning från första stund, då hon infördes i den hufvudstadens burgna medelklass, hon icke genom sin födsel tillhörde. Hon kunde icke afsäga sig alla de yttre förmåner, hvilka hon under dessa sista år nästan bokstafligen själf hade eröfrat. Hon kunde icke sjunka tillbaka till fattigdom och umbäranden. Hon skulle icke kunna fördraga en axelryckning eller en medlidsam blick från någon af de skolkamrater, hvilka hittills i henne sett en jämnlike i samfundsställning och mer än en jämnlike i begåfning. — Och medan hon fördjupade sig i dessa betraktelser, var det som om en kall, grå dimma fallit öfver henne, och rysande gömde hon åter armarna under faster Saras varma täcke.

Och åter låg hon en stund, stirrande eftertänksamt rakt framför sig, tills hon ånyo kände alla sina lemmar insvepta af värmen; men det var icke samma, inifrån kommande, värme, som nyss genomströmmat henne; det var som om denna förnimmelse af välbehag kommit till henne utifrån... Hon tänkte på sin ungdom och på dess rika tillgångar. Hon hade ju hittills blott tagit ett enda steg på en väg, som var full af lyckomöjligheter; skulle hon då efter detta steg frivilligt stänga vägen för sig med ens? Hon visste med sig, att hon icke skulle kunna afvisa en enda af de gyllene frukter, lifvet måhända ännu kunde ha i beredskap åt henne. Den, hon nyss hållit mellan sina händer, den föreföll nog skön och rik och stor; men hon kände ju ingen annan och hade därför ingen hållpunkt för en jämförelse. Och hon kunde icke veta, om det måhända skulle bjudas henne en större... Sedan hon väl börjat att med sitt kalla förstånd mäta sin varma känsla, var dess trollmakt bruten, och hennes tankar, som icke längre koncentrerades helt på hvad hon ägde, irrade nu oroligt omkring, spanande efter allt hvad hon icke ägde. Och så frågade hon sig slutligen själf, om det verkligen var detta, hon drömt om?

Nej! Det var icke detta! Hon hade drömt om en kärlek, som skulle bryta fram, våldsamt, lik en naturmakt, lyfta henne upp och rycka henne med, kufva hvarje motstånd och tvinga alla förnuftets invändningar att böja sig för det oåterkalleliga. Den man, hon drömt om i barnaåren, var en tyrann, som fordrade allt. Hon visste, att hennes förnuft skulle uppresa sig emot hans herradöme; det skulle komma till strid, men hon njöt på förhand vällusten i att bli besegrad. Denne man — hjälten i hennes flickdrömmar — skulle aldrig tänka på henne; han skulle, med en hänsynslös egoism, fordra allt hvad hon ägde. Och hon tyckte, att hon skulle kunna hata honom ibland, hata honom vildt och obändigt, ända till den stund, då han kufvade henne på nytt och ånyo böjde hennes vilja in under sin egen — med hugg och slag. Ja, hon hade också drömt om, att han slog henne; och i hvarje slag kände hon vällust och smärta i en underlig förening; och hon hatade honom för hans brutalitet, men älskade den kraft, hvarmed han slog.

Djupt inom den civiliserade världsdam, som kallade sig Kathinka Martens, bodde det ännu alltid en Katrina Mårtensson, en liten vilde med alla en

vildes instinkter; och det var vilden som danat detta våldsamma mansideal.

När Kathinka nu tänkte på den scen, då Gabriel vunnit henne, föreföll det henne som om hon upplefvat en salongskomedi, i stället för det boulevard-drama, hon väntat sig. Denna stillsamma kärleksförklaring tillfredsställde henne icke. Det var som om hon behöft yttre våldsamma tecken till sinnesrörelse för att kunna tro på hans känslas styrka. Och så föreföll det henne förödmjukande, att hon själf måst taga första steget och utsträcka sin hand emot honom. Hon hade därigenom gått miste om det skådespel, hon så länge varit nyfiken på att få se: när en mans känsla spränger alla fördämningar. Hon hade kapitulerat utan strid; men hon hade just längtat efter att bli eröfrad, och det var som om han bedragit henne på någonting; och hon kände en smula ringaktning för hans kärlek, därför att den icke varit stark nog, att själf spränga klokhetens fördämningar.

Hon visste icke, att det just var det bästa i hans känsla, det finaste och innerligaste och djupaste, som hållit honom tillbaka; och hon anade icke, att det var det bästa i hennes egen kvinnliga natur, som förmått henne att självmant räcka honom sin hand till tröst.

Hon steg upp och klädde sig, långsamt och omsorgsfullt; då och då stannade hon framför sin stora spegel och betraktade sin egen bild däri. Hon hade nästan en mans öga för kvinnliga formers skönhet; och medan hennes blickar, beundrande, gledo hän öfver spegelbildens mjuka linier, kände hon någonting liknande svartsjuka vid tanken på, att denna skönhet skulle tillhöra honom — honom ensam. Men hon smålog själf strax åt den tanken; och spegelbilden log med.

Det föll henne icke in att nämna någonting till farbror Nils eller faster Sara om det, som i går tilldragit sig mellan henne och Gabriel. Om han bedt henne därom i det ögonblick, då hon, hänförd af känsla, hvilade i hans famn, skulle hon väl ändå knappast kunna besluta sig för att medgifva det. Aldrig förr, än han skapat sig en ställning, skulle hon vilja se det röjdt för världen, att han vunnit hennes kärlek. — Men detta öfverensstämde just med hans egna planer. Han ville icke heller, att andra människor skulle veta någonting om det band, som förenade dem, innan han ägde en ställning och ett namn, som i världens ögon kunde gifva åtminstone ett sken af berättigande åt den stora lycka, som kommit honom till del. Själf skulle han dock aldrig anse sig ha förtjänat denna

lycka; han skulle alltid betrakta den som en lifvets nådegåfva, den största som tillvaron skänkt honom.

Det var en blandning af förälskad anspråkslöshet och manlig stolthet, som tog sig uttryck i hans önskan att tillsvidare hålla deras förbindelse hemlig; men där bakom låg det också, utan att han anade det, en nästan sjuklig grannlagenhet gentemot hennes fåfänga och en alltför öfverdrifven ömhet om hennes frihet. Han såg, huru hon njöt af att vara föremål för mäns hyllning och han skulle icke på något sätt vilja beröfva henne några af de små triumfer, i hvilka hon tycktes finna ett barnsligt och oskyldigt behag. På hennes kärlek trodde han blindt, därför kände han ingen svartsjuka gentemot de smulor af älskvärdhet, som hon, i stunder af uppsluppenhet, gaf åt andra. Hennes koketteri hade för honom ingen djupare betydelse; och i hans ideal af kärlek ingick det framför allt en fordran på fullständig yttre frihet.

Också uppmuntrade han henne ibland, ofrivilligt, att fortsätta på den väg hon slagit in. Han tog henne numera oftare än förr ut med sig bland kamraterna, ty han såg, att det gjorde henne nöje. Hon hade fått ett märkbart begär efter sällskap, och han trodde, att hon trifdes så väl bland kamraterna

därför, att det var den krets, där han själf dvaldes. Dessutom var han i hemlighet stolt öfver henne. Han njöt af att se henne i denna krets af unga konstnärer, hvilkas ansikten lifvades af hennes närhet. Hon lyste upp hela kaféet. Det fanns i hennes väsen och hennes sätt någonting så fullkomligt otvunget och fritt, men på samma gång en värdighet, som kunde hålla själfva Sörens företagsamhet inom behöriga gränser. Det kom sig däraf, att hennes förstånd alltid var på vakt gentemot allt, som på allvar skulle kunnat kompromettera hennes ställning; men Gabriel Tollin såg däri just den finkänslighet, som han alltid varit van att drömma in i sitt ideal.

Det hände dock ibland, under denna första tid, att hon själf fick skrupler med afseende på sitt hjärtas stora mottaglighet för intryck; då kastade hon sig i Gabriels famn och gjorde sin syndabekännelse. Och han uppbjöd hela sin förmåga för att göra hennes känsla af skuld så föga tyngande som möjligt; han anade icke, att den var lätt nog förut.

»Vet du,» sade hon en gång, »det är alldeles förskräckligt hvad jag är intresserad af unga män! Där är nu till exempel Sören! Jag kan aldrig låta bli att se en smula förälskad ut, när han ser på

mig med dehär ögonen . . .» och hon härmade uttrycket i hans blick.

Gabriel Tollin skrattade; och i det han strök med sin hand öfver hennes kind, sade han:

»Hvarför gör du dig så många onödiga förebråelser, grodungen min! Inte behöfver du upphöra att se på andra hyggliga unga män därför att du vet, att jag håller af dig.»

Han hade ämnat säga: »därför att du älskar mig,» men det andra uttrycket föreföll honom mindre kategoriskt, och af omsorg för hennes frihet valde han alltid ord, som icke kunde innebära minsta skymt af tvång.

»Ja, men — du —» sade hon dröjande, »jag *är* intresserad af honom. Och af många andra dessutom. Det finns någonting inom mig, som drar mig emot dem — och jag kan inte stöta någon af dem riktigt bort, när jag ser, att de bli en smula förälskade.»

Själfva denna bekännelse tycktes Gabriel Tollin vara tillräckligt lugnande beträffande arten af de känslor hon hyste för några af hans kamrater. Han svarade därför, alltjämt småleende:

»Jag kan inte finna det där så förskräckligt! En magnet rår ju inte för, om den drages emot

vissa metaller och drager småbitar af samma metaller till sig. Det där är natur.»

Öfver hufvud taget skulle hon visst aldrig kunnat bekänna för honom en synd så stor, att icke hans kärlek kunnat reducera den till en obetydlighet. Men när han en gång hörde sitt eget smekord, som han uppfunnit och som han använde när han talade till henne intimt och förtroligt: »grodungen», från Sörens läppar, då kände han ett sting i hjärtat. Dock föll det honom aldrig in, att hon kunde ha prisgifvit detta smeknamn åt andras profanerande läppar; han trodde att han själf genom någon oförsiktighet röjt det. —

Det blef jul och det nya året kom och vinterns korta, mörka dagar växte åter ut; och ju längre det led hän emot våren, dess segerrikare höll ljuset stånd emot det inbrytande mörkret; och skymningsstunden jagades steg för steg tillbaka mot nattens hjärta.

Snart fanns det åter en timme att taga vara på efter middagen. Gabriel Tollin gaf sig numera icke tid att stanna hos Kathinka mer än en kort stund; och icke ens under denna korta stund kom det ro öfver honom. Han lefde i ett tillstånd af öfverretning. Han förföljdes ständigt af tanken på arbetet. Den unnade honom icke ett ögonblicks

hvila. Han var till mods som om han stulit den halftimme, han tillbringade i Kathinkas lilla jungfrubur. Arbetsoron var öfver honom hvarje sekund, som en slafdrifvare med piskan i hand. Däraf kom det något nervöst och feberaktigt också i hans väsen; det var som måste han begagna dessa flyende minuter till att skaffa sig den starkast möjliga förnimmelse af akut lycka. Och han insvepte henne i en atmosfer af värme, och hon var lycklig, lycklig utan betänkligheter, ty för henne var nuet allt. Men för honom var det som om framtiden varit allt, därför kunde han aldrig i lugn hängifva sig åt stundens lycka. Ideligen ljöd kraftvet inom honom: arbeta! Och så ryckte han sig lös ifrån henne och gick sin väg, hastigt, som om han flytt för en frestelse.

Och hon satt kvar, en lång stund, lättjefullt utsträckt i sin stol, och drömde. Det var som om den atmosfer af värme, han fört med sig, stannat kvar i det lilla rummet länge efter det han gått, och hon genomlefde då ånyo, ensam, alla de sensationer hon nyss erfarit. — Men så vaknade hon upp som ur ett rus; och lifvets småting togo åter hennes tankar fångna.

Hon besökte honom icke så ofta på hans atelier numera. Hon hade blifvit mera försiktig

på den sista tiden. När hon icke var på teatern eller borta i sällskap med faster Sara och farbror Nils, tillbragte hon ofta sin afton i familjens sköte. Hon hade vant sig därvid under en vecka, då förhållandet mellan henne och Trine Madsen — hennes oskiljaktiga följeslagerska — af någon anledning, varit spändt; och sedan hade hon tyckt sig märka, att faster Sara satte värde på hennes närvaro i hemmet. Det kom ibland, om aftnarne, en aflägsen släkting till faster Sara, en viss herr Nathansen, växelmäklare och rangerad karl omkring fyrtiotalet; och Kathinka misstänkte, att han kom just för hennes egen skull. Det roade henne, att iakttaga den välvilja, som lyste ur faster Saras ansikte, hvar gång det ringde och herr Nathansen anmäldes. Det var tydligt att faster Sara gjorde upp framtidsplaner för Kathinka!

Kathinka hade hört talas om herr Nathansen långt innan hon såg honom; och det var just icke idel välvilliga uttryck, de unga konstnärerna användt om honom. Han var känd som en ockrare på konstnärers fattigdom. Han svärmade för konsten och tillfredsställde detta svärmeri på billigaste sätt därigenom, att han alltid höll sig framme, då en konstnär befann sig i nöd, och köpte ett eller annat arbete af honom för tiondedelen af dess

värde. Herr Nathansen hade ett underbart väderkorn; han kände alltid på långt håll, när en konstnär behöfde pengar; och han kom alltid i rätta stunden, som ett slags ockrande skyddsängel — ty han hade samma fina väderkorn också när det gällde ett konstverks värde och han gick sällan från en fattig konstnärs atelier utan att medföra just det värdefullaste, som fanns att få därinne.

Till det yttre var herr Nathansen en liten spenslig man med en stor näsa. Hans hjässa var lik en skifva af poleradt elfenben, kantad med svarta fransar, som hängde i stripor nedåt nacken och öronen. Hans största prydnad var ett par bruna hjortögon, som fingo ett ömt uttryck, när de riktades mot Kathinka.

Kathinka log emot dem; det föll alldeles af sig själft, ty deras uttryck roade henne. Men det fanns också alltid en glimt af intresse i leendet. Hon kände sig helt öfverlägsen gentemot denne tillbedjare, som hon ansåg vara mycket gammal; men hon var också nyfiken på honom. Hon undrade, hur han väl skulle bete sig för att yppa sin ömma låga. Helt likgiltig för den var hon icke heller. Det smekte alltid hennes kvinnliga fåfänga att ha väckt en mans lidelse, äfven om

denne man just icke liknade den hjälte, hon drömt sig för sitt lifs roman. En egenskap hade han dock gemensamt med denne hjälte: han var rik. Och ehuru Kathinka alldeles icke på allvar reflekterade öfver möjligheten att öfvergifva Gabriel, och än mindre öfver möjligheten att jakande besvara den ödmjuka och stumma fråga, som hon redan tyckte sig läsa i de smäktande hjortögonen under den polerade elfenbensskifvan, sysslade hennes tankar dock ofta med de yttre fördelar, som en förening med herr Nathansen skulle medföra. Och faster Sara gjorde allt hvad i hennes förmåga stod för att rikta Kathinkas uppmärksamhet på dem.

»Skulle du inte ha lust att i eget ekipage taga dig en promenad längsmed strandvägen?» frågade hon, plirande med ögonen.

»Jo,» skrattade Kathinka, »det skulle jag visst ha lust till! Men jag skulle inte gärna vilja ha herr Nathansen vid sidan om mig!»

Faster Saras uppsyn mulnade.

»Barnsligheter!» sade hon föraktligt. »Man får lof att tänka sig för en smula här i världen. Du är en fattig flicka . . . och man säger väl inte nej, när en förmögenhet lägges för ens fötter!»

»Det beror på, om gifvaren själf skall följa med förmögenheten!» replikerade Kathinka i muntraste ton. Hon slog alltid bort faster Saras förmaningar med skämt, men i ensliga stunder sysslade hennes tankar ofta med herr Nathansens rikedomar.

Hon ville komma bort ifrån dessa tankar; och morgonen efter herr Nathansens sista besök, gick hon att uppsöka Gabriel på hans atelier. Hon fann honom midt i arbetet, nervös och feberaktig. Han hade lerstänk i ansiktet, hans händer voro leriga och han var klädd i en lerstänkt arbetsdräkt. I det hon trädde in, märkte hon en rörelse och såg en skymt af den manliga modellen, som försvann bakom ett draperi. Hon gick försiktigt öfver det lerstänkta golfvet, lyftande sin ljusa vårklädning. »Man borde nästan ha galoscher med sig, när man ämnar sig hit!» Hon hoppade upp i sin egen stol, som, putsad och fin, tycktes vänta henne, där den stod i hörnet midt emot den ofantliga lerkolossen. »Och så du ser ut!» skrattade hon. Han närmade sig, men hon höll sina handskbeklädda händer afvisande ut emot honom. »Nej, monsieur! Se, men inte röra!»

»Du kan vara lugn!» sade han torrt. Och för att bekämpa en plötslig misstämning, hvars

orsak han icke förstod, vände han sig om och visade med en gest på sitt arbete: »Nå? Hvad tycker du?»

Arbetet närmade sig sin fullbordan. Hvilande på brädställningen låg titanens kropp med de våldsamt spända musklerna — ett stycke naturimitation af obestridlig kraft. Hufvudet var ännu en oartikulerad lerklump, men gamen, som högg sina klor i kroppen var färdig, och modellen, en uppstoppad örn, lånad från ett naturhistoriskt museum, stod på golfvet.

»Jag tycker, din lerfågel liknar inte den där,» sade hon, pekande på bulvanen.

»Det är inte heller meningen. Jag har den där uppstoppade figuren för att justera min fantasi, inte för att porträttera honom. Min fågel är intet nutidsdjur; det är en mytologisk varelse. Gör den intryck af lif? Det är allt hvad jag vill veta!»

Hon lät sina blickar irra hän öfver gamen, som med fjädrarne på halsen resta och med vingarne lyfta, gaf en bild af rörelse och vildhet. I tekniskt afseende var denna fågel ett kraftprof, som lyckats öfver förväntan; hela figuren hvilade endast på ett par korta, tunna ben, och gjorde nästan intryck af att sväfva i luften, buren af sina vingar.

»Ja,» sade hon tvekande, »lif är där nog af. Men när den där fågeln inte liknar en vanlig... så är den väl inte riktig ändå? Jag undrar hvad Sören skulle säga?»

»Det är mig likgiltigt!» inföll han häftigt och med en stolt kastning af hufvudet. Det fanns någonting, som förödmjukade honom, i det sätt, på hvilket hon nämnde Sörens namn. Men han ångrade strax sin häftighet och tillade: »Jag kan inte arbeta efter schema!... Nå? Prometheus?»

Hennes blickar gledo öfver från bödeln till hans offer.

»Prometheus?» upprepade hon. »Ja, han är ju inte färdig.»

»Kroppen är färdig — åtminstone i det närmaste.»

Hon såg med ett begrundande uttryck på den muskulösa gestalten:

»Den är vacker! Han måste vara förfärligt stark, den där!»

Gabriel Tollin skrattade; det lät för naivt. Men hon fortsatte, helt allvarligt, i en ton af nyfikenhet:

»Är han verkligen så där — så där stark... människan, som du har till modell?»

»Nej, det finns inga titaner att få hyra på timme!»

»Ja men . . .»

Han gjorde en rörelse af otålighet:

»Jag vet hvad du vill säga! Du är alldeles inpudrad med Wiegelandismens dogmer! . . Lefver den här figuren? Lider han? Det är hufvudsaken! Om han liknar herr Sörensen eller icke, har ingen betydelse!»

»Jag trodde egentligen, att han skulle likna Sören och inte Sörensen.»

Gabriel Tollin måste skratta åt dessa ideligen upprepade yttringar af hennes kolartro på slafvisk naturimitation som det enda saliggörande inom konsten. Där han nu stod inför sitt arbete, med arbetsfebern bultande i ådrorna, kände han sig åter en smula öfverlägsen gent emot henne. I detta ögonblick var hon icke hans ideal; innerligheten i hans känsla var borta för en sekund och därmed var hon själf förvandlad till en helt vanlig kvinna. Han skulle haft lust att kalla henne Katrina Mårtensson! Men han gjorde det icke, ty han visste, att han i nästa stund åter skulle stå under inflytandet af sin kärleks trollmakt; och då skulle han ha ett behof att sjunka på knä för Kathinkas fötter för att ödmjukt bedja om hennes förlåtelse.

Därför sade han blott:

»Jag ämnar ge min titan något af Sörens typ; men det kan naturligtvis icke vara fråga om att göra ett porträtt.» Och han tillade småleende: »Jag tror knappast att Sören har någon mera hängifven lärjunge än du!»

Han förvånades öfver den verkan, hans ord åstadkommo. Hon blef blodröd i ansiktet. Men han reflekterade icke vidare däröfver. Den manliga modellen hade fullbordat sin toalett och framträdde nu bakom skynket, småleende, i det han bugade sig och gick mot dörren, som Gabriel Tollin låste efter honom.

»Jag kom egentligen för att berätta någonting för dig,» sade hon, när han återvände. »Jag har gjort en eröfring. Kan du gissa hvem?»

»Nej.»

»Herr Nathansen!»

Och hon berättade om de planer, som hon trodde att faster Sara gjort upp för hennes räkning, talade med mycken humor om faster Sara — »så här ser hon ut, när herr Nathansen kommer» (hon antog en min af den fryntligaste välvilja) — och om »den fångade hjorten»: »Så här ser han på mig!» (hennes ögon framställde en parodi på trånaden). »Och så här ser jag ut!»

(hennes blickar lyste intresserade emot Gabriel). Det var en formlig bekännelse, men en bekännelse, som lugnade Gabriel mera, än om hon affekterat den största likgiltighet.

Just på samma sätt hade hon nyligen berättat för Gabriel, hur hon för någon tid sedan besökt Sören Wiegeland i hans hem. »Han hade så ofta bedt mig komma. Och jag hade en sådan lust. Och han var älskvärdheten själf!»

Vid den underrättelsen hade Gabriel Tollin gripits af en oförklarlig ångest; men han ville icke ens för sig själf medgifva att så var. Han ansåg den känslan ovärdig. Var icke friheten hufvudvillkoret för hvarje erotiskt förhållande mellan man och kvinna? Och skulle han nu, blott därför att hans ömtålighet led, när han ställdes ansikte mot ansikte med konsekvenserna, ömkligen förneka de teorier, i hvilka han vuxit upp och som han själf inplantat hos henne? Nej! Och med uppbjudande af hela sin viljekraft bekämpade han sin misstämning. Han *ville* icke, att minsta skymt af misstro skulle få insteg i hans hjärta; därtill respekterade han sin kärlek allt för högt. Han var icke naiv, men han *ville* tro, ty ett oinskränkt förtroende tycktes honom vara kärlekens egen lifslust. Han kunde icke visa henne, att han led af hennes öppen-

het, ty han skulle icke kunna lefva den förutan; därför var det bättre, om hon aldrig anade, att hon gjorde honom ondt därmed.

Och så hade han ännu ett skäl att i detta fall motarbeta sin misslynthet; ty han hade en förnimmelse af, att hans egen och Sörens vägar snart skulle skiljas. Gabriel Tollin kände sig bunden af de dogmer, som Sören under hela sitt lif förfäktat och som han så småningom fört till seger. Sören Wiegeland skulle själf aldrig kunna höja sig öfver dessa dogmer, som rymde hela hans lifs arbete; men på Gabriel Tollin verkade banden hämmande och han visste, att den stund var nära, då han måste spränga dem för att få luft. Han visste också, att detta skulle betraktas som ett affall från Sören och hans parti; men han kunde icke tåla någon inskränkning i sin konstnärliga frihet och han måste gå den väg, som hans egen konstnärsindividualitet anvisade honom. Dock önskade han af allt sitt hjärta att detta måtte kunna ske utan öppen brytning, utan bitterhet emellan forna vänner, utan strid. Han fruktade icke striden för egen del; men aktningen för och kärleken till de idéer, i hvilkas hägn han tagit sina första steg på konstnärsbanan, och till den man, som var dessa idéers främste representant, var så djupt rotad inom

honom, att en brytning alltid skulle medföra smärta och slitningar. I alla händelser ville han icke, att minsta skymt af personlig ovilja skulle komma till; men det var något sådant, han trott sig förnimma gent emot Sören vid Kathinkas berättelse om sitt besök hemma i dennes bostad. Detta måste motarbetas!

Sörens sätt gent emot kvinnor hade Gabriel Tollin aldrig kunnat fördraga. När han för första gången såg Sörens fräcka blickar glida öfver Kathinkas gestalt, med ett uttryck som om han gjort en beräkning öfver hennes yttre behag, och slutligen möta hennes ögon med denna skabrösa öfverlägsenhet, som måtte ha en egen tjusningsförmåga öfver vissa kvinnor, att döma af Sörens många erotiska triumfer, då reste det sig inom Gabriel Tollin ett dunkelt, trotsigt hat; det var som om någonting för honom heligt blifvit på ett hänsynslöst sätt profaneradt. Han motarbetade förnimmelsen; men den kom igen hvar gång han ånyo såg de två tillsammans. Det var af denna anledning, han på sista tiden dragit sig ifrån kamratkretsen, det var därför han med en sådan allt absorberande ifver fördjupat sig i sitt arbete! Han måste skaffa plats åt henne och åt sig själf! När Kathinka blifvit hans hustru, skulle väl också

Sörens blickar förlora något af sin förolämpande djärfhet.

Men nu var det med herr Nathansens blickar hans tankar sysslade. I dessa fanns det tydligen ingen förolämpande djärfhet och ändå smärtade det honom att höra talas om dem. Han trodde icke att Kathinka på något sätt gifvit anledning till eller själf tändt den ömma låga, som lyste ur de bruna hjortögonen; och ändå kom det öfver honom en underlig beklämning vid det han erfor, att hon i herr Nathansen fått en ny tillbedjare, hvars ekonomiska ställning säkerligen för henne innebar något mycket lockande. Gabriel Tollin trodde icke, att hennes kärlek skulle duka under för denna lockelse, men han var medveten om hennes svaghet för lyx och komfort, för allt sådant, som kan fås för penningar — och som han själf aldrig skulle kunna ge henne. Nu kom det plötsligt öfver honom en förnimmelse af, att detta måste öfvervägas allvarligt, icke i den skämtsamma ton Kathinka anslagit. Han kände sig som den äldre förmyndaren för ett barn, hvars intressen han framför allt hade att bevaka, också på bekostnad af sin egen lycka, om så skulle behöfvas.

Hade Kathinka allvarligt öfvervägt det steg hon tagit i det hon knöt sin framtid till hans?

Gabriel Tollin greps af ångest vid tanken på, att de aldrig talat därom. Det var blott med smekningar, de gett sig åt hvarandra, i ögonblick af uppflammande känsla; men ett helt långt lif rymde så många stunder, då smekningar icke skulle vara nog för samlifvets lycka; och var hennes kärlek stark nog att bära henne uppe under dessa sammanvarons tomma mellanakter? Han tviflade väl icke därpå, men för hennes skull ansåg han sig böra tala allvarligt därom en gång.

Kanske låg det bakom denna ångest för hennes framtid också ett begär att själf komma till klarhet angående halten af Kathinkas kärlek; men i så fall var dock detta begär blott en integrerande beståndsdel af hans innerliga ömhet och djupa omsorg för hennes väl. Han tänkte icke på sig själf i främsta rummet. Hans kärlek skulle varit mäktig af hvarje offer — också offret af sin egen lycka. Men i dess väsen gömde sig ett starkt behof af motsvarighet, någonting som påminte om själfviskhet. Han ville i denna lilla varelse, som han tyckte sig ha danat både kroppsligen och andligen, till sin egen längtans motsvarighet, också se sin egen känslas djupa innerlighet återspeglad. Det var som om hans komplementsmänniska ännu saknat lif så länge han icke lyckats tända inom

henne just samma känslans heliga gudagnista, som brann i hans eget bröst. — Fanns den inom henne? Det var måhända också detta, han längtade efter att erfara.

Han hade stått vid fönstret och sett ut, medan detta virrvarr af tankar och känslor stormade inpå honom. Hon satt tyst i sin stol. Hon hade en förnimmelse af, att hon gjort honom ondt, men kände ingen förpliktelse att godtgöra det. Hon hade ju varit i sin fulla rätt, hon hade blott handlat i enlighet med sin natur. Hon hade talat sanning. Hon hade tillfredsställt de stora kraf på ärlighet och öppenhet, som hon ställde på sig själf. Och hon hade ingenting att förebrå sig. Magneten rår ju icke för, att den drages emot vissa metaller och drager småbitarne af samma metaller till sig. Så hade han ju själf sagt!

Då han nu närmade sig, flögo hennes ögon mot hans ansikte, som hade ett sorgset, men ändå varmt uttryck. Han lade sig på knä framför henne, slog armarna om hennes lif och såg upp emot henne.

»Det är en sak, som jag ofta tänkt tala med dig om,» sade han. »Jag tycker att jag måste göra det nu. Du skall svara mig som vore jag bara en riktigt god vän — den bästa vän du äger på

jorden; det är jag ju också. Jag är den äldre af oss två, borde väl därför också vara den klokare och förståndigare. Kanske borde jag redan för länge sedan ha förehållit dig osäkerheten af min framtid . . . och frågat dig . . . bedt dig allvarligt öfverväga, om din kärlek är nog stark . . . nej! Det vet jag att den är! . . . Men om du tror, att du vid min sida kan finna *all* den lycka, du drömt om i lifvet. En konstnärs ställning är så oviss — jag vet att du i yttre måtto har behof af mycket — mycket som jag aldrig kan ge dig. Och — du förstår — jag skulle inte kunna lefva utan att i hvarje sekund läsa i dina ögon, att du ingenting saknar — att min kärlek håller dig skadeslös för allt . . . Om du nu önskade, att vi skulle betrakta det, som varit emellan oss, som en dröm — tills vidare — en dröm, som kunde bli full verklighet först när jag skaffat mig den ställning, jag behöfver för att kunna bedja dig bli min hustru . . . Jag menar på så vis, att *du* skulle ha din fulla frihet under tiden . . . Hvad mig beträffar så . . . Ja, det är inte för min skull, det vet du nog!»

Hon satt och strök med händerna genom hans hår, och hennes ljusblå ögon stirrade ut i rummet med ett eftertänksamt uttryck, som om hon inom sig uppgjorde en eller annan beräkning.

»Men så är det ju,» sade hon slutligen. »Jag har ju alltid haft en känsla af, att det var så, du ville ha det.»

»Ja, det är nog riktigt; men jag menar . . . om vi nu också skulle försöka vänja oss af med de intimare uttrycken för vår kärlek — smekningar och sådant. Jag är rädd att det möjligen kan finnas någonting däri, som binder dig, någonting som du har svårt för att undvara — rent fysiskt . . .»

Hon skrattade till, en smula nervöst:

»Nej, vet du, så hungrig efter smekningar är jag väl inte ändå?»

Men medan hon sade det, stirrade hon fortfarande öfver hans axel ut i rummet; och hennes ögon hade samma eftertänksamma uttryck, som om hon hållit en liten ransakning med sig själf.

»Jag menar inte att du skulle vara hungrig efter smekningar. Men det finns i alla fall någonting i detta intima umgänge, som — som kanske skulle göra det omöjligt för dig att fästa dig vid en annan. Du förstår — jag skulle vilja veta dig fullkomligt fri — så att det inte ens skulle finnas någon tomhet, ingen förnimmelse af att någonting skulle brytas, om . . . Ja, om du valde en annan än mig. Om du önskade det, skulle jag gärna kufva min egen hunger efter smekningar . . . Jag kunde

ju vara som en gammal farbror till dig — en riktigt god och förståndig gammal vän, till hvilken du alltid kunde komma med dina bekymmer . . . Jag skulle väl alltid ha en smula tröst att ge dig — och så skulle jag stryka med handen öfver barnets hufvud — så här lätt . . .»

Det fanns i hans ton någonting, som värmde henne in i själen. Hennes ögon fylldes långsamt af tårar; men bakom tårarna fanns ännu det eftertänksamma uttrycket kvar.

»Å, hvad dina ord göra mig godt! Nu när jag hör dem, tycker jag, att du är den enda människa jag bryr mig om, den enda jag känner, den enda jag frågar efter. Allt annat sjunker så långt i bakgrunden — det är dig jag älskar, endast dig!»

Hon tystnade och han såg upp emot henne med ögon, som lyste af sällhet.

»Men när du inte är hos mig — när jag inte hör din röst och inte ser dig — då kan det komma så mycket annat — dumheter, futtigheter, idel småsaker — som tränga den stämningen undan. — Då blir det alltid så tomt inom mig — å, så tomt och så kallt!»

Återigen satt hon tyst en stund, och han betraktade henne. Hennes ögon vidgades och fingo ett förskrämdt uttryck, och tårarna, som glänst

likt daggdroppar i två vissnande anemoner, runno öfver ögonfransen ner på kinderna. Plötsligt slog hon sina armar omkring honom och tryckte sig in till honom så fast, som skulle hon aldrig släppa sitt tag.

»Gå aldrig riktigt ifrån mig, Gabriel!» — hon talade lågt, med skälfvande röst. — »Du ser ju, hur ensam jag är. Jag har ju intet fotfäste — någonstädes — utom hos er!»

Hvad skulle han svara? Han slöt henne i sina armar och lugnade henne med sina smekningar. Men den visshet han velat vinna, blef icke vunnen; och den gnista, som skulle tända, gick upp i rök.

Och sedan tanken en gång var väckt till lif, kom den ofta igen.. Han kunde icke klargöra för sig själf, hvad det var som pinade honom i deras förhållande. Han hade icke något klart medvetande om halfhet, men han hade en dunkel förnimmelse af bristen på fullhet och helhet i hennes hängifvenhet. Han tyngdes af någonting som han icke kunde fatta; han visste icke hvad det var, men tyngden var därför icke mindre tryckande. Han grubblade däröfver utan resultat, ty det föll honom aldrig in, att det kunde vara hos hennes känsla, felet låg. — Det förekom honom ibland, som hade han eröfrat henne psykiskt men icke fy-

siskt; och det kunde flyga genom hans hufvud en tanke — som han alltid jagade bort. Men den kom igen — lockande — frestande. Det var som gällde det för honom icke tillfredsställandet af en sinnenas drift; det var som skulle han aldrig kunna vinna hennes kärlek så helt, som han måste äga den, om han icke tog hennes kropp så helt som han redan tagit hennes själ. Men den starka ansvarskänslan inom honom uppreste sig emot detta begär att taga ett oåterkalleligt steg innan han visste sig vara stark nog att bära dess följder.

Det fanns blott ett medel emot dessa tankar: arbete. Och han gräfde sig ner i arbetet som en mask i jorden. Därnere fann han ro för alla slitningar; i arbetet kunde han glömma sig själf. Dock icke helt; ty det föresväfvade honom alltid liksom ett dunkelt minne af smärtan, och utan att han visste det, var det just denna sin egen smärta, som han sökte lefvandegöra i den fjättrade titanens drag.

När den första vårdagen kom, en morgon hän emot slutet af april, lade han sista hand vid sitt verk. Han hade icke förberedt Kathinka på, att det var så nära sin fullbordan, ty han var icke viss om, när han själf skulle vara så pass nöjd med sitt arbete, att han ville bedja henne komma

för att se det. Hon var den första som skulle se det, naturligtvis!

Där han nu stod och betraktade det, förekom det honom som om han helt plötsligt blifvit befriad från en tung börda. Sju månaders rastlösa ansträngningar lågo bakom honom. Och i dag var han fri! För första gång sedan länge hade han några timmar att ägna åt hvilan och lyckan. Han njöt på förhand däraf. Han var trött; men nu skulle han få luta sitt hufvud mot den älskades bröst, och hennes händer skulle smeka hans kind. Hon visste nog, att det var för henne han arbetat, och hon skulle säkert finna några vänliga ord, ord af tacksamhet och kärlek — det var som hade han aldrig i sitt lif behöft dem så väl som nu; förstående, tröstande ord — också detta behöfde han, ty han var själf icke riktigt nöjd med sitt arbete, det var som hade han icke lyckats finna uttryck för *allt* hvad han velat ge uttryck i detta konstverk.

Vid middagen nämnde han ingenting; men när han satt ensam inne i Kathinkas lilla jungfrubur, behagligt utsträckt i hennes mjuka hvilstol, meddelade han henne strax den betydelsefulla nyheten.

»I dag är Prometheus färdig!»

Hon blef icke så glad, som han väntat att hon skulle bli. Det intresse, som speglade sig i hennes

ansikte, var icke så uppriktigt och så helt, som han föreställt sig att det skulle vara.

»Det var ju raskt!» sade hon blott.

»Och i dag är man fri — och du förstår, att det käns ljufligt! Jag kan sitta här hela eftermiddagen om jag vill. Det är som vore det månader sedan jag satt här hos dig riktigt i lugn och ro. Men i dag kan man ta revanche . . .»

Han fortfor att tala; hon svarade helt kort och ointresseradt. Han fick en förnimmelse af, att hon blef mer och mer nervös ju längre han satt kvar. Han ansträngde sig att finna någon rimlig anledning därtill; han kunde icke finna någon, men förnimmelsen af, att hon på något sätt besvärades af hans sällskap, var mycket distinkt och klar, och han var öfvertygad om, att den icke visade miste. Då han slutligen insåg, att han här, hos henne, icke skulle finna något af hvad han drömt om att finna, hvarken hvila eller tröst, hvarken sympati eller kärlek, föll det honom in att söka förflytta paradiset hem till sig, och han föreslog henne att gå med till ateliern för att se det fullbordade verket. Men Eva vägrade att följa sin Adam, Kathinka var upptagen för aftonen och Gabriel Tollin måste lämna henne med ett kyligt farväl.

Han gick hem, trist till mods. Timme efter timme satt han där framför den fullbordade lerkolossen och grubblade öfver anledningen till Kathinkas afslag. Hon var upptagen — men hvad var det, som upptagit henne? Han hade aldrig förr än i dag känt detta begär efter att få veta, hvad hon icke själfmant anförtrott honom, ehuru han ofta förr fått nöja sig med ett liknande svar. Men denna dag hade ju för honom en särskild betydelse och det föreföll honom som borde den ha haft det också för henne. Det var en festdag, som de båda borde ha firat tillsammans! Hon borde ha känt det! Hon borde ha känt, att han hade behof af hennes närhet — af hennes tacksamhet, af hennes kärlek. Det var ju för dem båda han arbetat — också för henne. Och hon borde väl ha haft så pass mycket intresse för honom och det arbete, som kanske skulle bli hans lifs stora verk, att hon afstått från allt annat för att stanna hos honom under dessa timmar . . .

Hans hufvud värkte och det var som om ansträngningen att hålla det upprätt tagit allför hårdt på hans krafter. Han lutade det emot sina händer; det brände så hett. Och han var så trött. Det skulle vara en lisa att få kasta all självbehärskning öfver bord och låta sig falla framstupa på golfvet.

Det sved under ögonlocken; men han ville icke gråta — stora, starka karlen! Han behöfde hvila, han behöfde sofva; i morgon skulle allt vara glömdt! Han kastade sig raklång på sängen; men febern bultade i hans tinningar och det var som om han endast blifvit tröttare af att ligga. Han reste sig upp, tog på sig och gick ut. Han vandrade först sin vanliga väg rundtomkring kyrkan; och så småningom vaknade hans domnade fysiska krafter åter till lif. Hans steg blefvo säkrare, han rätade ut sig och andades djupt. Och med ens kom det öfver honom en längtan bort ifrån staden, bort ifrån dessa kolosser af sten, som stängde utsikten och skymde bort himmelen. Han ville ut härifrån, ut att andas en renare luft och se *hela* det oändliga fästet hvälfva sig där uppe högt öfver jorden. Det gaf honom alltid ett så välgörande intryck af hans egen litenhet; och det fanns ett slags tröst däri, ty sorgen och smärtan krympte också samman öga i öga med oändlighetens rymd.

Han gick och gick; snart hade han lämnat staden bakom sig och strandvägen sträckte sig ut framför honom mellan skog och strand. Till höger bredde sig sundets vattenyta, lik en vidd af blankt stål, skiftande i blått. Utåt förlorade den sig i ett dunkel, som bröts af enstaka ljus, från fyren på

skanstornet och från de ankrade skeppen på redden. — Till vänster stod skogen, ännu kal och mörk, lik en papp-kuliss, en kompakt massa, hvars ytterlinier tecknade sig skarpt emot himmelen.

Vagnar rullade honom förbi och mötte honom; då och då skar en ånghvisslas ljud genom luften och den stönande ångspårvagnen rusade förbi. Men stadens andlösa, brådskande buller låg redan långt borta. Bakom ett plank hördes en erotisk katt prisa våren med ett infernaliskt jamande, och tre studenter vandrade med osäkra steg, sjungande, vägen fram.

Gabriel Tollin andades i fulla drag aftonens milda luft, som hade en doft af saltvatten och vår, af ruttnande tång och lucker mylla, med en aning om spirande växtlighet. Han blef törstig och ville gå in i ett utvärdshus vid vägen för att dricka; men då han kom i dörren, häjdade han sig plötsligt, och det kändes som om hans hjärta stannat med ett våldsamt ryck. Han såg Kathinka och Trine Madsen sitta därinne vid ett bord, i sällskap med Sören Wiegeland och målaren Jörgen Weill.

Gabriel Tollin vände sig hastigt om och sprang därifrån, som om han varit förföljd. Hans ben rörde sig mekaniskt, i hastigare och hastigare tempo; det var som om den våldsamma sinnes-

rörelsen på detta sätt sökt sig ett rent fysiskt afflopp. Människorna vände sig förvånade om och sågo efter honom; han märkte det icke. Han visste icke heller, hur länge han sprang; han hade förlorat hvarje förnimmelse af tid och rum. Men plötsligt snubblade han öfver något hårdt; det gnistrade för hans ögon; det var som om han mottagit ett slag; och han förlorade medvetandet.

När han åter kom till besinning kände han någonting kallt rinna nedåt bröstet; han ville öppna ögonen, men det ena af dem var som fastlimmadt. Han hvilade mjukt och tycktes befinna sig i rörelse, ty vinden fläktade kring hans ansikte.

»Ni föll . . . Jag trodde att ni skadat er — därför tog jag en vagn . . . God afton, herr Tollin! God afton!»

Gabriel Tollin såg upp och igenkände herr Nathansens bruna hjortögon, som hade ett uttryck af deltagande.

»God afton, herr Nathansen!» — Gabriel Tollin lyfte sin hand för att hälsa och stötte därvid på någonting fuktigt mjukt, som låg tryckt in till hans vänstra öga.

»Det är min näsduk,» förklarade herr Nathansen. »Jag har doppat den i friskt vatten. Det ser

ut som skulle ni ha skadat ögat. Ni tillåter väl, att jag för er hem?».

»Jag tror inte det är så farligt, att jag inte kan ta mig fram på egen hand. Jag uppehåller er . . .»

»Gör ingenting!» försäkrade herr Nathansen älskvärdt. »Jag var bara ute för att promenera. Aftonen är ju så vacker. Man får vårkänslor ibland, när man är ungkarl — he, he, he! Ämnade skaffa mig litet frisk luft — och ett par smörgåsar i något af utvärdshusen. Jag hoppas, att blessyren inte är af svårare beskaffenhet.»

»Det hoppas jag också. Jag snubblade och föll . . .»

»Tror jag, det! Ni sprang som en riktig kapplöpare. Ett vad, förmodligen?»

»Ja.»

Gabriel Tollin kom hem, klädde af sig och gick till sängs efter att ha lagt en ny kompress öfver ögat, som icke kunde öppnas. Det blödde dock icke, och han tycktes icke ha tagit allvarlig skada af sitt fall; men han kände sig sönderbråkad i hvarje lem, febern jagade blodet som en eldström genom hans ådror, och det var som om denna eldström koncentrerat hela sin brännande kraft på en enda punkt i vänstra sidan, där det svidande

hjärtat slog med hastiga, hårda slag. Smärteförnimmelsen hade en sådan intensitet, att det förekom honom som skulle det lindra om han borrade något spetsigt och skarpt helt sakta in i köttet. — Han låg stilla, utsträckt på ryggen och bet tänderna samman. De hackade emot hvarandra ibland som om han frusit, ehuru svetten pärlade fram ur alla porer.

Hur länge han låg så, visste han icke. Hvarje smärta har sin gräns, och när gränsen är nådd, stryker naturen med sin välsignade hand öfver den lidandes ögon, vaggande honom själf och hans smärta till ro. Några långa nattens timmar förflöto; men till sist bredde sig en dvala öfver konstnären med det sårade hjärtat, och hans medvetande domnade i en djup, vederkvickande sömn.

När han vaknade var det redan långt lidet på förmiddagen. Den gångna nattens intryck stormade in på honom ånyo, men nu, då hans kropp var uthvilad och spänstig, hade de icke samma förintande makt öfver hans själ. Ännu kände han en dof värk i hjärtetrakten, men han uppbjöd alla de resurser, som hans starka, sunda kropp ägde, för att bjuda den spetsen. Och förståndet kom hans kraftiga konstitution till hjälp. Medan han gick omkring och klädde sig, helt långsamt, sökte

han resonnera helt kallt och nyktert. Hvad var det egentligen som passerat? Kathinka och hennes väninna hade i sällskap med Sören och Jörgen Weill varit ute för att andas landtluft, liksom han själf, och njuta af den första vårkvällens skönhet. Någon annan orsak fanns det icke till den tragedi, som spelats inom honom i går. I dag skulle Kathinka troligen, strålande af förtjusning, själf berätta, att hon roat sig förträffligt och att Sören varit »älskvärdheten själf».

Gabriel Tollins förnuft kom till det resultatet, att han själf ensam bar skulden för hvad som tilldragit sig i går. Af en lumpen anledning hade han låtit den orimligaste misstanke få insteg hos sig. Han förebrådde sig detta; han blygdes däröfver. Han hade en så stor aktning för sin egen känsla, och helt osökt öfverförde han denna aktning på Kathinkas person. Hans egen kärleks självbevarelseinstinkt reste sig till hennes försvar med en häftighet, som slungade hvarje anklagelse tillbaka på honom själf. Hvad hade hon väl förbrutit? Hade hon ljugit? Hade hon bedragit honom? Hade hon någonsin dolt, att hon trifdes i Sörens sällskap? Om hon ingenting kommit att nämna i går beträffande den för aftonen beramade utflykten — hvad mer? Var det icke just i öfver-

ensstämmelse med hans egen vilja, att hon under väntetiden skulle vara i åtnjutande af sin fulla frihet?

Hela denna förståndets argumentation framställdes så tydligt och klart, och allt hvad känslan hade att invända däremot var så dunkelt och oklart. Det var som om hans jag bestått af två sinsemellan disputerande väsen, af hvilka det ena talade i en anklagande ton, hårdt och skarpt, i påtagliga ord, medan det andra tolkade sin mening i ett oartikuleradt, sorgset mumlande, som icke förebragte skäl, utan endast känslostämningar: hon borde haft så mycket intresse för honom och hans arbete . . . dagen i går var ju betydelsefull för dem båda — han hade längtat efter ett godt ord, o. s. v. Häremot invände förnuftet, att hon icke haft någon aning om dagens betydelse eller om hans längtan, innan hon redan lofvat bort sig. Och det var ju en dygd att icke bryta sitt ord.

Han stod och mönstrade sig i spegeln och han log föraktligt åt den bild, han såg: ett blekt ansikte med det vänstra ögat igenmuradt, skiftande i blått. Det var verkligen icke en älskares ansikte, och det var sannerligen ganska förklarligt om Kathinka föredrog ett angenämare sällskap! . . . Hela hans raseri vände sig efterhand emot honom

själf; det var sin egen oresonlighet och sin egen dumhet, han hade att tacka för allt!

Han afbröts i sina betraktelser. Han hörde lätta steg utanför ateliern och strax därefter den skygga knackning, han kände så väl. Han knöt i största hast en näsduk framför ögat och så gick han att öppna dörren. Kathinka trädde in, frisk och glad i sin nya vårdräkt. Då hon såg honom brast hon i skratt: »Så du ser ut! Har du varit i slagsmål?»

»Nej» — han måste le med — »jag har snubblat och fallit. Det är för resten inte så farligt, som det ser ut.»

»Fallit?» skrattade hon. »Min nyktra artistpojke har väl inte varit ute och offrat alltför entusiastiskt åt våren?»

»Nej,» sade han torrt; men han fick en misslynt min. Det var någonting, som sårade honom, i den förmodan, hon uttalat. Hon märkte det strax och i ett nu skiftade hennes ansikte uttryck. Hon gick fram emot honom, i det hon betraktade honom med en orolig blick. Höjande sig på tå, tog hon hans hufvud mellan sina händer, löste knuten i nacken och drog bindeln bort. Hon mönstrade hans svullna öga uppmärksamt en se-

kund; så kysste hon det — lätt, å så lätt! Det var blott som om en varm, mjuk fjäder berört det sjuka stället, men han kände någonting likt en domning af lycka genom hela sitt nervsystem. Och i det han slöt henne i sina armar, böjde han sitt hufvud ner emot henne; och det var som om hon uppfångat hans kyss med sina läppar.

Så förblefvo de en stund, tryckta in till hvarandra; tills hon helt sakta lösgjorde sig ur hans famn. Uttrycket i hennes ögon, som strålade af lycka, skärptes åter till iakttagelse och hon riktade ånyo sin blick, mönstrande, upp emot hans ansikte. Så tog hon hans hand och förde honom bort till den enda bekväma stolen — hennes egen länstol — där hon nödgade honom att taga plats, medan hon själf gick ut efter kallt vatten. Hon doppade sin egen näsduk däri, vek den samman till en kompress och band bindeln därutanpå sirligare än den varit bunden nyss. »Seså! Nu ser du någorlunda hygglig ut igen!» sade hon gladt. Därpå fortsatte hon i skämtsamt smeksam ton: »Men nu ska han också bekänna sina synder, och sen ska jag bekänna mina och så ska vi förlåta hvarandra! Har han varit ute och roat sig i går? Det har jag också varit! Och vi drucko titanens skål... Jag berättade, att Prometheus nu var färdig och Sören

sa, att då skulle han komma och se på honom någon af de närmaste dagarne.»

Återigen fanns det i hennes ton någonting, som gjorde honom ondt; men han var också alltför ömtålig! Han pinades af den misstanke, hon låtsade sig hysa: att han skulle ha varit berusad. Ehuru han visste, att hon icke trodde det, föreföll honom dock själfva insinuationen ovärdig. Tanken på, att han för ett ögonblick skulle kunna sjunka så djupt, berörde honom som någonting smutsigt... Men ännu mera pinades han af medvetandet om, att hon nämnt någonting för andra om hans arbete, att hon med Sören och Trine Madsen druckit en skål för Prometheus. Det var som en profanation att hon talat med dessa främmande människor om hans arbete. Han kände det som om hon svikit hans förtroende genom att meddela åt andra någonting, som var sagdt åt henne ensam.

Han visste nog, att hon syndat af brist på bättre vetande, och att hon aldrig skulle kunna fatta, hur någonting sådant kunde göra honom ondt; men detta pinade honom blott så mycket mer. Och det låg väl någon retlighet i tonen då han svarade:

»Ingen får se mitt arbete innan det är färdigt — gjutet i gips. Här slipper ingen in!»

Hon såg på honom, helt förvånad:

»Slipper inte *Sören* in?»

»Nej,» skrattade han; men munterheten var icke helt otvungen, »själfva *Sören*» (han härmade hennes tonfall) »slipper inte in. Jag vill helst slippa alla de vänskapliga råd, som man skall skynda att hviska mig i öronen och af hvilka hvart och ett bär vittne om sin upphofsmans temperament — och begränsning. Det är bättre, att mitt verk andas mitt eget temperament och min egen begränsning.»

Kathinka såg fundersam ut; det där förstod hon icke. Hon intresserade sig varmt för Gabriels arbete, just därför ansåg hon sig behöfva stödet af en annans auktoritet, när det gällde att på förhand beräkna utsikterna för en succés. Hon trodde i allmänhet på Sörens omdöme långt mer än på Gabriels, ty hennes praktiska natur uppskattade alltid ett omdömes värde efter den kraft, hvarmed det kunde göras gällande, och hon visste, att Sören hade inflytande, att hans ord var orakelspråk för hela framstegspartiet inom konstvärlden. Nu tyckte hon sig ha förstått, att Gabriel på sista tiden börjat lita alldeles för mycket på sig själf; det hade talats åtskilligt därom i konstnärskretsarne, och senast i går hade Sören sagt: »Gabriel Tollin, ja! Han

vill visst gå för sig själf nu — liksom de stora gåsungarne. Han inbillar sig kanske, att han är tillräckligt stor till att bryta med oss, som hittills hållit honom ryggen någorlunda fri. Med de andra har han för länge sedan brutit. Han kommer att stå ensam och följden blir, att han går under; ty den ensamme är minsann inte den starkaste!»

Dessa Sörens ord skrämde Kathinka, ty hon hade till en del baserat sitt hopp om den stora framgång, som Gabriel skulle vinna, på solidaritetsförhållandet emellan honom och Sören. Med detta Gabriel Tollins verk skulle de moderna idéerna i konsten ändtligen triumfera. Detta skulle vara segern, om hvilken hon hört de unge tala så ofta. Men just i det ögonblick, då den skulle vinnas, såg hon sin oförståndige artistpojke stiga ut ur segrarnes falang och ensam slå in på en annan väg. Detta kunde hon icke fatta. I hennes sinne var tanken på de rent materiella följderna ensamt härskande. Det gällde ju för Gabriel att slå sig fram till hvarje pris — ty hon kände, att hon själf icke skulle kunna bära missräkningen af ett nederlag och hon trodde att Gabriel hade en aning därom. Han älskade henne och han visste, att om han segrade, skulle han vinna henne. Hur var det då möjligt, att det inom honom kunde

finnas en drift, starkare än den, som hade henne till mål. — Hon visste icke, att konstnärsinstinkten behärskade honom i lika hög grad, som kärleken, och att han i konsten måste gå den väg dit denna instinkt pekade.

Hennes ögon riktade sig nyfiket mot atelierens ena hörn, där konstverket skymtades, omsorgsfullt insvept i fuktiga dukar.

»Får *jag* kasta en blick på titanen?»

»Ja, naturligtvis. Om du har lust.»

Och han började försiktigt taga alla våta skynken bort. Snart stod gruppen blottad inför hennes ögon. Hon såg på den länge, under tystnad. Dess kraft verkade betagande; och en aning om mästarens snille drog i denna stund genom hennes själ. För ett ögonblick greps hon oemotståndligt; men i nästa sekund var naiveteten borta och kritiken inställde sig, pockande på att få ha en röst med vid afgörandet. Hon dömde icke längre med den omedelbara känslan utan med förståndet, som var uppammadt i Wiegelandismens skola och som insupit dess dogmer med modersmjölken.

Hon såg Prometheus utsträckt framför sig. Kroppens ställning var densamma, som den varit, då hennes blickar förra gången gledo däröfver; det var som hade titanen legat där orörlig sedan

dess; och ändå var han förändrad. Hela gestalten var finare utarbetad och lerklumpen mellan skuldrorna hade formats till ett hufvud med ett trotsigt, lidande ansikte, som skriade sin smärta mot himmelens sky. Dragen påminde om Sörens, men det fanns i dem en höghet, som angaf, att titanen, ehuru en människa, var af gudomligt ursprung. Också var smärtan, som skriade ur hans drag, icke en människas smärta; den var större, starkare, djupare; och det fanns någonting af sagotidens vilda ursprunglighet däri.

Kraft och lif fanns här i rikligt mått, det såg Kathinka; och alla tekniska svårigheter voro öfvervunna med en konstnärlighet, som väckte hennes beundran. Men hon hade inbillat sig, att Prometheus skulle bli ett porträtt af Sören Wiegeland, och hennes första tanke blef därför den, att porträttet icke var likt. Detta väckte hos henne en skymt af missaktning. Och så hade hon en förnimmelse af, att Sören i detta konstverk skulle se alla sina misstankar bekräftade. Gabriel Tollin hade verkligen icke hållit sig inom skolans skrankor, och Kathinka darrade för följderna af hans djärfhet. Den väg han slagit in på kunde icke leda till seger, åtminstone icke till den ögonblickliga seger, hon drömt om. Vid den tanken steg

det upp inom henne en känsla af missräkning. Det föreföll henne nästan som om han bedragit henne eller åtminstone som om han med falska förespeglingar lockat henne att tro på sig. — Hon tänkte icke på, att han aldrig med ett ord berört möjligheten af en nära förestående seger, ehuru han hoppats och ännu hoppades därpå; hon tänkte icke på, att han aldrig fordrat någonting af henne, ehuru han älskade henne. Det var hon själf, som låtit öfvervältiga sig af sina känslor, i en stund, då hennes medfödda materialistiska småslughet varit tillbakaträngd och då hon, för första gången i sitt lif, förnummit en fläkt af den stora och starka känsla, som kan komma en människa att glömma sig själf. Men i detta ögonblick var förståndet åter härskande inom henne. Det föreföll henne som om hon på något sätt missräknat sig, och instinktlikt sköt hon skulden för denna missräkning öfver på honom.

Hon meddelade icke Gabriel några af de reflexioner, som trängde sig på henne inför hans verk; hon meddelade honom ingenting om sina farhågor och sina tvifvel. Allt detta slöt sig ju omedelbart till Sörens ord den föregående aftonen, och hon hade en förnimmelse af, att det blott skulle väcka misstämning, om hon talade därom.

Men när hon lämnat hans atelier grep sorgen henne med en häftighet och en styrka, hvars like hon aldrig förnummit, och hemkommen, reglade hon dörren till sin lilla jungfrubur, kastade sig framstupa på soffan och brast i gråt. Och alltjämt kände hon det, som om han brutit ett löfte, han gett henne, eller som om han med egen hand grusat ett luftslott, hon byggt. Och hennes sinne var fullt af bitterhet emot honom. Men under sorgen och under bitterheten gömde sig en aning om, att det nederlag, som hon förutsåg, i sig innebar en dödsdom för den känsla, som hittills varit hennes glädje; och hon ryste för tomheten. Denna kärlek hade dock varit den solglimt, som för första gång trängt värmande in i hennes hjärta; och om solskenet än var blekt, var det ju solsken ändå. Och ännu var han den man, hon älskade med all den innerlighet, hvaraf hennes väsen var mäktigt. För ingen kände hon samma förtroende som för honom; för ingen kände hon samma ömhet. Allt det andra hade blott varit ytlighet och flärd; hon kunde nu en gång icke se in i en mans ögon utan att det också i hennes egna pupiller lekte en flyktig reflex af det intresse, hvarmed han betraktade henne. Men det hon känt för Gabriel hade varit något mycket djupare och starkare —

hon hade ofta märkt det, när hennes kritiska lilla förstånd anställt jämförelser, och hon förnam det med bäfvan och ångest nu, då hon anade, att det snart skulle vara förbi.

Hennes lynne blef oroligt och nervöst, skiftande som väderleken i vårbrytningens tid, svingande från ytterlighet till ytterlighet. Hon sökte glömma alla tankar på framtiden, hon berusade sig i det närvarandes lycka, och det strömmade emot honom från hela hennes varelse en värme, långt starkare än den, som mött honom under deras kärleks första solskensdagar. Hon var så exalterad; det kändes som hade han hennes lifs öde helt och hållet i sina händer. Om han velat göra henne till sin hustru utan vigsel, om han velat begagna sig af de rättigheter, som, enligt hans teorier, kärleken i och för sig, den och endast den, gaf honom öfver hennes person, så skulle hon ha gifvit sig åt honom helt i dessa ögonblick; men ju starkare han kände, att så var, dess starkare blef ansvarskänslan inom honom och dess tydligare stod det för hans medvetande, att han aldrig skulle vilja begagna sig af en öfvergående känslouppbrusning för att oåterkalleligt knyta hennes lif till sin egen osäkra framtid. — I stunder af tvifvel sade han till sig själf, att detta var en

svaghet; men denna svaghet var så djupt rotad i hans hederliga karakter, att han hvarken kunde eller ville öfvervinna den.

Då hände det, att hennes lynne skiftade; efter solsken och värme följde mulenhet och kyla; och när missmodet och den däraf alstrade bitterheten härskade inom henne, föresatte hon sig att handla som om han icke funnes till. Hon ville icke för hans skull pålägga sig ringaste tvång, tvärtom; och hon erfor någonting liknande en skadeglädjens tillfredsställelse, när hon i sitt koketteri med andra snuddade vid det tillåtnas yttersta gräns. Denna tillfredsställelse skänkte henne umgänget med Sören i rikaste mått. Det fanns i hans djärfva företagsamhet så mycket, som frestade hennes nyfikenhet, och flirten med honom blef till en spännande lek, som retade hennes inbillningskraft. Hon ansåg icke själf den leken farlig, ty hon visste med sig, att hon aldrig skulle gå ett steg längre, än klokheten tillät. Det föll henne icke in, att Sören på något sätt skulle kunna inverka störande på hennes egen hjärtero, och hon önskade egentligen icke heller, att hon själf hos honom skulle framkalla någon stor passion; hon skulle blott vilja rycka i hans nerver då och då, för att få en förnimmelse af, att hon behärskade honom, om också blott för

ögonblicket; hon skulle vilja se denne så forceradt öfverlägsna person utom sig, denna så självsäkra människa färdig att begå en dumhet. Det föreföll henne som skulle detta kunna bereda henne en njutning lika stor som den kärleken skänker. Gent emot kärleken var hon af naturen kritisk och hon visste med sig, att icke ens den största passion skulle kunna göra henne blind. Hon var icke mottaglig för suggestion; hennes spelande ögon skulle aldrig med ett nog orubbligt allvar kunna riktas på en enda punkt. Hon skulle aldrig kunna fyllas af en sådan monoman åtrå — det fanns ju så mycket annat i lifvet att längta efter! Och liksom vägledd af en naturlig instinkt, vände hon sig åter bort från Sören och såg in i herr Nathansens bruna hjortögon med blickar, som lofvade mycket mera, än hvad hon skulle haft lust att hålla, om herr Nathansen strax gjort min af att förstå. Herr Nathansen var emellertid en försiktig general, som icke ryckte fram till anfall förr, än han var viss om segern.

Men när Kathinka under någon tid fritt hängifvit sig åt sina nycker, kom det alltid öfver henne en längtan, som dref henne tillbaka till Gabriels famn. Och hans famn var alltid öppen, och när hon åter kände sig omsluten af hans armar, fick

hon en förnimmelse af, att där var hennes hem; där hade hon det lugnt, där hade hon det godt; detta var det bröst, mot hvilket hon helst ville hvila. Och kärleken flammade åter upp inom henne, hon greps af en dunkel längtan att godtgöra, det kom värme och innerlighet i hennes smekningar — och Gabriel Tollin upplefde åter några lyckans solskensdagar.

Han hade under tiden stängt sig inne i sin atelier; ingen blef mottagen. Han höll på att lägga sista hand vid sitt arbete. Gruppen var gjuten i gips och han bronserade den själf. Om tre dagar borde alla konstverk vara inlämnade till utställningens kommittérade.

Hans sinnesstämning, som alltid troget återspeglade skiftningarna af Kathinkas lynne, var i dag mer än vanligt mörk. Vid middagen, då de träffats, hade Kathinka varit mycket kall, hvarför han icke heller gjort min af att vilja stanna kvar. Hon hade icke bedt honom därom; och han var för stolt att tigga!

Han kände sig så ensam och så fattig, när han gick; det fanns ingen som bekymrade sig om honom eller hans arbete; ingen för hvilken det betydde någonting, om han lefde eller dog. Från kamraterna hade han under den sista tiden

kommit så långt bort. Han visste väl, att detta berodde på honom själf; det var han själf som isolerat sig, men medvetandet därom gjorde icke hans ensamhet mindre tung. Det kändes som om han varit utstött från deras krets och som om aldrig en vänlig hand skulle utsträckas emot honom därifrån. I stunder af missmod längtade han alltid tillbaka till denna krets, ty innerst inne i hans hjärta bodde ett starkt behof af vänlighet och sympati. Han hade drömt om att få hela detta djupa behof stilladt från en enda källa, och så länge han ägde Kathinkas kärlek, skulle han icke ha behöft någonting annat, om förhållandet emellan dem alltid varit sådant, som han drömde om att det borde vara och sådant det varit några få välsignade solskensdagar. Men för närvarande fanns det ingen näring för hans hjärta att hämta från detta håll, därför vände han nu sina blickar utåt, spanande efter ett surrogat. Han ville se lif och rörelse omkring sig, höra glam och skratt! Han ville skaka af sig beklämningen; han ville vara glad! Under månader hade arbetstvånget legat tyngande på hans skuldror; nu ville han kasta det af!

Om aftonen satt han midt i kamratkretsen på det vanliga kaféet; och samtalets flöjel svängde

hit och dit. Det talades om utställningen, som nu snart skulle öppnas och om de utsikter, man hade i täflingen om den stora guldmedaljen. På skulpturens område ansågs konkurrensen icke komma att bli stor; ett par konstnärliga omöjligheter skulle komma med hvar sin upplaga i gips af akademiens prisämne »Kain och Abel»; några flitiga damer skulle väl också komma att utställa sina handarbeten i bränd lera eller gips — och så skulle den lille löjtnanten naturligtvis åter visa prof på sin lojala talang. »Den lille löjtnanten» var för hela den yngre konstnärsgenerationen en välkänd, komisk figur. Han använde alla de lediga stunder, som hans egentliga lifsuppgift lämnade honom, till att knåda lera och vax. Han var flitig och oförtruten; och framför allt var han lojal. Han hade modellerat akademiens prisämne i åtta år, men ehuru han trofast höll sig på den väg, som, enligt de akademiska fädernas mening, var den enda saliggörande, hade han aldrig lyckats eröfra någon annan utmärkelse, än ett hedersamt omnämnande, hvilket tilldelats honom mera som ett erkännande af hans flit än af hans begåfning.

Från konstens område gled samtalet plötsligt öfver till Kathinka. »Hvar håller den lilla grodan hus?» — »Fråga lika gärna hvar Sören håller hus!»

sade Jörgen Weill med en axelryckning. »De två äro oskiljaktiga nu för tiden.» — »Det ser ut som om Sören gjort en ny eröfring?» — Jörgen Weill såg hemlighetsfull ut: »Han! Inbillar han sig det, måntro? Den här lilla grodungen hör inte till de lätta eröfringarna! Man tar henne inte där man släpper henne!» — »Det kommer väl an på! Med en guldtång skulle man nog kunna knipa henne; men Sören har ju ingenting annat, än ett par fattiga, magra skribenthänder!»

Samtalet pinade Gabriel Tollin. Han försökte tvinga det in på en annan väg, men det lyckades icke. Detta ämne intresserade i alltför hög grad alla de närvarande.

»Det vore inte illa,» skrattade en liten mörk herre med binocle, bakom hvilken hans lifliga bruna ögon glänste fram, »om grodungen skulle vara utsedd till den Nemesissa, som vedergällde Sören för allt hvad han brutit emot hennes kön! Hans syndaregister är visst rätt ansenligt!»

I detta ögonblick uppenbarade sig Sören Wiegeland helt plötsligt i kretsen. Han blef emottagen med entusiasm och fick sin vanliga plats i högsätet. Han såg blek och trött ut. Då man frågade honom, hvar han tillbringat aftonen, höll han en föreläsning öfver skådespelarkonstens sjunkande

nivå, och däraf drog man den slutsatsen, att han bevistat en föreställning i den kungliga teatern. Från skådespelarkonsten gick han öfver till de bildande konsterna och därmed var han inne på sitt egentliga fält. Där ryckte han alltid fram som en triumfator; det kom något af paradmarsch-tempo i hans föredrag. Sanning i konsten — sanning framför allt — sanning till hvarje pris. Hellre söka det sanna än det sköna. Det fula är det karakteristiska; det fula är lifvet själft. Lifvet är icke skönt; och det får icke idealiseras... Allt detta hade de närvarande hört ofta förr, och i denna krets af trogna fanns det ingen opponent. Dess mer öfverraskades triumfatorn, då nu en stämma höjde sig emot honom. Det var Gabriel Tollin, som helt skyggt framställde den frågan, huruvida icke skönheten och sanningen skulle kunna förenas? — Sören replikerade synbarligen en smula irriterad: »Nej! De låta icke förena sig. Den skönhet, du menar, är sanningens dödsfiende. En annan sak är det, att all konst meddelar ett intryck af skönhet — en fattig, trasig, sårig gubbe, återgifven med teknisk fulländning, är en reflex i konsten af lifvet själft och är såsom sådan skön. Att vi kalla den ful beror blott på förvända begrepp om hvad som är skönt. Dessa förvända

begrepp härstamma från en konstnärsgeneration, som velat bygga konstens tempel i det blå. Men det duger icke. På jorden skall det stå, äfven om det till en början skär de gamle i ögonen och kommer dem att se det fula i det som *är* skönt... All idealisering, all stilisering är onatur — och det är dit, du syftar! Ingen af oss har ju fått kasta en blick på ditt mästerverk, men vi veta alla att du med det arbetet tagit ett steg in på en falsk väg. Vi kunna inte hindra dig att gå vidare på den vägen, men jag tror att du själf, kanske snart nog, skall få en förnimmelse af, att den vägen är farlig. Kom då ihåg mina ord!»

Det var hot i Sörens ton och ett ögonblicks misstämning inträdde. Alla trodde, att Gabriel Tollin skulle låta sig nöja med den lilla lektion, han fått, och alla blefvo synbart öfverraskade, då han höjde sin röst till svar. Han talade icke så lätt, som Sören; man såg att hvarje ord kostade honom ansträngning och att han ofta nog icke kunde finna det ord han sökte. Men tonen var lugn; det fanns ingenting af Sörens retliga häftighet däri; den andades blott en djup och stark öfvertygelse:

»Du behöfver aldrig frukta, att jag skall glömma dina ord. Det är inte första gången, jag hör dem.

Och som du vet har jag själf varit lika genomträngd af deras sanning, som du. Men då jag nu inte är det längre, måste jag naturligtvis försöka att i min konst ge uttryck åt min öfvertygelse. — Ingenting står stilla; stillastående inom konsten är detsamma som död. — När de nya idéerna, hvilkas främste förfäktare du varit här i landet, bröto fram och fordrade frihet och sanning och lif och blod i konsten, då var detta just hvad tiden suckade efter. Det blef strid, och jag var med. Motståndet var häftigt, men nu är det slut; ty om än det gamlas representanter ännu ha makten, är smaken dock nu så förändrad, att det blott är en tidsfråga, när den gamla konstnärsgenerationen måste vika för den nya. Men vi få icke tro, att målet därmed är nådt! Vi få icke slå oss till ro på det vunna resultatet! Vi ha hittills satt in all vår kraft på sträfvan att skapa en ny teknik; nu äro vi herrar öfver stoffet; vi ha utbildat oss till förträffliga handtverkare, och därmed är den första stationen på vägen uppnådd. Men vi få icke stanna där! Vi måste vidare. Efter oss kommer det nu att växa upp en ny generation som får tekniken färdig till skänks — allt det, som vi fått arbeta oss till under kamp och strid; men den nöjer sig nog icke med att blott njuta frukterna af hvad andra

vunnit åt den — den går vidare, ty hvarje generation måste göra sin personliga insats i utvecklingen. — Om vi slå oss till ro med hvad vi vunnit, bli vi snart öfverflyglade; vi komma att spela samma roll som »de gamle» spelat gentemot oss — en återhållande och hämmande roll. Men de af oss, som ännu känna kraft inom sig att gå vidare, de stanna icke! Och hvart bär vägen? Jag tror, att vi måste uppåt igen mot det så länge förkättrade sköna . . . vi behöfva icke därför lämna verklighetens fasta mark eller kasta öfverbord de resultat, vi vunnit. Tvärtom! Nu när vi hunnit höjdpunkten af teknisk färdighet, måste vi visa hvad hvar och en af oss bär inom sig af *konstnär*. Hittills ha vi blott imiterat; nu måste vi *skapa*. Hittills ha vi format människokroppen i alla möjliga och omöjliga ställningar; men det blir banalt i längden, om man blott låter det yttre, det materiella, spegla sig i konsten. Jag tror att vi nu måste samla vår uppmärksamhet *inåt*, på människosjälen. Vi måste försöka fängsla i bild människosjälens många olikartade stämningar, liksom vi hittills återgifvit människokroppens olika ställningar. Det är inte nog med att ett konstverk lefver; det måste också ha en själ! Och när man behärskar de yttre medlen, då, men först då, kan man visa,

hur pass mycket man äger af den gnista, som skiljer en konstnär från en skicklig handtverkare . . . Man nöjer sig väl inte med att vara fotograf i all sin tid, om man verkligen är konstnär, det vill säga skald!»

Han tystnade. Allas blickar riktades mot Sören. Man väntade att en lång föreläsning skulle bestraffa detta långa, kätterska anförande. Men Sören smålog blott ironiskt, där han satt och lekte med teglaset framför sig på bordet.

»Jag gitter inte svara på allt det här,» sade han till sist. »Lycka till på din nya väg, och tack för godt kamratskap på den gamla!» — Och i det han antog en ännu mera skämtsam och ironisk ton, höjde han sitt glas och bad alla de närvarande förena sig med honom i en skål för den stora gåsungen, som nu var så stor, att han måste gå för sig själf! — Skålen tömdes; och Gabriel Tollin smålog. Han ville icke ge anledning till någon häftig scen; men det kom öfver honom en isande förnimmelse af tomhet; han förstod den skämtsamt-ironiska skålens andemening. Han skulle verkligen stå ensam hädanefter; och detta var ett afsked.

Samtalet gled vidare. Sören hade icke lust att föreläsa om konst, icke lust att tänka för mycket.

Han var trött. Men han måste låta tungan löpa, för att icke förlora känslan af, att han, nu som alltid, ledde konversationen och angaf dess ton. Han berättade om teaterföreställningen, som han nyss bevittnat, härmade skådespelarnes onaturliga gester och onaturliga diktion, karakteriserade pjesens innehåll. Därpå öfvergick han till en skildring af publiken i teatern; han beskref, hur de gamla tanterna sutto där och nickade, klädda i sina hvardagsklädningar, och sågo ut som befunne de sig hemma hos sig själfve. »Det är bara stickstrumpan, som fattas, men det dröjer väl inte länge, innan de också ta den med sig! Och till sist smuggla de väl också sin mops med sig i piraten!» — Det fanns ingen lyx i toiletter, ingen smak, ingen färg, ingen glans . . . det hvilade blott en afskyvärd doft af borgerlighet öfver det hela . . . vid ordet borgerlighet fick Sörens ansikte ett uttryck af förakt, och hans magra hand, som alltid, när han talade, gestikulerade framför honom i luften, sammandrogs som till ett kraftigt grepp kring en motståndares strupe.

Han satt tyst en stund; när han åter upplät sin mun, var det som om föredragets tonart växlat. Han sökte nog kasta fram orden helt nonchalant och lätt, som gällde det blott en sak af ringa vikt;

men trots hans ansträngningar och trots hans herravälde öfver sig själf klingade det fram i hans tal några oartikulerade naturljud, lifstecken af en känsla, som tycktes vara långt starkare än hvad han ville erkänna för sig själf. Det var måhända för att dölja den, som han uttryckte sig så skarpt; men det föreföll som om han funnit ett nöje i att sticka med nålar i sitt eget hjärta.

»Och däruppe på första raden — hvem får jag se om inte grodungen! Ansiktet spelande af lif, ögonen i flitig verksamhet. Och mot hvem, tror ni? Jo, mot den där växlaren, ockraren i konstens tempel, alla hungriga konstnärers räddande ängel — herr Nathansen! Vid det såta parets sida satt faster Sara Martens, beskyddande flirten med sin imposanta personlighet . . . Jag hade grodungen i kikaren under alla mellanakterna och iakttog hennes mimik. Det var uppbyggligt! Växlaren *var* ju fångad — för länge sedan — satt bara och bligade såhär — idiotiskt-lycksaligt . . . hon behöfde visst inte ha gjort sig så mycken möda med honom . . . Men det där ligger henne visst i blodet! Det riktigt kröp i mig af ursinne på hela mitt köns vägnar! — Kom ihåg det, mina herrar: det finns inga kvinnor, som göra mer ondt än de där, som ha hufvud men inte hjärta,

de där kalla förståndskvinnorna utan temperament; de där som aldrig synda helt, af brist på mod, bara halft; de där som aldrig ge sig helt, bara locka och lofva, låta ögonen utfärda växlar, som aldrig inlösas, när förfallotiden kommer; de där, som kunna tillfredsställa all sin längtan med halfva smekningar . . . de där som aldrig kunna gå upp i en stor känsla därför att de i stället för hjärta ha en tändsticksask i bröstet — en tändsticksask, hvars innehåll de låta sitt så kallade förstånd portionera ut i små fräsande, sinnesretande bagateller . . .»

Gabriel Tollin kunde icke uthärda att höra mer. Han reste sig upp och tog farväl. Kamraterna sågo på honom med förundran; han var blek som om döden berört honom med sin hand och kallsvetten bröt i klara droppar fram på hans panna. »Här är så dålig luft inne,» sade han. »Jag mår illa! God natt!»

Han kom ut på gatan; en fuktig vårvind slog emot honom. Han gick emot vinden, utan mål. Det var en njutning att känna, hur den fläktade mot hans värkande panna. Han kunde icke tänka. Det var som om hufvudet varit en död tingest, fäst på skuldrorna, och det föreföll honom som skulle han i nästa stund icke kunna uppbära dess tyngd; och då skulle det falla handlöst mot jorden.

Han gick och gick utan att veta, hvart han styrde sina steg. Han kände icke att fötterna berörde jorden, kände ingenting annat än den fuktiga vårvinden, som fläktade kyligt mot hans panna, och så den dofva, aggande värken där inne i vänstra sidan.

Men plötsligt stannade han viljelöst, och detta afbrott i rörelsen väckte hans afsvimmade medvetande. Det var som om hans ögon fått sin synförmåga igen. Han stod ytterst på en brygga och såg ner i det svarta, blanka vattnet. Ett enda steg till och han skulle ha legat därnere. Det var som om en osynlig hand häjdat honom. Det hade icke berott på någon som helst viljeyttring, att han stannat, ty han hade icke varit medveten om faran. I det ögonblick, han såg den, ryggade han häftigt tillbaka. Han hade sett döden in i hvitögat; nu reste sig allt hvad det fanns inom honom af lifskraft och lefnadslust till en energisk protest emot förintelsen. Dö? Nej! Han hade pröfvat så föga af lifvet ännu; och det var för tidigt att desertera vid den första sammandrabbningen! Hellre lida, hellre slåss till sista blodsdroppen emot smärtan och sorgen. Han rätade ut sin gestalt; den hade sjunkit samman under tyngden af den börda han haft att bära; nu insöp han i ett par djupa

andedrag den friska, saltmättade luften från hafvet, och det var som om den åter väckt hans energi. Hans starka kropp reagerade mot själslidandet; det var som om hans fysiska krafter helt bokstafligt lyft sorgen upp och burit den lätt, medan han med fasta steg vandrade hemåt genom de mörka gatorna.

Och som vanligt ställde sig hans förstånd på de rent animala lifsfunktionernas sida i kampen mot den blinda känslan. Han frågade sig själf efter anledningen till den smärta, han känt, och han sade sig själf, att den var ett intet. Han hade låtit sig upprifva af bitterheten i Sörens ord, men i själfva verket vittnade ju denna bitterhet endast om Sörens egen sårade fåfänga. Gabriel Tollin tänkte på hur han för någon tid sedan pinats af ett lika oresonligt anfall af svartsjuka emot Sören. Det var ju klart att han haft orätt! — Svartsjuka? Det var som om han lyft upp ordet och betraktat det i förnuftets ljus. Han visste intet mera afskyvärdt än det begrepp, som betecknades af detta ord! Det föreföll honom helt och hållet oförenligt med en stor och stark och sund kärlek, sådan han drömde den: en känsla med vid horisont, en känsla af oinskränkt frihet under förtroendets oändliga himmel . . . Hur kunde han nu ha sjunkit så

djupt som till en lumpen svartsjuka! Det föreföll honom som om han förnärmat den kvinna, han älskade; det var som om han svikit hennes förtroende! Hade han icke själf velat, att hon skulle vara fri? Och om hon nu begagnade sig af sin frihet, helt oskyldigt, till att utveckla en smula älskvärdhet också gentemot andra, icke hade hon väl därigenom gjort sig förtjänt af de sårande, ovärdiga misstankar, som han låtit få insteg i sitt hjärta? Gabriel Tollin hade en nedslående förnimmelse af, att han försyndat sig emot det, som just var kärnan i hans religiösa uppfattning af kärleken; och detta var en synd mot själfva kärlekens heliga anda; och den synden varder aldrig förlåten!

Hela natten låg han och tänkte därpå med ånger och bäfvan. När morgonen kom kände han sig så ödmjuk och så trött. Han skulle velat falla på knä för denna kvinna, som nu åter stod ren och skär för hans inbillning, smyckad med alla de dygder, som en förälskad konstnär kan drömma in i sitt ideal. Han skulle velat uppsöka henne och bedja henne om förlåtelse för allt hvad hans tankar brutit emot henne; men han var icke värdig att se henne strax! Och han kastade sig öfver sitt arbete med en ifver som om han velat godtgöra.

Han kom sent till middagen; man hade redan satt sig till bords. Samtalet gled som vanligt hän öfver dagens bagateller. Han märkte, att Kathinka betraktade honom förstulet ibland, med skygga blickar, i hvilka han trodde sig skymta en blandning af oro och ömhet. Han visste, att han var blek och att den genomvakade natten lämnat spår efter sig i hans ansikte. Det var väl därför, hon såg på honom med det där uttrycket.

När herrskapet Martens dragit sig tillbaka hvar till sitt, flyktade de båda unge till den väl ombonade jungfruburen. Kathinka gick före honom, utan ett ord; och han följde. Men när han läst dörren efter sig, stod hon rakt framför honom och hela hennes väsen andades samma oro och samma ömhet.

»Du ser så dålig ut i dag!» — Det fanns en sällsynt skiftning af värme i hennes röst.

Han smålog emot henne, tacksam för hennes deltagande, lycklig öfver hennes ömhet.

»Det är ingenting, grodungen min! För mycket arbete och för litet sömn . . . och alldeles för tunga tankar — på framtiden och på dig.»

Då smög hon sig sakta in i hans famn och lade sitt kloka lilla hufvud till hvila mot hans bröst:

»Hvad tänker du då om mig?» frågade hon sakta.

Men i detta ögonblick kände han sig genomströmmad af sällhet; och förnimmelsen däraf kom honom att blygas ännu mer än förr öfver de misstankar, han låtit få insteg hos sig. Dock — han ville icke tänka därpå nu! Han ville glömma det — glömma allt hvad han lidit genom sin egen inbillning, glömma alla mulna dagar, då han hungrat efter ett vänligt ord. All gammal bitterhet drunknade i den varma våg af kärlek och ömhet, tacksamhet och lycka, som i detta ögonblick fyllde honom; och i det han omslöt henne med sina armar, kysste han henne med en innerlighet, i hvilken han lade hela sin själ; och det var som om bådas väsen uppgått i ett och bådas medvetande domnat hän i värme och solljus; tid och rum funnos icke mer; det var som om de sväfvat utan tyngd någonstädes i eterns blå.

När han åter stod på jorden, hörde han i sina öron någonting liknande ett fjärran eko af hennes sista ord. Han kastade hufvudet tillbaka och såg ner emot hennes ansikte med ett stolt och lyckligt uttryck. Hans bröst höjde sig till ett djupt andetag och sjönk åter samman i en suck; det var som om han velat utandas ett öfvermått af sällhet däri.

»Hvad jag tänker om dig?» sade han varmt. »Jag tänker, att jag skulle vilja falla på knä och tacka lifvet för det du förts i min väg! Jag tänker, att alla mina år inte räcka till att vedergälla dig tusendedelen af den lycka du skänkt mig! Jag tänker att du är mitt allt och att min lefnad skulle vara en öken utan dig. Jag tänker, att innan jag mötte dig och vann din kärlek var jag en hungrig tiggare, som med nakna fötter vandrade framåt en frusen väg; men nu har vägen blifvit mjuk och grön, jag känner gräset smeka mina fötter — och alla vårens dofter stiga emot mig och alla vårens fåglar sjunga . . . och själf vandrar jag sjungande och lycklig framåt — och allt, som nyss var svårt, har nu blifvit lätt — å, så lätt! Men om det blir en duktig och god människa af mig, så är det din förtjänst, och om det blir en konstnär af mig, är det dig jag har att tacka därför! I allt hvad jag tänker och allt hvad jag känner, i allt hvad jag drömmer och allt hvad jag handlar är du med; det är som stode du bakom allt; och all den kraft, jag sätter in i mitt arbete är bara ett lån från dig . . .»

Hon stod tyst, med hufvudet lutadt emot hans axelveck; hennes ögonlock voro sänkta som om hon sofvit, men barmen häfdes och sänktes i

snabbare tempo än vanligt upp och ned. Hans ord föllo öfver hennes själ som varma smekningar, och i den njutning, hon kände därvid, blandade sig ingen förebråelse och ingen fruktan. Det förflutna var glömdt, framtiden existerade icke, hela hennes varelse gick upp i det närvarandes lycka. Och det var som om hon instinktlikt fruktat att lyfta ögonen mot verkligheten, därför lät hon sitt hufvud hvila som i sömn mot hans bröst, medan hon kände hans smekningar falla som ett vårregn öfver panna och ögon, kinder och mun.

Utställningen hade blifvit öppnad med de vanliga högtidligheterna. Konungen och den kungliga familjens medlemmar hade först gjort ronden genom salarne, eskorterade af en guldsmidd svit och af den stjärnprydda akademistaten, konstens officiella ställföreträdare. I deras kölvatten flödade en oändlighet af högtidsklädda damer och herrar, konstens väninnor och konstens vänner jämte kritikens lejon, som tågade fram med små blyertspennor i ramarne och höllo tillsammans gruppvis, så att de båda gruppernas medlemmar lätt kunde kollationera sina åsikter med hvarandras; på så sätt åstadkoms det alltid en viss enhetlighet i omdömena. Ordförande i vänsterns kritiska falang

var naturligtvis Sören Wiegeland; i högerns fraktion var ett gråhårigt kancelliråd tongifvande.

Det fanns icke ett konstverk, om hvilket de båda fraktionerna hade samma åsikt. När vänsterkritiken var hänryckt, gjorde högerkritiken sura miner, och när den högra handen smekte en liten lojal medelmåtta, var detta anledning nog för den vänstra att aga honom dess grymmare. På detta sätt trodde sig hvartdera partiet bäst gagna sin sak och hålla idéens fana högt.

När de båda fientliga härarne ryckte an mot Prometheus, hade fröknarna Kathinka Martens och Trine Madsen redan eröfrat sig en god åhörareplats; och Kathinkas hjärta klappade förväntansfullt, som skulle här, på denna valplats, hennes lifs öde afgöras. Hon visste, att hon af några uppsnappade ord skulle få en förnimmelse af, åt hvilket håll vinden blåste. Hennes förväntningar i detta fall blefvo icke heller svikna; men alla hennes onda aningar bekräftades, och hon förstod, att slaget var förloradt för Gabriel Tollin. Totalomdömet öfver hans arbete formulerades från högerns sida till en straffpredikan öfver den alltför moderna tekniken; från vänstern ljöd en lofsång öfver den moderna tekniken, interfolierad af ett beklagande öfver, att så mycken obestridlig duglighet blifvit

bortkastad på en omöjlig uppgift. De allra yngste af vänsterkritikens lärgossar klagade öfver, att den tydligen åsyftade porträttlikheten mellan Sören Wiegeland och Prometheus — »i och för sig en god idé» — icke var genomförd. »Härigenom uppstår en i ögonen fallande brist på sanning; och denna brist på sanning skadar konstverket.»

Kritikens lejon ströfvade vidare. Kathinka och Trine Madsen stannade kvar.

»Det låter just inte lofvande för Gabriel Tollin,» sade Trine.

»Nej.»

Kathinka var trött. Hon hade satt sig ner i soffan. Det kändes som skulle hon i nästa stund icke längre kunna hålla tårarne tillbaka. En kväfvande ångest fyllde hennes bröst. Hennes luftslott föll i spillror, och hon satt och stirrade med vidöppna ögon på den tomma plats, där det stått. Och det var som vacklade marken under hennes egna fötter. Hon fann sin ställning ohållbar; hon såg den väg, på hvilken hon nu skulle tvingas in. Hon visste, att hon icke skulle äga kraft att stå emot, och i tankarne böjde hon sig för sitt öde som för något oundvikligt. Men ju starkare hon kände, att det nu skulle vara slut mellan henne och Gabriel, dess skönare skimrade för hennes

inbillning allt det, som hon skulle mista. Liksom en döende i de sista timmarne af sitt lif, ser det förflutna draga sig förbi i en lång serie af bilder och minnen, så genomlefde hon nu, då hennes kärlek skulle dö, scen efter scen sitt stackars hjärtas korta roman; och det var idel ljusa bilder, som skymtade fram för hennes erinring.

Hon satt med hufvudet tillbakalutadt mot kanapéens schagg-klädda ryggstöd, och hennes ögon stirrade frånvarande ut öfver mängden, som stimmade vid Prometheus-gruppens fot. Hon hörde icke längre de anmärkningar, som framkastades; de högljudda orden blandade sig i hennes öron med ljudet af de kommandes och gåendes steg till ett själlöst, doft buller. Men ett skratt skar igenom då och då. Hon hade en förnimmelse som om alla dessa människor varit fiender, fiender till henne själf och hennes lycka, fiender till den man, hon älskade. Hon skulle velat resa sig upp och skratta åt dem; hon skulle vilja säga dem, hur hon föraktade dem alla; deras omdöme var ingenting värdt, icke mer än en papegojas inlärda floskler; ingen af dem hade ett eget, naturligt skönhetssinne, alla sågo de med glasögon, röda eller grå — ingen såg med de ögon naturen gett honom! Svaga, eländiga stackare voro de alla. Alla böjde

de sig för majoriteten som rö för vinden — det kom blott an på, från hvilket håll den starkaste fläkten blåste. Hon skulle velat säga dem mycket, mycket mer . . .

— — Men nu fångades hennes blick; hon såg in i ett par bruna hjort-ögon, som lyste emot henne fulla af välvilja och bådo om tillstånd för ägaren att närma sig. Hennes småleende gaf den äskade tillåtelsen, och herr Nathansen närmade sig med små, korta, beskäftiga steg, hälsande, med hatten i hand.

»Damerna sitta och betrakta Prometheus? Det vittnar om smak! För min del må jag säga, att detta konstverk på mig gör ett ofantligt gripande intryck. Ja, jag skulle nästan vilja sätta det främst af alla utställningens pärlor. Jag vet nog, att inte många af de närvarande dela min mening — och det gör mig ondt om herr Tollin . . . han har säkerligen räknat på en succés — och han hade verkligen förtjänat den . . .»

Kathinka räckte herr Nathansen sin hand; hans ord värmde henne underbart. Och något af värmen speglade sig väl i hennes ögon, klingade väl fram i hennes ton, ty herr Nathansen vek icke från hennes sida under deras vidare promenad genom salarne. Gabriel Tollin, som flanerade om-

kring öfverallt utom i närheten af sitt eget arbete, såg dem på afstånd komma emot sig och retirerade genom en sidodörr. Det skulle ha varit honom en pina att nu träffa Kathinka i sällskap med främmande människor, nödgas tala till henne med kyligt-höfliga, intetsägande ord och höra henne svara i den konventionella tonarten.

Men medan Gabriel Tollin, obemärkt, flydde, gick herr Nathansen och sjöng den unge konstnärens lof. Ämnet intresserade synbarligen damerna; därför lät herr Nathansen sin svada flöda:

»Jag har alltid hållit på, att Tollin är den förnämste af våra yngre bildhuggare! Hans Prometheus jäfvar icke detta mitt omdöme. Andra må säga hvad de vilja. Mig har konstverket gripit. Ja, jag tillstår, att det gjort ett mycket djupt intryck på mig . . .»

»Ni borde köpa det, herr Nathansen!» sade Trine Madsen och gaf Kathinka en vänskaplig puff och en skälmsk blick.

Herr Nathansen stannade plötsligt, lade sitt hufvud på sned och riktade sina hjortögon uppåt, mot taket.

»Hm!» kom det eftertänksamt. »Köpa det? Det är lättare sagdt än gjordt — he, he, he! Ett

sådant monumentalt arbete? Det bör ju stå på en öppen och fri plats!»

»Ja, ni skulle skänka det till en af våra offentliga parker, förstås!» fortsatte Trine Madsen med obönhörlig ironi. Hon var helt genomträngd af konstnärskretsarnes missaktning för »växlaren».

Herr Nathansen lade åter sitt hufvud på sned, men nu riktade han sina milda ögon med ett frågande uttryck på Trine Madsen, som ville han erfara, huruvida den där lilla damen verkligen talade allvarsamt. Herr Nathansen kom till det resultatet, att hennes förslag endast inneburit ett godt skämt, och fann för godt att låta skämtet gå vidare:

»Skänka det? He, he, he! Ja, hjärtans gärna! Det skulle jag visst göra... om det bara vore mitt!»

Men Trine Madsen ville icke låta växlaren slippa för så godt pris. Hon anade, att här var ett godt tillfälle för henne att halstra denne konstnärernas välgörare; hon såg nog, hur han gick där och sneglade förälskadt till Kathinka!

»Om jag vore så rik som ni, herr Nathansen, och tyckte lika mycket om Prometheus, som ni, så skulle jag beställa gruppen i marmor af konstnären!»

»I marmor!» — Det låg häpnad i herr Nathansens tonfall. — »Vet ni, lilla fröken Trine Madsen, hvad det skulle kosta?»

»Ja, lille herr Jakob Nathansen, det tror jag visst att jag vet. Jag tänker, att en sextio tusen kronor skulle förslå. Och om jag vore så rik som ni . . .»

Herr Nathansen brast ut i skratt:

»Ja, ja, fröken Madsen, sextio tusen kronor är bara en bagatell för den, som inte äger dem. Men har man dem, kastar man minsann inte bort dem så där lättvindigt — he, he, he!»

Trine Madsen sjöd af harm. Hon ansåg sig i detta ögonblick föra själfva konstens runor med den äran. Dessutom var hon kränkt af växlarens impertinenta ton. »Lilla fröken Trine Madsen»! Ja, hon skulle minsann »lilla» honom!

»Lättvindigt? Hur kan herr Nathansen tala så! En konstentusiast, en mecenat som ni! Har inte just det här konstverket gjort 'ett ofantligt gripande intryck' på er? Skulle ni inte 'nästan vilja sätta det främst af alla utställningens pärlor'? Skulle det då vara att lättvindigt kasta bort pengarne, om ni beställde gruppen i marmor?»

Herr Nathansen kände sig helt förkrossad af detta prof på slående logik; han beslöt att med foglighet afväpna fröken Trines vrede.

»Låt oss inte disputera om ord, fröken Madsen. Det är ju ändå inte orden det kommer an på! Om jag kunde få köpa ett mindre arbete af herr Tollin — beställa ett mindre arbete i marmor — så skulle ingen önska det högre än jag själf!»

»Köpa ja — för billigt pris väl?» insinuerade Trine Madsen, som alldeles icke var blidkad.

»Nej, till dess fulla pris, min nådiga!» vidhöll herr Nathansen galant.

»Akta er! Vi äro två vittnen!»

»Det är mig mycket kärt, att damerna äro två.»

Herr Nathansen sade detta i den mildaste ton, men Trine Madsen misstänkte, att det låg en udd begrafven under mildheten. Han menade säkert: »Det vore mycket obehagligt att vara ensam med er, lilla fröken Trine Madsen!» — Och förbittringen öfver växlarens fräckhet gjorde fröken Trine stum.

Kathinka hade icke deltagit i detta samtal. Hennes tankar hade i början varit på annat håll. Men vid den vändning ordstriden sedan tog, blef hennes intresse väckt. Hon betraktade herr Nathansen med ett mönstrande uttryck i blicken. Det föresväfvade henne, ännu helt dimmigt och dunkelt, en aning om, hvilket välgörande in-

flytande hon själf, som herr Nathansens maka, skulle kunna utöfva till förmån för den unga konsten. Han hade penningar, och hon inbillade sig, att hon skulle kunna leda honom med ett lillfinger — denne man, som gick där så ödmjuk vid hennes sida. Hur skulle hon icke kunna bana vägen för alla dugande krafter — hur skulle hon icke beskydda dem, alla de unge . . . framför allt honom, som lärt henne älska konsten och älska lifvet. — —

Alla Kathinkas farhågor med afseende på det öde, som väntade Gabriel Tollins nya arbete, besannades under den närmaste tiden. Prometheus gjorde ingen lycka. Konstnären hade genom detta verk ställt sig utanför partierna, och han fick pröfva den ensammes lott. Kritikens olika fraktioner fördömde det hvar från sin ståndpunkt. Kanslirådet skref en ljungande artikel emot den moderna skolan, klagade som vanligt öfver »krass materialism» och lånade i öfrigt vapen ur Lessings afhandling om Laokoon. »Det fattas försoning och harmoni i detta arbete. Denna brist är antagligen från konstnärens sida fullt medveten, kanske helt och hållet afsiktlig. Dissonnanserna äro ju på modet, i konsten som i litteraturen, och herr Tollin har skattat åt tidens mod, men detta skadar i

hög grad gruppens verkan, ty det kvarlämnar hos åskådaren ett intryck af något ofullgånget. — Ett skri af rasande smärta är dessutom till hela sin natur någonting som icke kan återgifvas af det hårda materiel, hvaröfver en bildhuggare förfogar. Ett skri af smärta är något öfvergående, som icke kan fixeras för årtusenden. Icke ens den antikens mästare, som mejslat Laokoons kval i marmor, har lyckats lösa den omöjliga uppgiften. Han har misslyckats därför, att han i detta arbete sökt öfverskrida gränserna för sin konst. Vare det långt ifrån mig att på något sätt vilja jämföra herr Tollin med denne mästare eller att förutspå Prometheusgruppen ett långt lif. Tvärtom kan man nog med säkerhet antaga, att denne moderne titans kval snart skola vara tillända och att glömskans damm snart skall falla öfver hans vederstyggliga, förvridna ansikte . . .» Och i samma tonart, som kanccllirådet, sjöngo alla hans namnlösa meningsfränder. — Sören Wiegeland började sin artikel med en glänsande exposé öfver den moderna konstens framsteg under det sista decenniet. »Allt hvad det finnes af talang och geni i detta lilla land tågar fram under naturalismens fälttecken.» Och han slutade med ett kategoriskt fördömande af »detta egendomliga experiment att i vår tid, i ångans och

elektricitetens tidehvarf, söka intressera människor för en konstnärsdröm utan kött och blod. Vår tid är verklighetsbegärets. Vår konst är naturimitationens. Ut öfver den påtagliga sanningens gränser kan man icke gå, och den som söker springa öfver dem, måste falla på sin egen förmätenhet.» — En annan af vänsterkritikens koryféer baserade hela sin artikel på den i hans tanke misslyckade porträttlikheten: »Det är ingen indiskretion att säga, att Prometheus skall föreställa Sören Wiegeland. Ty det är ett faktum. Men det är ovanligt missledande att finna vår moderna ljusbringare försatt ända in i sagans dunkel.»

Sådana omdömen förmådde icke rubba Gabriel Tollins lugn. Om han i någon af dessa artiklar funnit en smula kärlek till den konst, som icke vet af partihänsyn, så skulle han ha känt sig tacksam därför, äfven om domen i och för sig varit skarp. Men här fanns intet djupare förstående af hvad han velat och hvart han syftat och han hade blott en förnimmelse af att ha kastat bort den tid han användt på att läsa detta munväder. I kancellirådets artikel tyckte han sig dock finna några uns af sanning; det var dem författaren plockat från Lessing; men de drunknade helt och hållet i alla de välkända, hånfullt-öfverlägsna glosor, hvilka

bildade kancellirådets eget, omisskänneliga bidrag till den spaltlånga artikeln, som därför också lämnade Gabriel Tollin oberörd. Djupt inom honom bodde dock medvetandet om, att han, trots allt, var inne på den rätta vägen, om han också icke nu nått fram; och för hvarje ord af missaktning och öfverlägsenhet, som steg emot honom ur tidningars och tidskrifters spalter, rätade han blott instinktlikt ut sin gestalt; och för hvarje slag blef hans hållning och hans min omedvetet en nyans stoltare än förr.

Han kände, att han en gång i framtiden skulle finna ett bättre uttryck för hvad han åsyftat; men han kände också, att han nu lidit ett nederlag.

Han drog sig tillbaka som en snigel i sitt skal. Han blef misstänksam; han anade en fiende i hvarje människa, han mötte. Han tyckte, att kamraterna i sitt sätt gentemot honom blefvo kyligare och kyligare. Han sade sig själf, att detta troligen berodde uteslutande på hans egen otillgängliga min, och han bemödade sig om att själf se vänligare ut, men det lyckades icke. Han kände, hur motgången gjorde hans stolthet onaturlig och honom själf osympatisk; han led däraf, som han led af ensamheten, men när han sökte anslå den gamla kamrat-tonen, märkte han, att den icke

längre var fullt otvungen. Hans väsen hade fått en stelhet, som han själf icke kunde uppmjuka. Det föreföll honom som skulle stelheten ha försvunnit för ett enda vänligt ord, men ingen ansåg det mödan värdt att uppsöka honom, och ju starkare han själf förnam detta blödiga behof af vänskap och sympati, dess fastare förskansade han sig på trots bakom sin otillgänglighet; och det fanns snart ingen brygga, som ledde från hans slutna värld till de forna vännernas soliga och glada.

Detta pinade honom så mycket svårare, som han såg, att Kathinka mer och mer drogs öfver till den andra sidan. Hon hade vant sig vid det glada konstnärslifvet och hon lockades gång efter annan in i de unga konstnärernas krets. Gabriel Tollin försökte följa henne dit in, men det verkade alltid nedstämmande på den otvungna munterheten att se hans sorgsna ansikte. Så blef han då borta, utestängd från den värld, som förut varit gemensam för dem båda. Däraf uppstod en djup förstämning i deras inbördes förhållande. Det var som om hon för hvarje dag glidit längre och längre bort ifrån honom. Han led däraf; men också emot detta lidande höjde sig hans stolthet, och han sade till sig själf, att han icke ville röra ett finger för att åter draga henne öfver till sig.

Självmant skulle hon komma — borde hon komma; ty aldrig i sitt lif hade han behöft hennes sympati, hennes ömhet, hennes kärlek bättre än i dessa stunder af missmod.

Några dagar efter det utställningen blifvit stängd satt Gabriel Tollin hemma i sin atelier och väntade på Prometheus-gruppen, som skulle transporteras tillbaka till sin herre och mästare. Det hade varit förspildt, allt det arbete, som han nedlagt därpå. Han hade icke vunnit en tumsbredd mark. Den lille löjtnanten hade fått stora guldmedaljen för »Kain och Abel», den lille löjtnanten hade fått stora resestipendiet och kunde nu sticka sitt svärd i skidan och fara söderut för att ytterligare utbilda sin lojala talang. Gabriel Tollin skulle få sitta hemma, han! Han hade inga resurser, han ägde icke mer än de kronor, han måste betala till bärarne, som transporterade hans slagne titan från valplatsen till grafven . . . Och sommaren låg framför honom — den tid då glada människor lefva friluftslif och njuta sin mödas lön i en vederkvickande hvila. Själf såg han ingen utsikt att komma bort från staden och ingen möjlighet att lefva i staden.

Jo, just denna morgon hade han från herr Jakob Nathansen mottagit ett egendomligt bref, fullt af bombastiska loford öfver Prometheus, jämte ett anbud att köpa en mindre reproduktion i marmor af detta konstverk för en summa af fem tusen kronor. Gabriel Tollin tvekade. Fem tusen kronor var mycket penningar och han behöfde dem så väl just nu; men idéen att omforma ett monumentalt arbete till ett litet lyxföremål åt en växlares boudoir, var alltför barock. — Och ändå? Han kunde icke frigöra sig från inflytandet af den sirénsång, som steg emot honom ur brefvet. Hans tankar sysslade ständigt med den för handen varande möjligheten att få mejsla ut sin konstnärsdröm i marmor . . . i inbillningen såg han det hvita blocket, som han med mejseln skulle forma till en grupp långt skönare än originalet. — Marmorn lockade honom . . . Och så smickrades han af anbudet i och för sig; det vittnade dock om, att det fanns en människa, som vågade hysa en självständig åsikt och hvars omdöme icke påverkats af munvädret i tidningarnas spalter. Den lille herr Nathansen framstod med ens som en personlighet, och Gabriel Tollin ångrade den ovilja, han känt emot växlaren. Den hade varit grundad uteslutande på kamraternas berättelser; själf

hade han aldrig haft någonting med herr Nathansen att skaffa; men växlaren var synbarligen icke den konstens schakal, som man velat göra honom till!

Så långt hade Gabriel Tollin hunnit i sina betraktelser, då en lätt knackning afbröt hans tankegång. Det högg till i bröstet på honom — han kände den knackningen så väl! Han skyndade mot dörren och öppnade för Kathinka.

Hon trädde in, blek och allvarlig. Det fanns ingenting af den vanliga skälmskheten i hennes väsen, ingenting af koketteri, ingenting af det tjufpojkaktigt friska och hänsynslöst franka, som eljes var hennes förnämsta behag. Det fanns icke heller — som alltid eljes — någonting i hennes toalett, som tydde på, att hon ville intaga, egga, reta. Hon hade på sig en gammal blå klädning, som han erinrade sig från förra hösten och som var honom outsägligt kär, därför att hon burit den just samma dag, då hon för första gång strök med sin hand genom hans hår.

Hon hade stannat framför honom med nedslagna ögon, och sådan hon nu stod där, var hon icke vacker. Ansiktets färg var glåmigt blek, dragens oregelbundenhet framträdde starkt nu, när det spelande lifvet var borta; och den gamla klädningen förhöjde icke intrycket af hennes figur. Men

trots detta eller kanske just därför var det, som hade han aldrig förr älskat henne med den gränslösa ömhet, han kände gent emot denna sorgsna kvinna, hvars hela tjusningskraft eljes tycktes vara borta. Det sprängde i hans bröst, som om värmen velat bryta sig med våld fram därur, och han utsträckte sina armar för att sluta henne i famn.

»Kathinka!»

Tonfallet rymde en oändlighet af kärlek, och det enda lilla ordet svällde ut till ett darrande ackord af känsla, i hvilket alla hans varelses nervsträngar vibrerade.

Hon hade kommit med den bestämda föresatsen att vara lugn; men när hon hörde detta tonfall, greps hon af en längtan, som var starkare än alla föresatser, någonting vemodsfullt och sorgetungt men oemotståndligt dragande... Minnes du sången om högländernas son, som från Strassburgs skans hörde valdthornslåten klinga ner från bergen på andra sidan Rhen? Han glömde sin plikt, den franske soldaten, han kastade sig i floden för att simmande uppnå sin hembygds strand.

Det var hemlängtan, Kathinka kände Hon kastade sig handlöst i Gabriels armar, gömde sitt hufvud vid hans hjärta och brast i gråt.

Han stod och strök med sin hand öfver hennes hår. Hela hennes lilla kropp arbetade och skälfde i hans famn. Han väntade att gråten skulle afstanna, men det dröjde länge innan ens dess våldsamhet lindrades.

»Så... så, grodungen min!»

Det var som om detta smeknamn väckt henne till besinning. Det rymde så många minnen; men då hon nu hörde det uttalas, erinrade det henne också om det praktiska ändamålet med hennes besök. Det måste ju vara slut nu! Med en beslutsam åtbörd lösgjorde hon sig från hans famn och strök tårarna bort från sitt ansikte.

»Jag bär mig dumt åt!» sade hon. »Förlåt mig! Du var ju alltid så god... Jag har inte förtjänat...»

Han ville åter närma sig henne, men hon vek undan.

»Sätt dig där!» — hon anvisade honom med handen den plats, hon eljes alltid själf brukade intaga. — »Låt oss tala lugnt. Hvad jag själf tagit på mig, får jag försöka bära. Du kommer kanske att ångra din godhet emot mig, och se med missaktning tillbaka på allt, som varit emellan oss. Jag får försöka finna mig däri. För mig skall den här tiden alltid stå fram som den lyckligaste i mitt

lif... och jag skall alltid, alltid vara dig tacksam för... för hvad du gett mig...»

Han hade mekaniskt satt sig ner i stolen. Han stirrade på henne med ett par vidöppna, förvånade ögon. Han förstod ingenting, visste icke hvad detta skulle betyda; men genom hans själ drog som ett kallt luftdrag aningen om en förestående sorg.

»Jag är förlofvad.»

Hon stötte fram orden med synbar ansträngning, och röstens klang blef därigenom hårdare än den eljes skulle ha varit. De tre orden föllo tunga som slag, och slagen träffade. Han kände sig fullkomligt bedöfvad. Det var som om all tankeförmåga försvunnit och som om själfva hjärtat frusit till is och stannat.

Han kunde ingenting svara. Han satt med samma häpna min och såg på henne, där hon stod framför honom, lutad emot den tomma brädställningen, på hvilken Prometheus hvilat. Hennes händer knöto sig krampaktigt om den utspringande kanten, som behöfde hon hålla sig fast för att icke falla.

»Faster Sara ville det. Farbror Nils också. Jag har vetat det länge... och jag har känt mig så olycklig däröfver... men jag är så viljelös, så

oförmögen att bära motgång... och som det nu är, skulle jag ju bara bli en black kring din fot. Om jag varit bättre, om jag varit mer värd din... ja, värd, att du brydde dig om mig... om jag vetat mig vara den kvinna, du behöfde för ditt lif, då skulle medvetandet därom kanske ha gett mig styrka, men nu... Å, du, jag är en så eländigt svag stackare! Det finns ingenting hos mig som är värdt att ägas — ingenting! Det bästa af min känsla har jag gett dig — och du ser nu själf, hur litet det var värdt!»

Tårarna runno i strömmar utför hennes kinder; hon gjorde sig icke ens mödan att torka dem bort. Det var icke längre gråt; det var en stilla, oaflåtlig utgjutelse från tårekörtlarna; den hindrade henne icke att tala, och hon fortsatte:

»Så var det i går. Han kom — Jakob — Nathansen» — det vållade henne synbarligen möda att uttala namnet. »Jag satt i salongen. Det var på kvällen. Faster Sara och farbror Nils voro också där, men efter en stund försvunno de — och så frågade han mig, om jag ville bli hans hustru. Han sade det helt lugnt. Vi talade om det kallt och förståndigt. Han kom mig inte nära. Han sade mig, hur osäker min ställning var... han skulle göra allt för att bära mig på sina

händer. Vi skulle tillsammans uppmuntra konsten — och han talade så varmt om dig. —»

Nu förstod Gabriel Tollin! Beställningen var skadestånd. Mycket smakfullt! Han kände det som en oerhörd skymf, och vreden öfverröstade allt annat. Tankeförmågan kom igen, och det var som om den stelnade isklumpen i hans bröst med ens tinat upp. Harmen drog som en het kåre genom hans ådror, blodet steg honom upp mot hufvudet; det bultade mot hans tinningar och det dansade som röda flammor för hans ögon.

»Jag förstår,» sade han hårdt. »Det kan vara nog nu!»

Han reste sig upp och började gå af och an på golfvet framför henne.

»Det återstår mig då bara att gratulera — och möjligen att tacka för de smulor, som fallit ner till mig från ditt hjärtas rika bord. Jag har varit glad åt smulorna — jag fattiglapp. Det kändes som om all världens rikedom och fullhet och lycksalighet kommit på min lott. Det var dumt — naturligtvis var det dumt! Du kan skratta åt min naivitet. Det är din tur att skratta nu. Jag har ju så ofta skrattat åt den lilla tösen Katrina Mårtensson, som kom från landet. — Nu kan du

ta' revanche — och den skrattar bäst som skrattar sist. Eller hur?»

»Gabriel!»

Han rynkade ögonbrynen häftigt, och hans blickar flögo emot henne som två eldslågor, men när de nådde hennes ansikte, slocknade de. Hon var så blek, dragens uttryck så lidande, ögonen så bedjande. Hon såg så svag och så bräcklig ut, där hon stod. Det föreföll honom, som skulle blott ett enda ondt ord till, vara nog för att blåsa henne omkull, kasta henne på marken vid hans fötter.

»Inte den tonen, Gabriel, käre Gabriel! Det gör så ondt, du. Mot alla andra människor tycker jag, att jag kan vara hård och stark — men inte mot dig. Det käns, som skulle du kunna döda mig med det där föraktet i din ton — jag kan inte uthärda att höra dig tala så.»

Hon tog ett steg fram emot honom. Hennes händer närmade sig hvarandra midt framför brö-stet, som ville hon knäppa dem samman till bön, och hon lyfte ögonen upp emot honom:

»Se här, hur ödmjuk jag står framför dig. Gör med mig hvad du vill. Jag skall lyda dig, om det också gällde mitt lif. Befall öfver mig. Det

käns som skulle det vara en njutning bara att få lyda dig.»

Det tände sig en dunkel eld i hans ögon, och hans armar utsträcktes emot henne, som ville de draga henne in i en våldsam omfamning. Hon såg honom rakt in i ögonen, och i hennes blick läste han just detsamma, som hennes läppar nyss uttalat. Det var som om hon med hela sitt väsen, med kropp och själ, velat gå i borgen för upprik-tigheten af den känsla, hon ägnat honom; det var som om hon velat stadfästa hans rätt öfver hennes person, i kraft af den kärlek, som hon svikit men aldrig förnekat — och det var som om hon velat uppmana honom att utkräfva sin rätt.

Han förstod, att så var; just därför sjönko hans armar, som utsträckts till ett famntag, åter ner till hans sida. Han lutade sig mot ryggstödet af den stol, i hvilken han nyss setat, och strök med handen öfver pannan, som ville han stryka en smärta bort. Det var som om det fallit ljus öfver hela hennes karakter, det var som om hon själf gett honom nyckeln till gåtan i och med den viljans fattigdomsförklaring, hon afgifvit. Han för-stod, att hon icke tålte och aldrig skulle tåla att vara fri; han förstod, att han från första stund borde ha bundit henne vid sig med oupplösliga

band, tvingat hennes svaga vilja in under sin egen starkare. Men han förstod också, att han aldrig skulle kunnat göra detta; det skulle ha stått i uppenbar strid med hans uppfattning af kärleken. Hur djupt denna uppfattning var rotad i hans väsen, förnam han i denna stund, då den kvinna, han älskade, viljelöst lade sitt lifs öde i hans händer. Viljelösheten skrämde honom. Han kände, att två människors öden icke borde afgöras blott af den enas vilja, icke af en lefvande och en domnad vilja. Det fordrades, att två lefvande viljor skulle uppgå i en. *Med* henne skulle han med glädje ha delat ansvaret; ensam kunde han icke taga det på sig. Det föresväfvade honom någonting liknande den hederlighetens motvilja, som han skulle ha förnummit gent emot ett tillbud att taga någonting ifrån en medvetslös — och kanske anade han också, att han icke i längden skulle kunna älska en kvinna, som icke medvetet och frivilligt gett sig åt honom.

Han visste, att hon från sin synpunkt skulle tolka detta som svaghet; men han ville icke öfvervinna den svagheten.

»Jag har ingenting att befalla,» sade han sakta.

»Ingenting?»

Ännu en gång såg hon honom spörjande in i ögonen med en blick, som lofvade allt.

»Ingenting,» upprepade han.

Den feberaktiga exaltation, som dolt sig under hennes yttre lugn, lade sig som genom ett trollslag vid detta hans sista ord; men i stället steg någonting annat, likt en varm våg, upp ur hennes väsens innersta, och hennes ögon, nyss så klara som beslutsamheten själf, fylldes af tårar, medan hon såg på honom.

»Du är så god... så god!»

Hon sade det med ett mjukt tonfall; det lät som ett tack.

Men därmed var det också slut med all känslosamhet från hennes sida, och som hon väl ansåg det lönlöst att förlänga scenen, räckte hon honom flinkt sin hand och gick.

När hon försvunnit genom dörren, smög han sig fram till det stora fönstret, som vette mot gatan, där hon måste passera förbi. Själf osedd, såg han henne komma, men han uppfattade hvarken färger eller konturer, ingenting af hennes gestalt, ingenting af ansiktets uttryck, ingenting af allt det, som han just velat uppfånga och kvarhålla. Han såg ingenting klart; det kom sig väl däraf, att hans ögon voro beslöjade. Han upp-

fattade ingenting annat än rörelsen: någonting, som strök förbi; det var allt. En dröm som förflyktigades . . . en skugga, som gled ut ur hans lif. Och sedan? Ingenting. Hela platsen låg tom och död; där syntes icke en mänsklig varelse.

Han tyckte sig aldrig ha sett en sådan ödslighet. Marmorkyrkan inför hans ögon var ju blott en vålnad: ofullgången som den stod där, utan talande tungor, utan stämma af malm — aldrig brusade orgelns toner under dess hvalf, aldrig lyfte sig människoröster till bön därinne — tomt och dödt stod templet där — ett lik utan själ . . . men däruppe öfver kupolen, som afteckнade sig mot det blåa himlahvalfvet, brann det gyllene korset i middagssolens sken; och det skarpa ljuset skar honom i ögonen. Han vände sig om och såg ut öfver den mörka ateliern med dess dammiga gipsafgjutningar . . . gamla modeller och studier — gengångare af minnen från hans förflutna . . . Det var ju en graf han bodde i.

Han stod och stirrade ner mot golfvet; där lyste en röd fläck, röd som blod. Han böjde sig ner emot den; det var en blomma, en ros som hon lämnat kvar. Han tog den försiktigt mellan sina yttersta fingerspetsar och betraktade den länge.

Den hade måhända varit fäst vid hennes barm; eller kanske hade den glidit ner från hennes hår. Han lyfte den långsamt, som ville han föra den till sina läppar; häjdade sig så med ens... Det var väl en present af Jakob — Jakob Nathansen! Visst var det väl så. — Gabriel Tollin gick bort till fönstret, öppnade det och lät blomman dala ner på gatan. Han kastade den icke. Det fanns ingen vrede i hans åtbörd. Det var blott som om han uppfyllt en smärtsam plikt.

Trampande steg hördes från portgången, släpande steg af människor, som buro på någonting tungt. Dörren slogs upp på vid gafvel, och en likprocession kom tågande emot honom: åtta starka karlar buro den slagne titanen till den eviga hvilan. Insvept i ett lakan låg Prometheus på båren; under linnets veck skymtades konturerna af hans kropp.

»Sätt liket där!»

Gabriel Tollin pekade på den tomma ställningen. Karlarne fnissade; de trodde, att han velat säga en kvickhet och ansågo höfligheten fordra, att de visade sig ha uppfattat den. Deras skratt pinade honom, och han rynkade ögonbrynen; det var som om han hört en yttring af glädje i ett sorgehus.

Han tog upp sin börs och betalte bärarne. När de gått, såg han, att han ägde en enda silfverkrona kvar jämte ett frimärke. Detta erinrade honom synbarligen om någonting; han gick bort till ett litet bord i atelierns ena hörn, letade fram ett ark postpapper och satte sig att skrifva några rader till herr Jakob Nathansen — ett höfligt afslag och ett kyligt tack för beställningen; han vek samman brefvet, lade det in i ett konvolut, som han förseglade, skref utanskriften och klibbade frimärket fast i ena hörnet; därpå reste han sig och gick ett par slag af och an på golfvet. Det var som om han med en främlings ögon sett sig själf, hur han rörde sig som en automat — satte sig vid bordet och skref som en automat — reste sig som en automat. Han tog brefvet för att bära det till en postlåda; när han kom ut på gatan, märkte han, att människor, som han mötte, betraktade honom på ett egendomligt sätt. Han fick en obehaglig förnimmelse af, att någonting i hans yttre icke var sådant det borde vara; tanken på, att hans ansikte måhända förrådde mera om hans själstillstånd, än hvad han anade, kom honom att häjda sig framför en spegelglasruta och betrakta sin bild. Bilden stod barhufvad därinne, med brefvet i hand. — Han vände hastigt om för att hämta sin hatt.

När han åter kom ut på gatan, såg han inga människor mer, förnam han ingenting af allt det yttre lif, som drog förbi och speglade sig i hans öppna ögon, medan han gick och gick. Det var som om själen, för att få vara ensam under dessa timmar, afstängt ledningen mellan sig och den yttre världen. Det var som om synen, hörseln och alla yttre sinnen för tillfället upphört att göra tjänst, i så hög grad var hela hans väsendes uppmärksamhet riktad inåt. Tankar och känslor, hugskott och minnen korsade hvarandra ideligen inom honom, lyste fram som eldstrimmor mot en bakgrund af mörker, lyste fram och slocknade utan att lämna efter sig ett spår. Hjärnan arbetade oupphörligt, men det var som om den förlorat förmågan att tänka klart och redigt — det blef ingenting helt, blott en oändlig serie af fragment. Det var som om själen stammande biktat sig för medvetandet och som om medvetandet, till hälften domnadt, förnummit allt så oklart, som man förnimmer i en dröm.

Än var det, som om hon funnits närvarande, och i tankarne hänvände han då sina ord till henne personligen; än föreföll det honom, som om hon varit frånvarande, och han talade då blott med sig själf om henne. Än var hans stämning bitter; än

var den öm; än var han kyligt hård och än så blödigt vek. Än var det, som om han kroppsligen och andligen lyft sitt hufvud på trots emot sorgen, rätat ut sig och känt sig stark; än var det, som skulle han i nästa sekund digna till jorden under dess tyngd. Han gick och gick, timme efter timme, mil efter mil; och ideligen var det kring henne, hans tankar kretsade, och smärtan släppte icke ett ögonblick hans själ med sina klor.

Han såg henne stå där framför sig i afskedets stund, med glänsande ögon: »Befall öfver mig!» — Och sedan med tårade ögon: »Du är så god!» — Javisst . . . god!! Det är dumt att vara god. Man får vänja sig af med det! Man har inte råd till det . . . Det är blott när man är lycklig, som man har råd att vara god. Då är man tillräckligt rik . . .

. . . Jag har varit som aspidistern i hennes fönster. »Den är så bra att ha. Den tål allt.» Det är en tråkig roll att vara en kvinnas aspidister . . . det kan vara så godt, att det nu är slut . . .

. . . Jag känner ingen vrede — endast en liten smula bitterhet — och medlidande. Jag är den starkare, och den starke känner ingen vrede. Detta kan väl böja mig till jorden för en tid — bryta mig kan det icke . . . Men jag är en snigelnatur och jag har blottat mig. Det kommer en naturlig

reaktion — och jag drar mig tillbaka i mitt skal. Nästa gång, vi träffas, skall du icke känna igen mig. Jag skall förneka allt — det skall vara som bortblåst ur min erinring — glömdt . . .

. . . Du kan gärna tro mig, när jag säger, att jag inte känner någon vrede, hat eller dylikt emot dig. Du är ju blott sådan du enligt din natur måste vara. Jag trodde mig ha format dig till min längtans afbild — och du blef det . . . men jag var blott en bildhuggare — en stackars människa, som icke kunde blåsa en lefvande ande in i mitt verk. — Gnistan fattades . . . Jag skulle velat stjäla den från himmelen — om jag än till straff skulle fått lida eviga kval . . .

. . . Nej jag har ingenting att förebrå dig. Du har ingenting på ditt samvete — icke mer än nubben, emot hvilken jag ref mig. Smärtan går nog öfver — och jag är inte nog rå för att som en vilde kasta mig öfver nubben och bita i dess hufvud. Men jag skall akta mig en annan gång . . .

. . . Jag sörjer icke öfver hvad som varit. Jag ser klart nu. Jag tror, det skulle ha varit en mesallians om jag gett dig min själ i utbyte mot din. Hade det blott gällt kroppen . . . nej — ingen bitterhet — jag vill icke, att den hand, som smekte dig, nu skall slå dig . . . och du behöfver aldrig

vara rädd, att jag skall göra dig orätt . . . det finns ännu så mycket inom mig som talar din sak . . . Och du skall ha tack för det sätt, på hvilket du anordnade slutscenen — det var du, som delade ut rollerna och du gaf den vackraste åt mig . . . Du själf står kvar som segrare — men jag gör den vackraste sortien . . .

. . . Nej, jag vill aldrig se henne mer! Hon måste strykas bort ur mitt lif. Jag kan aldrig älska henne mer — jag kan aldrig tro henne . . .

. . . Du lilla nubb, som jag ref mig emot, jag vill inte rycka, inte slita dig ut. Jag skulle vilja taga dig om hufvudet med kärleksfulla händer och draga dig varsamt ut — ty ut måste du . . . att jag inte må rifva mig än en gång . . . det gör så ondt . . . Mitt hjärta är som ett öppet sår i ättika — det lefvande köttet krymper samman — brännande — svidande — — —

reaktion — och jag drar mig tillbaka i mitt skal. Nästa gång, vi träffas, skall du icke känna igen mig. Jag skall förneka allt — det skall vara som bortblåst ur min erinring — glömdt . . .

. . . Du kan gärna tro mig, när jag säger, att jag inte känner någon vrede, hat eller dylikt emot dig. Du är ju blott sådan du enligt din natur måste vara. Jag trodde mig ha format dig till min längtans afbild — och du blef det . . . men jag var blott en bildhuggare — en stackars människa, som icke kunde blåsa en lefvande ande in i mitt verk. — Gnistan fattades . . . Jag skulle velat stjäla den från himmelen — om jag än till straff skulle fått lida eviga kval . . .

. . . Nej jag har ingenting att förebrå dig. Du har ingenting på ditt samvete — icke mer än nubben, emot hvilken jag ref mig. Smärtan går nog öfver — och jag är inte nog rå för att som en vilde kasta mig öfver nubben och bita i dess hufvud. Men jag skall akta mig en annan gång . . .

. . . Jag sörjer icke öfver hvad som varit. Jag ser klart nu. Jag tror, det skulle ha varit en mesallians om jag gett dig min själ i utbyte mot din. Hade det blott gällt kroppen . . . nej — ingen bitterhet — jag vill icke, att den hand, som smekte dig, nu skall slå dig . . . och du behöfver aldrig

vara rädd, att jag skall göra dig orätt . . . det finns ännu så mycket inom mig som talar din sak . . . Och du skall ha tack för det sätt, på hvilket du anordnade slutscenen — det var du, som delade ut rollerna och du gaf den vackraste åt mig . . . Du själf står kvar som segrare — men jag gör den vackraste sortien . . .

. . . Nej, jag vill aldrig se henne mer! Hon måste strykas bort ur mitt lif. Jag kan aldrig älska henne mer — jag kan aldrig tro henne . . .

. . . Du lilla nubb, som jag ref mig emot, jag vill inte rycka, inte slita dig ut. Jag skulle vilja taga dig om hufvudet med kärleksfulla händer och draga dig varsamt ut — ty ut måste du . . . att jag inte må rifva mig än en gång . . . det gör så ondt . . . Mitt hjärta är som ett öppet sår i ättika — det lefvande köttet krymper samman — brännande — svidande — — —

väggen, och i det han lyfte ögonen, såg han sin bild däri. Han ryggade ett steg tillbaka; han kände icke igen sig själf. Det var som om en främmande människa stått där och betraktat honom. Hvarje drag i detta bleka ansikte var genomdrucket af smärta, men det var en stolt, en behärskad smärta, en mans lidande. Håret hängde nedåt pannan, ögonbrynen voro sammandragna, men icke våldsamt, som i vrede; de höjde sig blott långsamt uppåt och närmade sig hvarandra. Blicken var så trött och så tung; ögonen voro två svarta pupiller, omgifna af mörka ringar. Kring munnen med de sammanpressade läpparne drogo sig två djupa sorgens fåror.

Han glömde aldrig detta ansiktes uttryck. Ännu sedan år förflutit, stod det lika tydligt för hans erinring. Det var som om smärtan i denna stund uppenbarat för honom sin själ. Efter detta skulle han kunna ge en sannare och mer gripande bild däraf, än förr.

När han stillat sin törst, gick han hän emot Prometheus-gruppen. Mekaniskt drog han täckelset bort och betraktade sitt verk.

Nu såg han alla dess fel. Man rördes icke af denna smärta. Själfva våldsamheten i dess utbrott

lämnade åskådaren kall. Så skriar icke en gudaboren människa, om också smärtans gam rifver i hans inälfvor med klor och näbb. Så skriar icke ens en människa med en stark själ. Med mera värdighet och mera stolthet bär hon sitt lidande och sin sorg.

Gabriel Tollin kände, att han icke lyckats uttrycka hvad han velat framställa i detta konstverk. Här fanns icke ens tusendedelen af den storhet, den höga skönhet, som han drömt om att förkroppsliga. Här fanns ingenting, som erinrade om det sublima intryck, han själf mottagit af den grekiska sagan. Han hade synbarligen icke varit mogen att tolka dess skönhet i marmor.

Med svidande hjärta kände han sin begränsning; men han kände också, att han måste sätta in allt hvad han ägde af stolthet och sinnesstyrka på uppgiften att bära nederlagets följder; och djupt inom honom bodde ännu vissheten om, att han, trots allt, var inne på den rätta vägen, och att han också skulle nå fram en gång, trots allt. Quand même! Just nu ljödo de orden inom honom; och från denna stund blefvo de hans valspråk. Han älskade detta valspråk; det var hoppgifvande och resigneradt, ödmjukt och stolt på samma gång. Det passade för en man, som mödosamt

arbetade sig fram genom motigheter, utan att ge tappt; och medan han gick vidare, framåtlutad mot vinden, hörde han de orden ljuda inom sig gång på gång, än i hviskande ton, än med ett tonfall, lågt och beslutsamt, som om orden pressats fram mellan sammanbitna tänder. Quand même! Denna tid var icke förspilld! I själfva nederlaget gömde sig förhoppningen om en kommande seger . . . Då skulle måhända hon, som lämnat honom nu, därför att hennes kärlek icke kunnat bära en motgång, erfara till sist, att hon kastat bort ett guldmynt, hvars värde hon icke förstod, för att gripa efter en kopparslant, som lockat henne med sin guldgula glans!

Han tänkte icke allt detta så klart och bestämdt, som ord uttrycka det; det drog blott genom hans sinne som dunkla förnimmelser. Han tänkte ingenting klart och bestämdt, liksom han handlade mera under inflytande af en oreflekterad instinkt än af en medveten, beräknande vilja.

Han tog en hammare i sin hand och steg upp på ställningen. Hans ögon hvilade en stund med vemodsfull ömhet på titanens hufvud, och med sin vänstra hand strök han liksom smekande och lugnande öfver de af smärta förvridna dragen.

Det var ett afsked. Så lät han hammaren falla tungt på Prometheus' hjässa; och slag följde på slag, och gipsen remnade och krossades för hvarje slag. Han var helt lugn. Det var icke en otyglad vredes vilda förstörelsebegär, som besjälade honom; han kände det snarare som om han befriat en lefvande, älskad varelse från olidliga kval. I denna döda form hade han under långa arbetsdagar drömt in så mycket af sitt eget väsen, att det till sist förefallit honom, som om hans verk lefde, andades och led. Det rymde så mycket af honom själf, det rymde alla hans förhoppningar och alla hans framtidsdrömmar; och då det nu föll i spillror under hammarens slag, var det som om han med egen hand förintat en del af sitt eget jag — invigt det förflutna åt den eviga hvilan, den eviga glömskan, den eviga döden.

Men när han slutat sitt förstörelseverk, när endast en hög af spillror återstod, då var det som om den kraft, med hvilken han dittills hållit sig uppe, vacklat under sorgens tyngd. Kallsvetten bröt fram på hans panna, hammaren gled ur hans slappnade hand, och i det han steg ned från ställningen, veko sig benen under honom; och han föll på knä framför spillrorna af det förflutna. Och det var som stod det icke i hans makt att

resa sig; och det var som måste han söka ett stöd för att icke helt och hållet sjunka samman under lidandets tryck, därför lade han armarne på brädställningen, där gipshögen ännu rök; och hans hufvud föll tungt nedåt mot armarne, hela hans kropp skakades af en frossbrytning och han kände någonting varmt rinna nedåt sina kinder. Då var det som om hans starka, sunda kropp ännu en gång instinktlikt reagerat emot smärtans tyranni, och med en ansats af vild energi höjde han sitt hufvud trotsigt uppåt; men i nästa stund hade smärtan böjt honom till jorden, hufvudet trycktes åter ned mot armarne, en ny frossbrytning skakade hans gestalt och han brast ut i högljudd gråt.

Sommaren tillbragte Gabriel Tollin ensam i staden. Marken brände honom under fötterna; han måste bort. Han reproducerade en del af sina tidigare verk i bränd lera och gips. När hösten kom ämnade han sälja på auktion allt hvad han ägde. Han öfverlämnade affären åt en prokurator, som förskotterade penningar, så att Gabriel Tollin kunde resa i augusti, ett par månader innan auktionen lämpligen kunde hållas och ett par veckor innan Kathinka återvände till hufvud-

staden. Hon hade i sällskap med faster Sara och farbror Nils slagit sig ner för sommaren vid en badort, dit herr Jakob Nathansen också snart anlände.

Gabriel Tollin kunde resa utan farväl.

Uppsala universitetsbibliotek

16000003119930

LUNDEGÅRD

PROMETHEUS

1, 2

STHM 1893

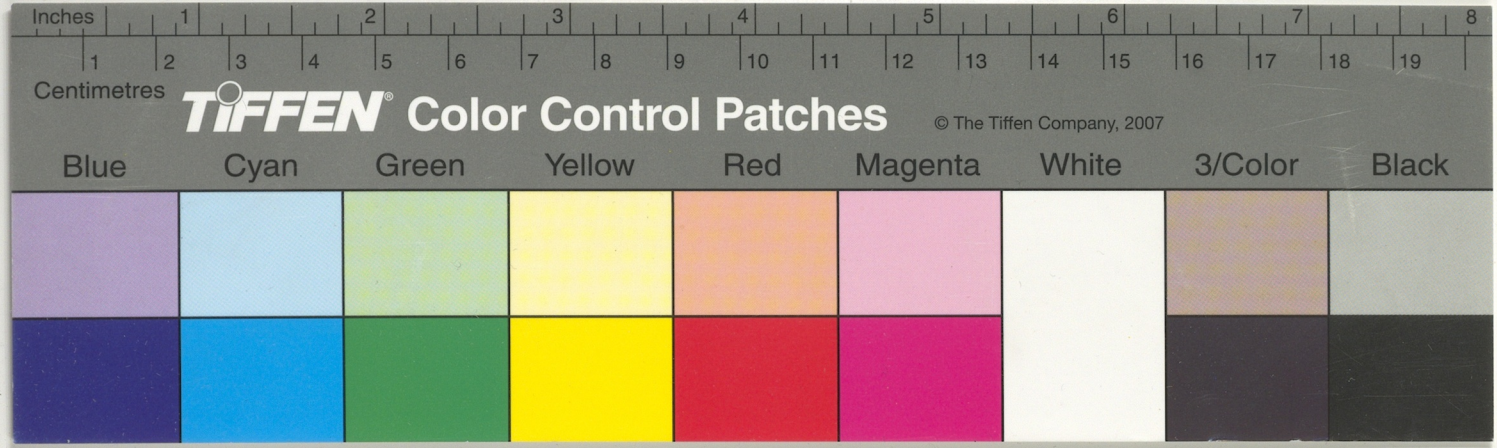
Inches
1
2
3
4
5
6
7
8
Centimetres
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
TIFFEN® Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black